

Varhaiskasvatuksen kuraattorityön kehittäminen osana varhaiskasvatuksen moniammatillista verkostoa

Janita Peltola

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Varhaiskasvatuksen kuraattorityön kehittäminen osana varhaiskasvatuksen
moniammatillista verkostoa**

Janita Peltola
Sosiaalialan käytäntöjen asiakasläh-
töinen kehittäminen
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2020

Sosiaalialan käytäntöjen asiakaslähtöinen kehittäminen
Sosionomi (YAMK)

Janita, Peltola

Varhaiskasvatuksen kuraattorityön kehittäminen osana varhaiskasvatuksen moniammatillista verkostoa

Vuosi 2020 Sivumäärä 85

Tämä opinnäytetyö syntyi yhteistyössä Vantaan kaupungin opiskeluhuollon yksikön ja varhaiskasvatuksen palvelualueen kanssa ja liittyi Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun vuosina 2019-2021 toteutettuun pilottikokeiluun. Opinnäytetyössä oltiin kiinnostuneita varhaiskasvatuksen eri ammattilaisten kokemuksista ja näkemyksistä, jotka liittyivät varhaiskasvatuksen kuraattoripalveluun ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten väliseen moniammatilliseen yhteistyöhön muutostilanteessa, jossa toimintakenttään tuli uusina toimijoina kokonaan uusia ammattiryhmiä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selkiyttää ja kehittää varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvaa sekä moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevien ammattilaisten kesken. Lisäksi tavoitteena oli nostaa esiin niitä hyviä käytänteitä ja työskentelytapoja, joilla varhaiskasvatuksen kuraattorit olivat kokeneet onnistuneensa tukemaan varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia joko itsenäisinä toimijoina tai yhteistyössä toisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen kanssa. Opinnäytetyö toteutui tutkimuksellisenä kehittämistoimintana yhteistyössä paitsi tiiviisti paikallisten toimijoiden kanssa, myös osana varhaiskasvatuksen kuraattoreiden valtakunnallista verkostoa.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentui lasten ja perheiden hyvinvoinnin, varhaisen tuen kuraattorityön ja moniammatillisen yhteistyön ympärille. Ensisijainen aineisto koostui varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien fokusryhmähaastatteluilta. Täydentävinä aineiston osina käytettiin opinnäytetyön yhteistyöorganisaation väliarviointikyselyn yhteenvetoraporttia sekä valtakunnallisesti järjestetyn yhteiskehittämispäivän työpajoissa kerättyä materiaalia. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysia hyödyntäen. Johtuen COVID 19 -epidemiasta tapahtui kaikki opinnäytetyön aikainen aineiston keruu etäyhteyksiä hyväksikäyttäen.

Opinnäytetyössä luodun mallinnuksen mukaisesti varhaiskasvatuksen kuraattorityö koostui yksilöllisestä, yhteisöllisestä ja moniammatillisesta verkostotyöstä painottuen yksilölliseen työhön. Varhaiskasvatuksen kuraattorityön oli koettu rikastuttaneen varhaiskasvatuksen moniammatillista tukea, ja palvelu oli koettu hyödyllisenä ja tarpeellisenä. Palvelusta miellettiin hyötyneen eniten perheiden, joissa hyvinvoinnin haaste oli vielä verrattain pieni. Palvelulla katsottiin olevan edellytyksiä tarjota vaikuttavaa varhaista tukea varhaiskasvatuksen asiakasperheille.

Merkittävimminä kuraattorityön haasteina ja jatkokehittämisen kohteina ammattilaiset nimesivät varhaiskasvatuksen kuraattorin vielä jossain määrin selkiytymättömän työnkuvan ja roolin varhaiskasvatuksessa, asiakasohjauksen kehittämisen ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tarpeet. Lisäksi olisi tärkeää pohtia varhaiskasvatuksen kuraattorityön yhteisöllisen työn kehittämistä. Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun vakiinnuttaminen osaksi varhaiskasvatusta takaisi myös jatkossa varhaiskasvatuksen asiakasperheille nopeasti ja matalalla kynnyksellä saavutettavan palvelun, jonka avulla lasten ja perheiden hyvinvointia on mahdollista tukea jo varhaisessa vaiheessa.

Asiasanat: kuraattorityö, varhaiskasvatus, varhainen tuki, moniammatillinen yhteistyö, perheiden hyvinvointi

Peltola Janita

Developing the Work of a Social Worker in Early Childhood Education (ECE) as a Part of Early Childhood Education's Multiprofessional Network

Year 2020

Pages

85

This study was carried out in cooperation with the student health care unit and the early childhood education (ECE) service area of the City of Vantaa and was connected with the pilot experiment of the social worker services of City of Vantaa's ECE carried out between 2019-2021. The study concentrated on various ECE professionals' experiences and perceptions of ECE social worker services and the multiprofessional collaboration between ECE professionals in a situation where new occupational groups entered the operational area.

The aim of the study was to clarify the job description of an ECE social worker and to develop the multiprofessional collaboration between the professionals working in the field of ECE. Another aim was to highlight the practices and working methods which ECE social workers considered successful in supporting the welfare of client families either as independent workers or in cooperation with another ECE professional. The study was carried out as a research-based development study in close cooperation with local professionals and the nationwide network of ECE social workers.

The theoretical framework of the study concentrated on the welfare of children and families, the work of early support social workers and multiprofessional collaboration. The primary material consisted of focus group interviews of psychologists and ECE social workers. The overviewing report of the interim assessment inquiry produced by the study's cooperating organization and the material collected from the workshops arranged on the national collaborative development day were used as supplementary material. The material was analyzed using content analysis. Due to the COVID-19 epidemic, all the material was collected using remote communication.

According to the scientific model created during the study, the work of ECE social workers consisted of individual, cooperative and multiprofessional work within networks with emphasis on individual work. The work of ECE social workers was perceived to enrich the multiprofessional support of ECE, and their services were considered useful and necessary. The services were considered to be most beneficial to families whose welfare challenges were relatively small. The services were also considered qualified to provide significant early support to the client families of ECE.

The most significant challenges and aims of development in the work of ECE social workers were perceived to be the slightly ambiguous job description and role in ECE, the development of client guidance and the developmental needs of multiprofessional collaboration. Additionally, it would be important to consider how the social workers' cooperative work can be developed. Consolidating the ECE social worker services into ECE would ensure that client families are provided a quickly and easily accessible service capable of supporting the welfare of children and families in an early stage in the future as well.

Keywords: school social work, early childhood education, early support, multiprofessional collaboration, family welfare

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Opinnäytetyön tausta	10
2.1	Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tarpeet varhaiskasvatuksessa.....	10
2.2	Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun käynnistyminen	11
3	Teoreettinen tietoperusta	13
3.1	Lasten ja perheiden hyvinvointi.....	13
3.1.1	Lapsiperheiden hyvinvoinnin haasteet	14
3.1.2	Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen	15
3.1.3	Varhainen tuki vastaamassa hyvinvoinnin haasteisiin	16
3.2	Kuraattorityö	17
3.2.1	Kuraattorityön tavoite	17
3.2.2	Kuraattorin työnkuva	18
3.2.3	Kuraattori osana moniammatillista verkostoa	19
3.2.4	Kuraattorityön haasteet	20
3.3	Moniammatillinen yhteistyö.....	20
3.3.1	Moniammatillisen yhteistyön lähtökohdat	21
3.3.2	Moniammatillista yhteistyötä edistävät tekijät.....	22
3.3.3	Moniammatillisen yhteistyön haasteet	24
3.3.4	Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen	25
4	Opinnäytetyön kehittämistavoitteet	26
5	Opinnäytetyön prosessin kuvaus	27
5.1	Opinnäytetyöprosessin käynnistyminen	28
5.2	COVID 19 -epidemian vaikutus opinnäytetyöprosessiin	29
5.3	Aineiston keruun ja analyysin aika.....	30
5.4	Viimeistelyn aika	32
6	Opinnäytetyön menetelmävalinnat	32
6.1	Tiedonkeruun menetelmät	33
6.1.1	Fokusryhmän haastattelu.....	33
6.1.2	Kyselylomake	34
6.1.3	Yhteiskehittämiseen perustuva työpaja.....	36
6.2	Aineiston analyysi.....	38
7	Fokusryhmähaastattelujen tulokset.....	39
7.1	Varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointi	40
7.1.1	Lapsen kehitykselliset haasteet	40
7.1.2	Vanhemmuuden haasteet.....	41
7.1.3	Ympäristön tuottamat haasteet	41

7.2	Varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva	42
7.2.1	Yksilöllinen työ	44
7.2.2	Yhteisöllinen työ	45
7.2.3	Moniammatillinen verkostotyö.....	47
7.2.4	Varhaiskasvatuksen kuraattorityön kehittämistarpeet	47
7.3	Varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö	49
7.3.1	Työntekijöiden näkemykset hyvästä moniammatillisesta yhteistyöstä	50
7.3.2	Työntekijöiden kokemukset moniammatillisesta yhteistyöstä	52
7.3.3	Varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämistarpeet	54
8	Väliarviointikyselyn yhteenvetoraportin tulokset.....	56
9	Yhteiskehittämispäivän tulokset.....	59
9.1	Hyvät käytänteet.....	60
9.2	Työssä kohdatut haasteet ja kehittämistarpeet.....	62
9.3	Moniammatillinen yhteistyö.....	63
9.4	Varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva	64
10	Johtopäätökset ja jatkokehittämisehdotukset	65
11	Pohdinta.....	71
	Lähteet	76
	Kuvat	79
	Liitteet.....	79

1 Johdanto

Yhteiskunnallisten muutosten myötä kansalaisten sosiaalipalveluiden tarpeet ovat moninaistuneet. Yhä moninaisemmat, toisiinsa kietoutuvat hyvinvoinnin haasteet koskettavat myös lapsiperheitä. Hyvinvointia kuormittavat ongelmat ratkeavat yhä harvemmin yksioikoisesti etukäteen suunnitelluilla työkaluilla ja työnjaolla. Sen sijaan haasteiden tunnistaminen ja niiden poistamiseen tähtäävä työ vaatii yhä enenevässä määrin asioiden ja tilanteiden käsittelyä moniammatillisissa, myös hallinto- ja organisaatorajat ylittävissä työryhmissä ja verkostoissa. Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeen, lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tavoitteena oli kehittää vuosien 2016-2019 aikana lasten, nuorten ja perheiden palveluita vastaamaan aiempaa paremmin asiakkaiden palvelutarpeita. Muutosohjelmassa lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisen lähtökohta ja ydin oli lasten, nuorten ja perheiden kokema hyvinvointi sekä arjen toimivuus (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018, 12-16.) Sama kehittämisen lähtökohta oli myös tässä opinnäytetyössä.

Maailma ei suinkaan ole valmis lapsi- ja perhepalveluiden osalta, vaan lapsille ja perheille suunnattujen palvelujen kehittämistyössä tarvitaan edelleen sujuvampaa yhteensovittamista niin palveluiden välillä kuin niiden sisälläkin (Helminen 2017, 17-18). Yhteisen toiminnan rakenteita tulisi muodostaa ja yhteensovittaa niin, että ne edistävät ja tukevat lapsi- ja perhelähtöistä toimintaa. Toimintaa tulisi kehittää yli hallinto- ja organisaatorajojen, sillä muuttuvaan toimintaympäristöön parhaiten sopivat toimintamallit ja innovaatiot syntyvät usein moniammatillisessa yhteistyössä eri ammattitoimijoiden osaamisen yhdistymisen myötävaikutuksella. (Heinonen ym. 2018, 16, 26, 66.)

Sosiaalipalveluiden uudistamisessa ja kehittämisessä vahvana pyrkimyksenä on ollut ennaltaehkäisevän työtteen vahvistaminen sekä monipuoliset varhaisen tuen tarjoamiseen perustuvat palvelut. Tarkoituksena on ollut vähentää poislähtämisen kulttuuria, jossa asiakas lähetetään peruspalveluista erityispalveluiden huomaan. Sitä vastoin tavoitteena on ollut vahvistaa peruspalveluissa tarjolla olevaa tukea. Peruspalveluissa saatavilla oleva tuki on usein joustavasti ja suhteellisen nopealla aikataululla toteutettavissa verrattuna erityistason palveluiden kautta järjestyvään tukeen, jota saadakseen asiakas useimmiten tarvitsee lähetteen kyseiseen palveluun ja useimmiten joutuu myös odottamaan palvelun piiriin pääsyä. Moniammatillisen osaamisen vahvistaminen peruspalveluissa on keskeistä, kun kehitetään palveluja vastaamaan vaikuttavammin jo varhaisiin tuen tarpeisiin. (Mäkelä 2013, 19-20.)

Vaikka tavoitteena on ollut ennaltaehkäisevän työtteen vahvistaminen palveluissa, LAPE-muutosohjelman loppuraportissa todettiin lasten, nuorten ja perheiden palvelujen olevan yhä edelleen hajanaisia ja korjaavaan työhön painottuneita. Lapsen tai perheen tarvitseman tuen

järjestäminen sen palvelun piiriin, jossa tarve on tullut havaituksi edistää palvelun saavutettavuutta, käytön helppoutta palvelunkäyttäjälle sekä palvelun vaikuttavuutta. (Heinonen ym. 2018, 31, 52.) Peruspalveluiden piirissä tarjottavasta tuesta voidaan siis perustellusti puhua varhaisena tukena, jolloin apu on saatavilla jo silloin, kun tuen tarve on parhaimmillaan vastaavastuksena ilmassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) julkaisussa ”Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030” esitetään varhaiskasvatusjärjestelmän kehittämisen ja lapsuuden varhaisvuosiin sijoittamisen olevan yksi tehokkaimmista sijoituksista tulevaisuuteen yhteiskunnan tasolla. Varhaislapsuudessa kohdennetun tuen on katsottu kasvattavan sekä yksilöiden että yhteiskunnan inhimillistä pääomaa ja hyvinvointia. (Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017, 11-14.) Tämän opinnäytetyön keskiössä oli varhaiskasvatuksen kuraattorityön ja varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittäminen. Yhteistyöorganisaationa oli Vantaan kaupunki, jossa käynnistettiin elokuussa 2019 pääkaupunkiseudun ensimmäinen pilottimuotoinen kokeilu varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologitukipalveluista. Varhaiskasvatuksen tukipalvelujen myötä voidaan varhaiskasvatuksen palveluissa tarjota entistä moninaisempaa varhaista tukea perheille arjessa näyttäytyviin hyvinvoinnin haasteisiin sekä ehkäistä haasteiden vaikeutumista ja leviämistä hyvinvoinnin eri osa-alueille.

Varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittäminen sekä varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvan ja toiminta-alueen selkiyttäminen suhteessa muihin varhaiskasvatuksen toimijoihin koettiin tärkeänä teemana niin yhteistyöorganisaation kuin opinnäytetyön tekijän taholta. Osapuolet näkivät tärkeänä kehittää varhaiskasvatuksen toimintakentällä työskentelevien eri alojen ammattilaisten välistä yhteistyötä sekä yhteistoimijuutta, jonka kautta vantaalaisten varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia voitaisiin tukea entistä vaikuttavammin. Vantaan varhaiskasvatuksen toimintakentässä meneillään oleva muutos ja kehittäminen olivat opinnäytetyön tekijän silmissä ehdottoman positiivisia kehityssuuntia. Opinnäytetyöntekijän ennakoajatuksena oli, että varhaiskasvatuksen kuraattorin sosiaalityön osaamisen kautta voidaan edistää varhaiskasvatuksen kykyä vastata entistä paremmin asiakasperheiden moninaisiin tuen tarpeisiin ja tunnistaa erilaisia, monitasoisia tuen tarpeita. Oletuksena oli myös, että varhaiskasvatuksen kuraattorien työskentely perheiden kanssa vapauttaa kasvatustalouden ammattilaisilta aikaa ja resursseja varsinaiseen varhaiskasvatustyöhön, kun sosiaalisen tuen tarpeessa olevat perheet on mahdollista ohjata varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun piiriin.

Ammattiliitto Talentian varhaiskasvatuksen ammattilaisille suunnatussa Kasvu-julkaisussa julkaistussa artikkelissa esiteltiin kokemuksia varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologityöstä Oulussa, joka on ollut jonkintasoinen pioneeri varhaiskasvatuksen tukipalvelujen saralla. Artikkelissa haastateltujen ammattilaisten kokemusten mukaan kuraattori- ja psykologityölle varhaiskasvatuksessa on selvä tarve. Kokemukset varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja

psykologien tarjoamasta varhaisesta tuesta ja heidän työssään korostuva ennaltaehkäisevä työote oli koettu järkevinä ja tarpeellisinä niin asiakkaiden kuin varhaiskasvatuksen henkilökunnan taholta. (Ahonen 2020).

Eri toimijoiden välinen yhteistyö voi olla sekä monialaista että moniammatillista. Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan yleisesti eri koulutustaustasta tulevien toimijoiden välistä yhteistyötä. Moniammatillisuudella taas on viitattu yhteistyöhön sellaisten toimijoiden välillä, joilla on yhteinen koulutustausta, mutta ammattiryhmätausta ovat eri. (Helminen 2017, 17.) Tämän opinnäytetyön kohteena oleva kehittämistoiminta oli sekä monialaista että moniammatillista. Jatkossa työssä käytetään ilmaisua ”moniammatillinen yhteistyö” ”monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön” sijaan, jotta teksti olisi lukijaystävällisempää. Tätä perustelua tukee niin ikään se, että moniammatillisuus on sekä puhekielessä että suomalaisessa tutkimuksessa vakiintunut käsitteenä tarkoittamaan eri toimijoiden välistä yhteistyötä riippumatta heidän koulutustaustastaan.

Koska yhteistyöorganisaation osalta muutos varhaiskasvatuksen toimintakentässä oli tapahtunut hiljattain, oli maaperä vielä tuore ja hedelmällinen moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen. Jotain yhteistyötä oli jo ollut sekä erilaisia kokemuksia siitä, mutta yhteistyöhön ei ollut ennättänyt vielä syntyä luotuneita toimintamalleja, joita toistetaan pahimmillaan vain opitun tavan vuoksi. Opinnäytetyön tekijän silmissä tilaisuus moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen oli otollinen eikä sitä tullut ohittaa. Jotta eri toimijoiden ääni tulisi aidosti kehittämistyössä kuuluviin, päädyttiin kehittämistehtävä toteuttamaan vahvasti yhteiskehittämisen hengessä. Johtuen COVID 19 -epidemiasta on kaikki aineiston keruu, ja pitkälti myös muu yhteistyö yhteistyöorganisaation kanssa, tapahtunut etäyhteyksiä hyväksikäyttäen.

Kuraattorityön laajeneminen varhaiskasvatuksen piiriin yhä nuorempien lasten ja heidän perheidensä saavutettavaksi on tärkeä osa lapsiperheille tarjottavaa varhaista tukea sekä ennaltaehkäisevää sosiaalityötä. Koska varhaiskasvatus on toimintaympäristönä kuraattoreille verrattain uusi, oli hetki oivallinen myös kuraattorityön varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön istuvien työskentelytapojen kehittämiseksi. Työn toteuttamisen tavat eivät olleet vielä kaikilta osin vakiintuneita, mikä teki tilaa luovuudelle ja mahdollisuudelle kehittää aivan uudenlaisia toimintatapoja, joilla varhaiskasvatuksen kuraattorit voisivat olla tukemassa varhaiskasvatuksen asiakasperheitä. Toisaalta myös varhaiskasvatuksen kuraattorityön kirjoittaminen auki ja työnkuvan selkiyttäminen sen myötä oli merkittävää, sillä kuraattorityötä kouluympäristössä tutkineen Sipilä-Lähdekorven (2006, 24) mukaan kuraattorin rooli koulumaailman puolella on sisältänyt epäselvyyksiä vielä 40 toimintavuoden jälkeenkin. Varhaiskasvatuksen kontekstissa kuraattorityöstä tuotettua tietoa ei vielä juuri ole, ja siten opinnäytetyön tuottaman tiedon voidaan toivoa tukevan kuraattorin roolin kirkastumista osana varhaiskasvatusta jo palvelun alkumetreillä.

Sen lisäksi, että opinnäytetyö hyödytti paikallistasolla yhteistyöorganisaation varhaiskasvatuksen kuraattorityön ja varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämistä, sillä voidaan katsoa olevan edellytyksiä hyödynnettävyytensä kautta myös laajempaan vaikuttamiseen. Koska varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua tarjotaan toistaiseksi vain kourallisessa Suomen kuntia, opinnäytetyö voi olla tukemassa vastaavan palvelun käynnistämistä myös kunnissa, joissa palvelua ei ole vielä olemassa.

2 Opinnäytetyön tausta

Varhaiskasvatus koskettaa universaalina palveluna valtaosaa suomalaisista lapsista. Varhaiskasvatus on pienten lasten toinen luonnollinen kehitysympäristö kodin rinnalla, ja siten merkittävässä asemassa lasten hyvinvoinnin, oppimisen edellytysten, koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä (Heinonen ym. 2018, 68-71). Varhaiskasvatuksen rooli lasten ja perheiden varhaisen tuen tarpeiden tunnistamisessa ja tarvittaessa lapsen tai perheen ohjaamisessa eteenpäin oikeaa tukea tarjoavan palvelun piiriin on tärkeä. Lähtökohtaisesti palveluiden tulisi olla saatavilla lapsen luonnollisissa kasvu- ja kehitysympäristöissä, joita pienen lapsen kohdalla ovat tyypillisimmin koti ja päivähoito. Päiväkotiympäristöön tuodut varhaista ja ennaltaehkäisevää tukea tarjoavat palvelut ovat perheelle helposti, vaivattomasti ja usein nopealla aikataululla saavutettavissa. Kokemus palveluiden hajanaisuudesta vähenee, kun palvelu on saavutettavissa saman asiakkuuden piirissä, jossa perhe on jo asiakkaana. (Perälä, Halme & Nykänen 2012, 13-15, 58-61.)

2.1 Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tarpeet varhaiskasvatuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemassa oppaassa ”Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030” on tunnistettu tarve varhaiskasvatuksen moniammatillisen ja monialaisen työotteen kehittämiseen. Vaikka varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta kiinnittyy vahvasti varsinaisen varhaiskasvatustyön kehittämiseen, toimintakentän rikastuttaminen tukipalveluin vahvistaa arvioni mukaan varhaiskasvatuksen kykyä vastata perheiden tarpeisiin moninaisemmin tukitoimin, mistä oppaassa on maininta. Varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämässä on merkittävää tunnistaa eri ammattiryhmien koulutuksen tuottama erityisosaaminen, jota hyödyntämällä voidaan vastata yhteisen asiakkaan tuen tarpeisiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Karila ym. 2017, 76-78.)

Myös Heinämäen (2005) varhaiskasvatuksen varhaista tukea käsittelevässä oppaassa nostetaan esiin tarve liittää tukipalveluja osaksi varhaiskasvatusta sekä kehittää moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksessa. Edellytyksenä tukipalvelujen ja varhaiskasvatuksen keskinäiselle toimivuudelle on hyvä toimijoiden välinen yhteistyö. On tärkeää tarkastella palveluita ja niiden yhtymäkohtia organisaatiotason lisäksi käytännön tasolla sekä palvelunkäyttäjien eli

alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Lasten ja perheiden hyvinvoinnityön kannalta on merkittävää moniammatillisen osaamisen hyödyntäminen palvelussa osana työn suunnittelun, organisoinnin ja toteuttamisen prosesseja. Moniammatilliseen yhteistyöhön kohdistuu paljon odotuksia, mutta se ei siitä huolimatta aina ole suunnitelmallisesti rakennettua. Yhteistyö voi perustua vanhoihin totuttuihin tapoihin ja malleihin tai henkilöiden välisiin suhteisiin, mikä opinnäytetyöntekijän arvion mukaan ei välttämättä ole asiakkaan edun mukaista. (Heinämäki 2005, 70-72.)

Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen vaatii eri toimijoilta paneutumista niin oman työn tavoitteisiin ja arvoihin, kuin myös odotuksiin, joita toisen työhön ja yhteistyöhön liittyy. Tärkeässä asemassa on myös tunnistaa eri toimijoiden roolit ja työskentelyn vastuualueet, kun työskennellään yhteisen asiakkaan parasta etua tavoitellen. Ammattilaisten näkemykset työn tavoitteista, työskentelytavoista tai yhteistyöstä voivat vaihdella. Näiden näkemysten avaaminen yhteisessä keskustelussa on lähtökohta moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen. Eri koulutustaustaiset henkilöt erilaisine työkokemuksineen tuovat monialaista tietoa ja osaamista varhaiskasvatukseen. Uusi, yhdessä luotu tieto, on hyödynnettävissä moniammatillisen yhteistyön keinoin lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Eri ammattikuntien ja yksilöiden osaamisen tunnistamiseen, jakamiseen ja hyödyntämiseen on syytä kiinnittää huomiota, kun kehitetään varhaiskasvatuksen palveluja kokonaisuutena. (Heinämäki 2005, 70-72, 84.)

2.2 Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun käynnistyminen

Opinnäytetyön taustana oli Vantaan varhaiskasvatuksen palvelualueella elokuussa 2019 käynnistynyt muutosprosessi. Vantaan varhaiskasvatuksessa käynnistyi tällöin 2,5-vuotinen, vuosina 2019-2021 toteutettava, pilottimuotoinen kokeilu, jossa tarjotaan varhaiskasvatuksen asiakasperheille kohdennetusti osassa kaupungin päiväkoteja maksuttomia varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin tukipalveluja. Kokeilu on osa Vantaan kaupungin myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelmaa (Vantaan kaupunki 2020a). Tyypillisesti pilottitoimintaa kokeillaan ensin rajatussa ympäristössä, jolloin siitä on mahdollista kerätä palautetta ja kehittämisaiheita ennen toiminnan tuomista laajempaan ympäristöön (Toikko & Rantanen 2009, 101). Myös tämän opinnäytetyön yhteistyöorganisaation pilottikokeilussa varhaiskasvatuksen kuraattoreiden tuki on kohdennettu aluksi noin 20 päiväkodille ja määräaikaisen kokeilun aikana on ollut tarkoitus arvioida palvelun vaikuttavuutta sekä tarvetta (Vantaan kaupunki 2019).

Vantaan kaupungin kokeilussa työskentelee kolme varhaiskasvatuksen kuraattoria ja kolme varhaiskasvatuksen psykologia. Kokeilun tarkoituksena on vahvistaa varhaiskasvatuksen perheille tarjottavaa moniammatillista tukea sekä ennaltaehkäistä myöhemmän lapsuus- tai nuoruusajan ongelmia tarjoten perheille vaikuttavia tukitoimia riittävän varhaisessa vaiheessa. Kuraattoripalvelun tarkoitus on tarjota varhaista tukea matalalla kynnyksellä

varhaiskasvatuksen piirissä oleville asiakasperheille. Vanhemmat voivat olla yhteydessä varhaiskasvatuksen kuraattoriin itsenäisesti ja ilman lähetettä, mikäli he kokevat huolta lapsensa kasvuun tai kehitykseen liittyen, tai kokevat tarvitsevansa tukea omaan vanhemmuuteensa. Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu on perheille maksutonta. (Vantaan kaupunki 2019.)

Esiopetusikä (6 vuotta) on perusopetuslain ja siihen nojaavan oppilas- ja opiskeluhoitolain perusteella rajapyykki, jolloin lapsi on lain nojalla oikeutettu saamaan kuraattori- ja psykologipalveluja. Pilottikokeilun, johon tämä opinnäytetyö liittyi, myötä kuraattorin ja psykologin palvelut on tuotu Vantaalla tukipalveluita pilotoivissa päiväkodeissa jo alle esiopetusikäisten lasten ja heidän vanhempiensa saataville. Kaikkiaan kokeilun myötä varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien tuki on mahdollistunut yli tuhannelle vantaalaiselle varhaiskasvatuksen asiakkaana olevalle lapselle sekä heidän huoltajilleen. (Vantaan kaupunki 2019.)

Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologipalvelujen kokeilu on ollut ensimmäinen laatuaan pääkaupunkiseudulla (Vantaan kaupunki 2019). Aikaisemmin varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua on ollut saatavilla muutamassa muussa Suomen kunnassa. Vantaalla käynnistyneen pilottihankkeen jälkeen myös esimerkiksi naapurikunnassa Keravalla on käynnistynyt kuraattoripalvelu osana varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun käynnistyminen muokkaa varhaiskasvatuksen toimijakenttää, kun toiminnan piiriin tulee aivan uusi ammattiryhmä. Tämä voi synnyttää toimintakentässä jännitteitä ammattiryhmien välillä. Toisaalta uudet ammattiryhmät, varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit, vahvistavat moniammatillista osaamista varhaiskasvatuksen saralla. Jotta tämä moniammatillisen osaamisen kasvu saataisiin otettua käyttöön aidosti varhaiskasvatuksen palvelukokonaisuutta rikastuttavaksi voimavaraksi, on tärkeää turvata ja mahdollistaa ammattiryhmien välinen keskustelu, vuorovaikutus ja yhteisten myönteisinä koettujen toimintamallien kehittäminen, kun maaperä muuttuneessa toimintakentässä on vielä tuore.

Uusien toimintamallien, työmenetelmien tai palvelukokonaisuuksien juurruttaminen osaksi pysyvää toimintaa ei aina ole yksiselitteistä tai helppoa. Juurruttamisella tarkoitetaan kehitettyjen toimintamallien, menetelmien ja uusien palvelujen pysyvän jalansijan ottamista ja aseman vakiinnuttamista toimintaympäristössä, johon ne on kehitetty. Toimintakentän eri toimijoiden osallistuminen kehittämistyöhön lisää uudenlaisen toiminnan edellytyksiä juurtua pysyväksi osaksi palvelujärjestelmää. Sen lisäksi merkittäviä, jopa kriittisiä tekijöitä ovat johdon ja päätöksenteon tuki, uudesta palvelusta koettu tosiasiallinen hyöty, toiminnan jatkuva arviointi ja seuranta sekä sitouttavasta viestinnästä ja riittävästä osaamisesta huolehtiminen. Uusien palvelujen ja toimintamallien kehittäminen on mahdollisuus yhteistyön syventämiseen. Kehittämistyön seurauksena tapahtuva muutos näkyy ensin ammattilaisten tavoissa toimia ja vasta myöhemmin muutoksena asiakkaiden hyvinvoinnissa. (Hastrup, Hietanen-Peltola & Pelkonen 2013, 138-142.)

Opinnäytetyö kiinnittyy edellä kuvattuun varhaiskasvatuksen palvelualueella käynnistyneeseen muutokseen. Uudenlaisen toiminnan käyttöönotto edellyttää kokonaisuuteen liittyvien asioiden hallintaa, toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistä keskustelua siitä, mitä muutokset tarkoittavat eri toimijoille (Karila ym. 2017, 77). Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda kuuluviin varhaiskasvatuksen eri toimijoiden ääni ja näkemykset siitä, kuinka varhaiskasvatuksen moniammatillista yhteistyötä voitaisiin jäsentää ja kehittää, ja sitä kautta edistää entistä paremmin asiakasperheiden hyvinvointia. Tarkoituksena on lisäksi selkeyttää varhaiskasvatuksen kuraattorityön mahdollisuuksia olla vahvistamassa varhaiskasvatuksen asiakasperheille tarjottavaa moniammatillista tukea.

3 Teoreettinen tietoperusta

3.1 Lasten ja perheiden hyvinvointi

Perherakenteiden moninaistumisen myötä perheen määrittelyminen yksiselitteisesti on vaikeutunut. Yleisesti perhettä pidetään yhtenä yhteiskunnan perusyksikkönä. Kuitenkin se, ketnet kukakin perheeseensä kuuluvaksi määrittelee, vaihtelee yksilöittäin. Tavallisimmin perhe käsitetään yhdessä asuvien ihmisten ryhmäksi, jossa aikuiset ovat keskenään parisuhteessa, avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Osa perheistä on yhden vanhemman perheitä. Lapsen ja hänen biologisten vanhempien käsitykset omista perheistään voivat erota vanhempien parisuhteen päättyessä eroon ja sen jälkeisten mahdollisten uusperheiden myötä. Lapsiperheeksi määritellään perhe, jossa kotona asuu alle 18-vuotias lapsi. (Vilén ym. 2013, 54-55.)

Hyvinvoinnin määritelmä niin ikään on moniulotteinen ja sen selkeä määrittelyminen onkin haastavaa. Resurssinäkökulman mukaisesti hyvinvoinnin voidaan kuitenkin ajatella rakentuvan erilaisten resurssien seurauksena. Näitä resursseja ovat terveydelliset, taloudelliset, kulttuuriset, sosiaaliset ja symboliset resurssit. Terveydelliset resurssit pitävät sisällään niin fyysisen kuin henkisen terveyden ulottuvuuden. Taloudellisiin resursseihin lukeutuu toimeentuloon, työllisyyteen ja asumiseen liittyviä hyvinvointitekijöitä. Saatu kasvatus, koulutus, perhetausta lukeutuvat puolestaan kulttuurisiin resursseihin. Kulttuurisiin resursseihin lukeutuvat myös uskonnolliset ja ideologiset arvot ja normit, jotka ohjaavat yksilöä vaikuttaen hänen hyvinvoinnin kokemukseensa. Sosiaaliset resurssit syntyvät ihmissuhteista ympärillämme. Symbolisilla resursseilla puolestaan tarkoitetaan yksilön kokemaa hyväksynnän ja arvostuksen tunnetta sekä kokemusta osallistumisesta ja osallisuudesta. Symboliset resurssit luovat ihmiselle mahdollisuuden toimia yhteiskunnassa. (Törrönen 2016, 44-45.)

Resurssinäkökulma ei kuitenkaan riitä yksistään selittämään yksilöiden kokemaa hyvinvointia, sillä aktiivisena toimijana ihmisellä voidaan nähdä olevan kyky toimia niin, että myös hänen

toiminnallaan on vaikutuksia koettuun hyvinvointiin. Hyvinvoinnin voidaankin siis katsoa syntyvän vallitsevien resurssien, yhteiskunnallisen aseman eli sosiaalisen statuksen mahdollistamien toimintavapauksien sekä yksilön tavoitteellisen toiminnan seurauksena. Yksilöiden ja perheiden kokema hyvinvointi ei ole stabiilia, vaan se on aina yhteydessä kulloiseenkin elämäntilanteeseen. (Törrönen 2016, 46-47.)

Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttaa vahvasti sosiaalinen ympäristö, ihmisten välinen kommunikaatio ja sen vastavuoroisuus. Yksilön hyvinvointi on yhteydessä koko perheen hyvinvointiin. Terveiden ohella läheisiä ihmissuhteita on pidetty kaikkein merkityksellisempänä tekijänä hyvinvoinnin kokemukselle. Joustavasti elämän muutostilanteisiin ja arjen rutiineihin sopeutuvissa perheissä hyvinvoinnin riskitekijät ovat pienempiä. Toimivat ihmissuhteet tuottavat hyvinvointia mielihyvän kautta, mutta myös toimien puskurina elämän vastoinkäymisissä. Ihmissuhteet ovat kuitenkin alttiita pettymyksille ja rikkoutumisille, jolloin myös koettu hyvinvointi voi heikentyä. Perheen hyvinvoinnista pääasiallisen vastuun kantavat aina lapsen vanhemmat. (Karisto 2016, 30-32; Törrönen 2016, 45; Vilén ym. 2013, 67-68.)

3.1.1 Lapsiperheiden hyvinvoinnin haasteet

Yhteiskunnalliset muutokset, kuten monikulttuurisuuden lisääntyminen, perherakenteiden monimuotoistuminen ja työelämän vaatimusten kiristyminen ja sen seuraukset, heijastuvat lapsiperheiden hyvinvointiin. Vaikka lasten hyvinvoinnin ja terveyden voidaan todeta kohentuneen menneistä vuosikymmenistä, myönteinen kehitys ei kosketa kaikkia lapsia tasavertaisesti, vaan terveyserot hyvin ja huonosti voivien lasten välillä ovat kasvaneet. Talouselämän ja työmarkkinoiden muutokset vaikuttavat perheisiin. Työ merkitsee yhä harvemmälle pelkkää tasaista ja turvattua toimeentuloa, vaan merkittävää on myös jatkuva osaamisen kehittyminen työelämässä ja sitä seuraava urakehitys. Työelämän paineet ja kiristyneet vaatimukset heijastuvat vanhempien jaksamiseen ja sitä kautta perheiden hyvinvointiin. (Perälä ym. 2012, 12-13, 34; Vilén ym. 2013, 60-65.)

Vanhempien kokema stressi heijastuu herkästi vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen, ja sillä voi olla vaikutuksia lapsen kokemaan turvallisuuden tunteeseen ja hänen kehitykseensä (Pölkki 2016, 261). Perälän ym. (2012, 13) mukaan yli puolet pienten lasten vanhemmista ovat huolissaan omasta jaksamisestaan ja kolmannes lisäksi omista vanhemmuustaidoistaan. Lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvien huolien rinnalla tulisikin tunnistaa aikaisessa vaiheessa myös vanhemmuuteen liittyviä huolia ja tukea näin perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Perheiden hyvinvoinnin haasteiden varhaisella tunnistamisella ja ajoissa tapahtuvalla avun tarjoamisella voidaan ehkäistä lapsiperheiden kasautuvia ja vaikeutuvia ongelmia. (Perälä ym. 2012, 12-13, 34; Vilén ym. 2013, 60-65.) Yhä useammassa perheessä on useampia yhtäaikaista hyvinvointia kuormittavia tekijöitä (Perälä ym. 2012, 12).

Kaikki ihmiset, niin yksilöt kuin perheetkin, kohtaavat elämässään tilanteita, joissa hyvinvointi on vakavasti uhattuna tai vaarantunut. Usein yksilöt ja perheet selviävät näistä haastavista elämäntilanteista ilman ulkopuolista apua tai korkeintaan lyhytaikaisella kohdennetulla avulla ja tuella. Oman ryhmänsä muodostavat vakavista ja pitkäaikaisista hyvinvoinnin ongelmista kärsivät, joiden auttaminen vaatii erityistason osaamista. (Paasio 2017.) Muutos maatalousyhteiskunnasta jälkimoderniin individualismia painottavaan yhteiskuntaan on vaikuttanut perheiden sosiaalisiin verkostoihin. Perheiden luonnolliset ystävä-, sukulais- ja tuttavaverkostot ovat kaventuneet, ja luonnollinen tukiverkko saattaa olla etäällä. Luonnollisen tukiverkoston puutteita korvaamaan on jälkimodernissa yhteiskunnassa syntynyt viranomaisten verkosto. (Vilén ym. 2013, 56-63.)

3.1.2 Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen

Lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi yksi hyvin merkittävä toimintaympäristö on varhaiskasvatus. Lapsiperheille suunnattujen palveluiden keskeinen tehtävä on turvata lasten mahdollisimman suotuisa kehitys, terveys ja hyvinvointi sekä tukea vanhemmuutta, sillä lasten hyvinvointi on riippuvainen koko perheen hyvinvoinnista. Vanhempien elämäntilanne, parisuhteen tila tai parisuhteessa tehdyt ratkaisut eivät aina ole optimaalisia lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Lapsiperheille suunnattujen palveluiden suunnittelun ja arvioinnin tulee olla mahdollisimman kokonaisvaltaista. Toimivilla palveluilla voidaan edistää perheiden hyvinvointia. Hyvinvointia edistävien palveluiden tavoitteena on vahvistaa ja lisätä perheiden omia mahdollisuuksia vaikuttaa tekijöihin, jotka ovat yhteydessä perheen hyvinvointiin. Niin lapsen, vanhempien kuin koko perheen voimavarojen, niitä vahvistavien, suojaavien ja kuormittavien tekijöiden, tunnistaminen ja tukeminen on merkittävässä roolissa lasten ja perheiden hyvinvointia edistävässä työssä. (Vilén ym. 2013, 15-16.) Perhettä ja yksilöitä suojaavia yleisiä voimavaratekijöitä ovat vanhempien taholta koettu huolenpito, yksilön hyvä itsetunto, perheen lapsilähtöiset kasvatustavat sekä perheen sosiaalinen verkosto (Perälä ym. 2012, 39-40).

Lasten kokema tuen tarve on lisääntynyt ja muuttunut moninaisemmaksi. Tuen tarve voi näkyä lapsen yksilöllisinä tarpeina kehityksen eri osa-alueilla tai olla liitoksissa ryhmässä toimimisen taitoihin. Perheitä koskettavissa muutos- ja kriisitilanteissa, tai muutoin perheen voimavarojen heikentyessä, niin lasten kuin vanhempien omassa vanhemmuudessaan kokema tuen tarve voi tulla ajankohtaiseksi. Varhaiskasvatuksessa yleisenä periaatteena on, että lapsen tarvitsema tuki pyritään järjestämään mahdollisimman pitkälle hänelle tutussa päiväkoituympäristössä. Tarkoituksena on tuoda lapsen tarvitsema tuki hänelle tuttuun ja turvalliseen koettuun ympäristöön. Lasten ja perheiden tuen tarpeiden moninaistuuksessa on riittävä perusosaaminen ja sen kehittäminen merkittävässä roolissa varhaisen tuen tarpeiden tunnistamisessa. (Heinämaa 2005, 8-9, 19-21, 35.)

3.1.3 Varhainen tuki vastaamassa hyvinvoinnin haasteisiin

Varhaisella tuella voidaan tarkoittaa lapsen varhaisvuosiin ajoittuvaa tukemista, mutta nykyisellään käsite on vakiintunut kuvaamaan myös mahdollisimman varhain käynnistettyjä tukitoimia. Olennaista on ennaltaehkäisevä näkökulma, jolloin pyritään tunnistamaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä riskitekijöitä. Jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen ja palveluna se saavuttaa valtaosan suomalaisista alle kouluikäisistä lapsista. (Heinämäki 2005, 8-14; Pölkki 2016, 261-264.) Vuoden 2019 lopussa varhaiskasvatuksen palveluita sai yhteensä 253 727 lasta, mikä on 77,0 % kaikista 1-6-vuotiaista lapsista Suomessa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Näin ollen varhaiskasvatus on yksi merkittävimmistä varhaista tukea tuottavista pikkulapsiperheiden toimintaympäristöistä (Heinämäki 2005, 8-14; Pölkki 2016, 261-264; Perälä ym. 2012, 13).

Varhaisen tuen kannalta merkittävää on, että apu ja tuki on helposti saatavilla lapsen tai perheen luonnollisissa kehitysympäristöissä, kuten neuvoloissa, päiväkodeissa ja kouluissa (Mäkelä 2013, 19-20). Varhaiskasvatus on kodin ohella pienten lasten toinen merkittävä kehitysympäristö (Hastrup & Hietanen-Peltola 2013, 36). Universaalien peruspalveluiden merkitys varhaisen tuen tarpeen tunnistamisessa on merkittävä. Tuen tarpeen tunnistamista edistää toimijoiden välinen yhteistyö. Kun lapsen tai perheen tuen tarve tulee tunnistetuksi jo aikaisessa vaiheessa, voidaan ehkäistä perhettä kuormittavien tekijöiden kasaantumista, välttää raskaampia interventioita sekä parhaimmillaan ehkäistä ongelmien ylisukupolvisuutta. (Perälä ym. 2012, 39-40, 70-71.)

Varhaiseen tukeen liittyy ajatus vapaaehtoisuudesta ja yhteistyössä ja kumppanuuden hengessä syntyvästä avun ja tuen tarjoamisesta. Rinnakkaistermiin varhainen puuttuminen sisältyy herkästi merkitys ulkoapäin tulevista pakotteista. (Perälä ym. 2012, 39-40, 61; Pölkki 2016, 263-264.) Käsitteenä varhainen tuki on varhaista puuttumista myönteisempi, ja se onkin yleistynyt ammattilaisten puheessa. Nimensä mukaisesti varhainen tuki sisältää ajatuksen tukemisesta, auttamisesta ja rinnalla kulkemisesta verrattuna varhaiseen puuttumiseen, joka on Heinämäen (2006, 18) mukaan varhaiskasvatuksessa nähty pikemminkin tuen tarpeen tunnistamisena ja sen puheeksi ottamisena. Luottamuksellinen yhteistyö sekä tiedonkulku ammattilaisten ja perheen välillä ovat avainasemassa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin vastattaessa (Perälä ym. 2012, 72). Luottamuksellinen vuorovaikutus asiakkaan ja ammattilaisen välillä on arvioni mukaan helpommin saavutettavissa, kun työntekijä on perheelle entuudestaan tuttu ja luottamussuhde on syntynyt mahdollisesti jo aiemmin.

Ennaltaehkäisevä ja varhaiseen tuen tarjoamiseen kytkeytyvä työ edellyttää toimijoiden välistä yhteistyötä (Helminen 2017, 18). Toimivalla yhteistoiminnalla ja sen kehittämällä voidaan tuen tarpeessa olevaa lasta tai hänen perhettään auttaa nopeasti ja joustavasti luoden edellytyksiä arjen onnistumiselle. Arjen sujuvuus tukee lasta kasvattavien aikuisten

jaksamista heijastuen suotuisasti lapsen kehitykseen sekä hyvinvointiin. (Mäkelä 2013, 19-20.) Lapsen ja perheen tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ja oikea-aikaisen tuen kohdentaminen edistää lasten ja perheiden hyvinvointia, ja voi mahdollisesti estää ongelmien monimutkaistumisen, hankaloitumisen ja etenemisen vaikeasti hoidettaviksi. Varhaisen tuen tarkoituksena on tarjota tuen mahdollisuuksia perheille eri elämänvaiheissa ja ennakoiden ennen varsinaisen huolen heräämistä. Oikea-aikainen tuki on keskeisessä roolissa perheiden hyvinvointiin liittyvien riskien poistamisessa sekä niistä johtuvien ongelmien ehkäisyssä. Ennalta ehkäisevän, varhaiseen tukemiseen perustuvan työn tulisi läpäistä yhteiskunnan eri toiminnan tasoja pyrkien takaamaan hyvän lapsuuden edellytykset kaikille lapsille. (Perälä ym. 2012, 39-40, 61.)

3.2 Kuraattorityö

Kuraattori on uusi ammattinimike varhaiskasvatuksen palvelualueella kuraattorityön ollessa vasta hiljalleen laajentumassa varhaiskasvatuksen piiriin. Teoreettista tietoa kuraattorityöstä varhaiskasvatuksen kontekstissa ei ole siis vielä juuri muodostettu. Näin ollen tässä opinnäytetyössä kuraattorityön tietoperusta nostetaan koulumaailman kontekstista, jossa varsinaista kuraattorityötä on Suomessa tehty 1960-luvulta lähtien (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 14-15; Sipilä-Lähdekorpi 2004, 84). Varsinainen kuntia velvoittava lakipykälä koulukuraattorin ja -psykologin palveluiden järjestämiseen esiopetuksen, perusopetuksen, lisäopetuksen ja valmistavan opetuksen oppilaille kirjattiin kuitenkin vasta uuteen lastensuojelulakiin vuonna 2008 (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 363). Sekä varhaiskasvatuksen kuraattorin että koulukuraattorin asiakasryhmä muodostuu lapsista tai nuorista ja heidän perheistään. Näin ollen kuraattorityön ydin, työn lähtökohdat ja lähestymistavat, ovat pitkälti yhteneväisiä, kun suljetaan pois ne erityiskysymykset ja haasteet, jotka syntyvät asiakasryhmien eroavaisuuksista iän, elämänvaiheen tai toimintaympäristön perusteella. Tällä perusteella opinnäytetyössä pidetään perusteltuna ja oikeutettuna nostaa kuraattorityön tietoperusta koulumaailman kontekstista.

3.2.1 Kuraattorityön tavoite

Kuraattorityö on yksi sosiaalityön ilmenemismuoto, mutta koulukuraattorit ovat kokeneet työhönsä sisältyvän myös vahvasti kasvatuksellisia elementtejä (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 24). Kuraattorityön perusta on sosiaalialan työtä ohjaavassa tieto- ja taitopohjassa, mutta psykologian, pedagogiikan ja monipuolisen toiminnallisten menetelmien, vuorovaikutus-, ryhmätyö- ja terapiataitojen osaaminen vahvistaa kuraattorin valmiuksia toimia työssään (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28; Sipilä-Lähdekorpi 2004, 151, 155-156, 162). Lisäksi kuraattorityö edellyttää laajaa ymmärrystä siitä toimintaympäristöstä ja asiakasryhmästä, jonka parissa kuraattori työskentelee (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364-366).

Kuraattorit työskentelevät sekä yksilö- että yhteisötasolla (Nivala 2006, 125). Kuraattorin työ kohdentuu yksilöiden ja ympäristön välisiin haastaviin tai ongelmallisiin

vuorovaikutustilanteisiin, joilla on epäedullinen vaikutus yksilöiden hyvinvointiin. Sosiaalityö kiinnittyy vahvasti hyvinvoinnin edistämiseen ja turvaamiseen niin yksilöiden kuin yhteiskunnan tasolla. Kuraattorityössä keskeistä on pyrkiä sosiaalityön keinoin lisäämään yksilöiden resursseja ja voimavaroja sekä tunnistamaan hyvinvoinnin riskitekijöitä. Lisäksi keskeistä on rakentaa yksilön, perheen tai yhteisön tuen tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus sovittamalla yhteen mahdollisesti eri toimijoiden tarjoamaa tukea. Tavoitteena on yksilön tai perheen sosiaalisen turvallisuuden, toimintakyvyn ja itsenäisen elämänhallinnan vahvistaminen sekä elämäntilannetta kuormittavien tai hankaloittavien tekijöiden lieventäminen. Tämän seurauksena perheen ja yksilöiden kokeman hyvinvoinnin voidaan odottaa kasvavan. (Niemelä 2016, 97-100; Pölkki 2016, 264; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365-367.)

3.2.2 Kuraattorin työnkuva

Yksilöiden kanssa työskennellessä kuraattorin työssä keskeistä on sosiaalisen tuen ja ohjauksen tarjoaminen ja järjestäminen (Nivala 2006, 125). Yksilötason työskentelyssä kuraattorin työn tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 28, 113). Keskustelu on keskeinen ja merkittävä kuraattorityön menetelmä niin asiakkaiden kuin muiden ammatillisten toimijoiden kanssa työskenneltäessä Sipilä-Lähdekorpi 2004, 149, 155, 161; Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28-29). Asiakastyössä sosiaaliohjauksen rooli on merkittävä. Sosiaalisten haasteiden tunnistaminen ja myönteisten ratkaisukeinojen löytäminen vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa on keskeinen osa kuraattorin toteuttamaa sosiaalityötä. Kuraattorilla on ammatillisen osaamisensa kautta laaja käsitys erilaisista tukea tarjoavista palveluista, ja hän osaa tarvittaessa ohjata perheitä oikean avun piiriin, ohjata palvelujen käytössä ja sovitaa eri tukimuotoja yhteen. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366.)

Yhteisötason työ jakaantuu asiakastyöhön ja ammatillisten toimijoiden väliseen verkostotyöhön. Yhteisötason asiakastyö on työskentelyä perheiden parissa, perhettä kuormittavien tekijöiden tunnistamista sekä vanhemmuudessa ja kasvatustyössä tukemista. Se voi olla myös työskentelyä erilaisten ryhmien tai yhteisöjen kanssa tilanteissa, joissa ryhmän sisällä on vaikeita vuorovaikutuksen haasteita, joiden ratkaisemista kuraattori voi tukea. (Nivala 2006, 125.) Sipilä-Lähdekorpi (2004, 149) listaa myös erilaiset neuvottelut ja konsultaatiot osaksi ammatillisissa verkostoissa tapahtuvaa kuraattorin työtä.

Vuorovaikutusprosessien tunteminen ja kuraattorin henkilökohtaiset vuorovaikutustaidot ovat keskeisessä asemassa kuraattorin työskennellessä moninaisista taustoista tulevien asiakkaiden parissa, mutta myös yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366). Työ vaatii kykyä verkostoitua ja toimia joustavasti ihmissuhteissa. Asiakassuhteissa kuraattorilta odotetaan toisaalta myönteistä suhtautumista, kärsivällisyyttä ja empaattisuutta, mutta myös rehellisyyttä, jämäkkyyttä ja rohkeutta ottaa puheeksi hyvinvointia uhkaavat tekijät (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 156; Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28-29.) Työn

lähtökohtana on kunnioittava suhtautuminen lapsiin ja heidän vanhempiinsa sekä asiakkaiden osallisuuden tukeminen ja vahvistaminen (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364-366). Toimiva yhteistyö perheiden ja muiden ammattilaisten kesken perustuu avoimen vuorovaikutuksen lisäksi luottamukseen ja työn suunnitelmallisuuteen (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 373).

Sipilä-Lähdekorpi (2004, 105) esittää, että kuraattorityön tulisi kohdentua varhaiseen tukemiseen. Siitä huolimatta suurin osa koulukuraattoreista työskentelee huomattavan paljon enemmän korjaavan työn kuin ennaltaehkäisevän työn parissa. Koulukuraattorityön tarve ja siihen osoitettu resurssi eivät ole kohdanneet, minkä seurauksena kuraattorin työ on painottunut korjaavaan työhön. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 105, 155, 160-163.) Kuraattorityön tavoitteena tulisi olla varhaisen tuen mahdollistaminen ja turvaaminen tuen tarpeessa oleville lapsille. Varhaisen tuen toteutumisen edellytyksiä tukee kuraattorin työskentely lapsen ja perheen arkiympäristössä. Lapsen luonnollisessa arkiympäristössä työskenteleminen edistää myös palvelun tavoitettavuutta ja madaltaa kynnystä hakeutua palvelun piiriin. Kuraattoripalvelun käyttö ei vaadi lähetettä, joten se on kaikkien kyseisen peruspalvelun asiakkaiden saavutettavissa. (Gråsten-Mehtiö 2017, 366-369.)

3.2.3 Kuraattori osana moniammatillista verkostoa

Verkostotyö on merkittävä osa kuraattorin työtä (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 28). Koulumaailmassa kuraattorityö on osa monialaista yhteistyötä, jossa toimitaan useilla eri rajapinnoilla. Kuraattorin rooli sosiaalityön ja sosiaalihuollon asiantuntijana ja tämän tietämyksen välittäjänä on merkittävä koulun monialaisessa työyhteisössä. Kuraattori tuo sosiaalityön näkökulman palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä näyttäytyy muille toimijoille sosiaalialan asiantuntijana, jolla on asiakastyöhön perustuvaa tietoa lasten ja perheiden tarpeista ja niiden yhteydestä yhteiskuntaan. Kuraattori on mukana arvioimassa myös eri toimenpiteiden sosiaalista vaikuttavuutta. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366, 374.)

Lapsen ja perheen asioissa tehdyn yhteistyön rinnalla kuraattorit voivat olla tekemässä alueellista yhteistyötä. Alueellinen yhteistyö voi olla alueellisten hyvinvoinnin ilmiöiden seuraamista ja arvioimista. Se voi olla myös käytännöllistä, paikallistasolla lasten ja perheiden hyvinvointia edistävää työtä sosiaalisten ongelmien syntyä ehkäisemällä ja palveluja kehittämällä yhteistyössä muiden alueen toimijoiden kesken. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366, 374.) Kuraattorit toimivatkin laajassa yhteistyössä myös oman työyhteisön ulkopuolisten sosi-aali- ja perhepalvelujen toimijoiden kanssa. Huolimatta siitä, että kuraattorin rooli saattaa olla joissakin ympäristöissä vielä epäselvä, kuraattorit kokevat kuitenkin asemansa moniammatillisissa työryhmissä vaikuttavaksi, mikä lisää oman työn arvostusta. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 161.)

Sipilä-Lähdekorpi (2004) esittää koulukuraattorityötä koskevassa väitöskirjassaan, että koulu-kuraattorin työ on kautta aikojen ollut ”tekijänsä näköistä”. Niin kuraattorin työnkuva kuin

roolikin osana moniammatillista verkostoa on ollut sidoksissa paikallisiin tarpeisiin ja käytäntöihin. Koska työn reunaehdot ovat olleet väljät, ammattikuva, samoin kuin kuraattorin rooli on ollut jossain määrin epäselvä, selkiytymätön tai vasta muotoutumassa. Valmiita malleja kuraattorityöhön ei ole juuri ollut, vaan kuraattorit ovat yksilön kokemuksesta riippuen joutuneet tai saaneet kehittää työtä itsensä näköiseksi ja paikallisia tarpeita vastaaviksi. Koulukuraattorin työn ja roolin heikko tunteminen yhteistyöverkostoissa vaikeuttaa yhteistyöverkostoissa toimimista, ja toisaalta edellyttää kuraattorilta vahvaa ammatti-identiteettiä. Moniammatillinen verkostotyö on ollut aina osa kuraattorin työtä, ja sen määrä on koko ajan lisääntynyt. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 104, 135, 146, 160-164, 170.)

3.2.4 Kuraattorityön haasteet

Kuraattorityön kasvavina haasteina voidaan pitää yhteiskunnan jatkuvaa muutosta ja sen vaikutuksia lasten ja perheiden tuen tarpeisiin (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 374). Koulumaailman puolella näyttäytyneet ongelmat, joiden parissa kuraattorit työskentelevät, ovat monimutkaistuneet ja vaikeutuneet (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 116). Yhteiskunnallisten muutosten myötä lasten, nuorten ja perheiden elämään on tullut uudenlaisia haasteita ja lieveilmiöitä. Usein haastavien tilanteiden taustalta on hankalaa löytää yhtä pääasiallista syytä tilanteeseen, vaan perheen tai yksilön haastavan elämäntilanteen tai käytöksen taustalta löytyy useita toisiinsa kietoutuneita syitä ja riskitekijöitä. (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 21.)

Yhteiskunnan jatkuvasti kasvava monikulttuurisuus edellyttää myös kuraattoreilta monikulttuurisuuden ilmentymien ymmärtämistä ja kykyä vastata eri kulttuuritaustaisten lasten ja perheiden tuen tarpeisiin. Gråsten-Salonen ja Mehtiö nostavat esiin myös kriisityön osaamistarpeet. Kyky reagoida yhteiskunnassa tapahtuviin, lasten ja perheiden elämään vaikuttaviin muutoksiin on reflektiivisen työtteen rinnalla kuraattorityössä merkittävää. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366, 375.) Kuntasektorilla tyypilliset resurssihaasteet koskettavat myös kuraattorityötä. Koulumaailmassa kuraattoreilla on tyypillisesti vastuullaan useampia kouluja ja satoja oppilaita. (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 30). Resurssien vähyyys ajaa kuraattorit priorisoimaan työtä, jolloin akuutit, usein korjaavaa työtä vaativat tilanteet ajavat ennaltaehkäisevän työn edelle. Resurssien riittämättömyys vaikuttaa kuraattorien jaksamiseen työssä sekä toimii tehokkaana jarruna työn kehittämiseksi. (Nivala 2006, 125; Sipilä-Lähdekorpi 2004, 163.)

3.3 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö on merkittävässä roolissa asiakaslähtöisten, asiakkaan näkökulmasta joustavien ja helppokäyttöisten sekä kokonaisvaltaisesti asiakkaan hyvinvointia tukevien palvelujen järjestämisessä ja kehittämisessä (Helminen 2017, 17). Moniammatillisuus on laava, ikään kuin sateenvarjokäsike, joka voi pitää sisällään monenlaisia yhteistyön ilmentymiä. Keskeistä on, kuinka onnistuneesti toimijat onnistuvat kokoamaan ja prosessoimaan osaamistaan ja tietoaan asiakkaan eduksi sekä muodostamaan sen pohjalta yhdessä

sosiaalisesti jaetun ymmärryksen ja ratkaisun, johon eri osapuolet voivat sitoutua. (Isoherranen 2008, 33, 44.) Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena on siis luoda kokonaisvaltainen ymmärrys asiakkaan tilanteesta yhdistäen eri ammattilaisten työskentelyyn tuomia näkökulmia ja tietoa sekä löytää yhteistyössä uusia ratkaisu- ja interventiomalleja hyödyntäen moniammatillisen työryhmän jäsenten erilaista osaamista (Mönkkönen ym. 2019, 67-68).

Eri toimijoiden välinen yhteistyö voi olla sekä monialaista että moniammatillista (Helminen 2017, 17). Helmisen (2017, 17) mukaan monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan yleisesti eri koulutustaustasta tulevien toimijoiden välistä yhteistyötä. Se voi olla myös sektorirajat ylittävää. Moniammatillisuudella taas on viitattu yhteistyöhön sellaisten toimijoiden välillä, joilla on yhteinen koulutustausta, mutta ammattiryhmätaustat eroavat. (Helminen 2017, 17; Lindholm & Vogt 2017, 262.) Suomen kielessä moniammatillisuus on kuitenkin vakiintunut, joskin väljästi, kuvaamaan eri ammattitoimijoiden välisiä vuorovaikutustilanteita yhteisen työskentelyn äärellä (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen 2019, 15). Moniammatillinen työryhmä on eri alojen asiantuntijoiden muodostama yhteenliittymä, joka työskentelee yhteisen päämäärän, useimmiten yhteisen asiakkaan hyväksi (Rekola 2008, 15-16). Yhteistoiminnallisuus ja jaettu asiantuntijuus ovat merkittävä osa moniammatillista työskentelyotetta. Moniammatilliseen yhteistyöhön kukin toimija tuo mukanaan oman ammatillisen orientaationsa, mutta on läsnä myös oman ammattikuntansa ja organisaationsa edustajana. Tämä on sekä rikkaus että haaste moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa. (Kekoni ym. 2019, 16, 31.)

Moniammatillisen yhteistyön on kuvattu usein tapahtuvan rajapinnoissa, joilla tarkoitetaan aluetta, joka jää eri työtehtävien, palvelujen tai toimijoiden rajamaastoon. Rajapinnan rinnalla voidaan puhua myös yhdyspinnoista, jolloin rajojen korostamisen sijaan pyritään suuntaamaan huomio niihin yhtymäkohtiin, joissa eri toimijoiden välinen yhteistyö on tarkoituksenmukaista. Sosiaalialan moniammatillinen työ voi näyttäytyä verkostojen välisenä yhteistoimintana, viranomaisyhteistyönä, tai organisaatioiden sisäisen yhteistyön ilmentyminä. Moniammatillisen työskentelyn merkitys sosiaalialan työssä on lisääntynyt jatkuvasti asiakastyön haasteiden kasvaessa ja monimutkaistuessa. Tämän seurauksena myös ammattilaisten osaamiseen kohdistuvat vaatimukset ovat kasvaneet, ja moniammatillinen yhteistyö ja työskentely ovatkin keskeisessä asemassa myös palveluja kehitettäessä. (Kekoni ym. 2019, 16-18.)

3.3.1 Moniammatillisen yhteistyön lähtökohdat

Moniammatillinen yhteistyö ei synny itseksensä, vaan sen rakentaminen vaatii yhteisten rakenteiden ja käytäntöjen synnyttämistä vuorovaikutuksessa (Helminen 2017, 19-21). Rakenteellisilla tekijöillä, kuten olemassa olevilla resursseilla, organisaatiokulttuurilla ja johdon tuella on moniammatillista työskentelyä mahdollistava ja edistävä vaikutus, mutta ne eivät kuitenkaan takaa toimijoiden välistä yhteistoimintaa (Kekoni ym. 2019, 20). Pelkkä työn organisointi erilaisissa työryhmissä toteutettavaksi ei tarkoita automaattisesti moniammatillisen työn

toteutumista (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 63). Toimivan moniammatillisen yhteistyön taustalla on yhteisesti jaetut merkitykset niistä peruseriaateista ja arvoista, jotka ohjaavat yhteistoimintaa, sekä yhteistoiminnan jatkuva arviointi ja kehittäminen (Isoherranen 2012, 147, 159).

Moniammatillisen yhteistyön keskiössä on yhteinen asiakas. Moniammatillinen yhteistyö on yhdessä tekemistä ja työskentelyä yhteisen asiakkaan tai asiakasryhmän äärellä. Toimiva yhteistyö edellyttää yhteisiä pelisääntöjä ja niiden noudattamista. (Helminen 2017, 23.) Lisäksi kaikilla toimijoilla tulisi olla yhteisesti jaettu ymmärrys moniammatillisuudesta ja sen merkityksistä asiakastyössä (Isoherranen 2012, 114). Ymmärrys toimijoiden välisistä riippuvuussuhteista asiakkaan hyvinvoinnin tukemisessa ja hänen etunsa mukaisen lopputuloksen saavuttamisessa on moniammatillisen yhteistyön kulmakivi. Merkittävää on yhteisistä tavoitteista ja työskentelyn päämääristä sopiminen sekä toimijoiden välinen kunnioitus, toisen työn arvostus ja keskinäinen luottamus. Toimivien yhteistyörakenteiden ja yhteisen ymmärryksen lisäksi tarvitaan sitoutumista kumppanuuteen. (Helminen 2017, 19-21; Lindholm & Vogt 2017, 260-261.)

Moniammatillinen yhteistyö on tila, jossa jokainen toimija voi oppia jotain uutta jaetun osaamisen ja asiantuntijuuden kautta. (Helminen 2017, 23). Asiantuntijuus voidaan käsittää myös erityistietämyksenä. Moniammatillisessa yhteistyössä eri alojen ammattilaiset tarkastelevat yhteisen asiakkaan tilannetta kukin oman asiantuntijuusalueensa näkökulmasta. (Rekola 2008, 15.) Jaettu asiantuntijuus vaatii selkeää ammatillista roolia ja myönteistä ammatti-identiteettiä. Tällöin työntekijän on mahdollista osallistua moniammatilliseen yhteistyöhön tuntematta epävarmuutta omasta merkityksestään, asemastaan tai asiantuntemuksestaan osana tätä moniammatillista asiantuntijaverkosta. (Kekoni ym. 2019, 20). Merkittävää on ymmärtää sekä oman asiantuntijuuden mahdollisuudet että sen rajallisuus (Rekola 2008, 16).

3.3.2 Moniammatillista yhteistyötä edistävät tekijät

Rekola (2008) käyttää termiä yhteistyöosaaminen osana moniammatillista työskentelyotetta. Yhteistyöosaaminen näyttäytyy yksilön ja työyhteisön tasolla. Se käsittää kyvyn esittää omia näkemyksiään perustellusti asiantuntijuuteen nojaten ollen merkittävä tekijä toimivassa moniammatillisessa yhteistyössä. Roolien selkeys ja työnjaosta sopiminen selkeyttää moniammatillisen työryhmän toimintaa edistäen yhteistyötä. Omaan asiantuntijuuteen perustuvan tiedon rinnalla merkittävää on kyky soveltaa tietoa ja rakentaa uutta yhteistä tietoa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. (Rekola 2008, 16-17.) Kyky reflektiiviseen asiantuntijuuteen moniammatillisessa työryhmässä edistää yhteistyön toteuttamista. (Isoherranen 2012, 122.)

Sosiaali- ja terveystieteiden moniammatillisen yhteistyön haasteita sekä kehittämistä edistäviä tekijöitä väitöskirjassaan tutkinut Kaarina Isoherranen nostaa esiin erilaisten tapaamisfoorumien merkityksen yhteisen tiedon luomisen paikkoina. Tapaamisfoorumeilla tarkoitetaan kaikkia niitä kokouksia, joissa asiakas ja hänen läheisensä sekä eri alojen asiantuntijat kohtaavat

kasvokkain tarkoituksenaan jakaa tietojaan sekä muodostaa yhteistä näkemystä ja ymmärrystä asiakkaan tilanteesta yhteisesti jaetun tiedon perusteella. Yhteisen näkemyksen muodostamista edistää turhan ammattisanaston riisuminen puhutusta kielestä. Luottamuksellisen ilmapiirin syntymiselle edellytyksiä luo kaikkien ymmärtämä puhekielinen puhe kohdattaessa. Tällöin eri alan asiantuntijoilla ei ole tarvetta viestiä asemaansa ja asiantuntijuuttaan ammattisanastoa käyttämällä. Kohtaaminen kasvokkain edistää yhteisen tiedon luomisen innovatiivisuutta, kunhan vuorovaikutus kohtaamistilanteissa säilyy dialogisena ja jokaisen asiantuntijuutta arvostavana. (Isoherranen 2012, 123, 126-128.)

Moniammatillisesta yhteistyöstä voidaan puhua myös kumppanuutena, joka on ymmärrettävissä kahden tai useamman toimijan tai tahon yhteistyönä, jossa osapuolet työskentelevät yhteistoimintaan sitoutuen yhteisen tavoitteen tai pyrkimyksen eteen. Asiakastyössä moniammatillinen yhteistyö on asiakkaan tarpeista lähtevää. Kumppanuuden tavoitteena on dialoginen yhteistyö niin asiakkaiden kuin palveluntuottajien välillä. Kumppanuus perustuu asiantuntemuksen sekä tunnustettujen riskien, voimavarojen ja hyötyjen jakamiseen. Kumppanuus edellyttää luottamusta, vastavuoroisuutta ja toisen osapuolen aktiivista kuulemistä ja kunnioittamista. (Perälä ym. 2012, 35-36, 39-40, 54; Kukkonen & Leinonen 2015, 242-243.) Jäsenien välillä vallitseva luottamuksellinen ilmapiiri, mahdollistaa myös kriittisen keskustelun. Kriittisiäkin mielipiteitä esitettäessä tulisi huolehtia samanaikaisesti, että kunnioitus omaa ja yhteistyökumppanin asiantuntijuutta ja ammattitaitoa kohtaan säilyy. (Kekoni ym. 2019, 22.)

Kumppanuuteen liittyy vahvasti ajatus dialogisuudesta. Dialogisuus näyttäytyy pyrkimyksenä rakentaa yhteinen ymmärrys moniäänisyyden kautta eri toimijoiden puheenvuorojen liittyessä toisiinsa siten, että muiden ammattitoimijoiden näkemyksistä ja kokemuksista ollaan aidosti kiinnostuneita ja ne nähdään oppimisen mahdollisuuksina (Mönkkönen ym. 2019, 54). Moniäänisyyden merkityksen ymmärtäminen yhteisen näkemyksen muodostamisessa sekä dialogisen keskustelun taidot edellyttävät reflektiivisen asiantuntijuuden taitoja. (Isoherranen 2012, 122.) Yhteisessä keskustelussa esiin nousseet erilaisten toiminta- ja työskentelytapojen herättämät ihmetyksen aiheet voivat avata uusia reflektiivisiä näkökantoja myös oman työn tarkasteluun ja kehittämiseen (Helminen 2017, 23).

Johtamisella on merkittävä rooli moniammatillisen yhteistyön edistämisessä. Organisaatioissa, joissa moniammatillinen työote on korkealle arvostettua, arvostetaan myös tasa-arvoa, työntekijän osallistumista ja autonomiaa sekä ilmaisun vapautta. (Rekola 2008, 17.) Aidosta yhteistoiminnasta voidaan puhua silloin, kun moniammatillisen ryhmän asiantuntemus on jalostunut yhteiseksi tietämykseksi, jolla on positiivinen vaikutus asiakkaan saamaan tukeen (Kekoni ym. 2019, 29). Sosiaalipalveluiden yhteensovittavalla johtamisella tuetaan ammatillisten toimijoiden yhteistyötä ja kumppanuutta kehittämällä hyviä yhteistyön käytäntöjä ja rakenteita. Toimivat yhteistyön ja -toiminnan rakenteet mahdollistavat paremman toiminnan ennakoinnin ja viiveettömän tiedonsiirron. Tavoitteena on muodostaa palveluista toimiva

kokonaisuus, joiden avulla voidaan vahvistaa asiakkaan voimavaroja ja suojaavia tekijöitä sekä vähentää yksilöön tai ryhmään kohdistuvaa kuormitusta. (Perälä ym. 2012, 35-36, 39-40, 54; Kukkonen & Leinonen 2015, 242-243.)

Riittämätön yhteistoiminta muodostaa kuitenkin riskin asiakkaan näkökulmasta. Siksi toimijoiden väliseen yhteistoimintaan ja moniammatilliseen yhteistyöhön tulee kiinnittää huomiota. Avoimuus erilaisille näkökulmille, yhteisten arvojen vahvistaminen ja yhteiskehittämiseen perustuvat menetelmät edistävät moniammatillisen yhteistyön toteuttamista ja kehittämistä. (Kukkonen & Leinonen 2015, 242.) Palveluntuottajien tavoitteellinen yhteistoiminta on avainasemassa perheiden hyvinvoinnin tukemisessa ja avun tarjoamisessa. Moniammatillinen työote ja yhteistoimijuus vahvistavat perheille tarjottavaa varhaisen tuen osaamista. Toimijoiden voimavaroja yhdistämällä ja toimintakäytännöistä sopimalla voidaan luoda uusia toimintamalleja. (Perälä ym. 2012, 13-15, 58-59.) Toimiva moniammatillinen yhteistyö voi olla voimavara ja työn imua synnyttävä tai vahvistava tekijä (Helminen 2017, 23).

Usein moniammatillinen yhteistyö paranee ajan myötä. Tämä johtuu muun muassa siitä, että ajan kuluessa toimijat oppivat paremmin tuntemaan toistensa työtä. Sitä kautta eri toimijoiden roolit ja vastuut moniammatillisen yhteistyön areenoilla tulevat osapuolille tutuiksi. Eri ammattiryhmien työn tunteminen ja ymmärtäminen vähentää mahdollisia ennakkoluuloja ja väärinymmärryksiä luoden näin tilaa yhteiselle työskentelylle ja avoimelle ajatusten vaihdolle. Eri toimijoiden roolien selkeyttäminen jo moniammatillisen työskentelyn alkuvaiheessa edistää moniammatillisen yhteistyön toteuttamista ja vähentää mahdollisia ristiriitoja. Moniammatilliselle yhteistyölle tulisikin suoda aikaa ja mahdollisuuksia kehittyä. (Kekoni ym. 2019, 24-25.)

3.3.3 Moniammatillisen yhteistyön haasteet

Sosiaali- ja terveystalouden usein tiukat, ja paikoin myös riittämättömät taloudelliset ja ajalliset resurssit hankaloittavat moniammatillisen yhteistyön toteuttamista. Kiire ja työn kuormitus voivat johtaa ajatusmalleihin, joissa moniammatillinen työskentely saatetaan kokea lisätyönä tai muilta tehtäviltä aikaa vievänä toimintana. Niin ikään puuttuvat rakenteet yhteistyön paikoille hankaloittavat yhteistyötä moniammatillisissa verkostoissa. (Kekoni ym. 2019, 21.)

Henkilökunnan vaihtuvuus sosiaali- ja terveystaloudella vaikuttaa hankaloittavasti moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen luoden haasteita pysyvien ja toimivien yhteistyömallien ylläpidolle. Pitkään toimineessa moniammatillisessa työryhmässä ammattiroolirajojen ylitykset ovat saattaneet tulla mahdolliseksi tavoilla, johon vasta muodostunut moniammatillinen työryhmä ei kykene. Työntekijöiden tiuha vaihtuvuus uhkaa vaarantaa tällaiset moniammatillisessa työssä tapahtuvat rajanylitykset, jotka voivat olla hyvinkin innovatiivisia. Riskinä on, että toisilleen ennestään vieraat toimijat jakavat vain ammattirooliodotusten mukaisen tiedon rohkeudesta ottamalla yhteistyökumppanin näkemykseen. Moniammatillisuuden kannalta

toimimaton organisaatiokulttuuri sekä vahvat ammattirooleihin perustuvat rakenteet voivat vaikeuttaa merkittävästi moniammatillisen yhteistyötä tai toimia jopa esteinä moniammatillisen työtteen toteuttamiselle. (Isoherranen 2012, 111, 134-135.) Organisaation johto on avainasemassa moniammatillisen työn tukemisessa järjestämällä työoloja siten, että moniammatillisen yhteistyön toteuttamiselle on olemassa olevat, sitä tukevat rakenteet (Kekoni ym. 2019, 21, 31).

Haasteena voivat näyttäytyä myös toimijoiden asenteelliset esteet tai ammattien väliset valtakysymykset tai erilaiset asemat suhteessa muihin toimijoihin. Yhteisen työn aluetta saateen katsoa vain kapeasti omasta näkökulmasta käsin tai omaa näkökulmaa ei uskalleta tuoda esille esimerkiksi toisen ammattiryhmän dominoivan roolin vuoksi. (Kekoni ym. 2019, 22-23.) Ristiriitojen ja väärin tulkintojen välttämiseksi avoin keskustelu ammatillisten roolien ja rajojen ylityksistä on tärkeää (Isoherranen 2012, 101, 111). Onnistunut moniammatillinen yhteistyö edellyttääkin jossain määrin myös toimijoiden astumista pois omalta erityisosaamisen alueelta tai muiden alojen asiantuntijoiden sallimista omalla erityisosaamisen alueella, jotta yhteistyössä rakentuva tiedonmuodostus mahdollistuu. Tämä edellyttää avoimuutta ja luottamusta, jotta esimerkiksi epäselvyydet liittyen moniammatillisen ryhmän jäsenten rooleihin uskalletaan ottaa esiin ja selvitettäväksi. (Kekoni ym. 2019, 15-16, 22; Isoherranen 2012, 110, 113.) Aitoon yhteistoimintaan pääsy edellyttää kaikkien osapuolten toimijuuden tunnustamista ja myös valmiutta omien käsitysten kyseenalaistamiseen. (Kekoni ym. 2019, 30-31.)

Käytännön tasolla salassapitovelvollisuus voi hankaloittaa moniammatillista yhteistyötä tai vaikuttaa toimijoiden kokemukseen yhteistyön aitoudesta tai merkityksestä. Toimijoilla voi olla epäselvyyttä, mitä asiakastietoja he voivat luovuttaa muille toimijoille, tai taustaorganisaatioiden ohjeistukset salassapidon laajuuden suhteen vaihtelevat. Riittävä, ajantasainen ja yhteisesti jaettu tieto kuitenkin edistää moniammatillisen työskentelyn tuloksellisuutta ja vaikuttaa toimijoiden kokemukseen yhteistyön toimivuudesta. (Kekoni ym. 2019, 25-26.)

3.3.4 Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Kaarina Isoherrasen (2012) väitöskirjassa esitetään kolmetasoinen moniammatillisen yhteistyön kehittämismalli. Kehittämisen ensimmäinen merkittävä taso koostuu esiedellytyksistä ja edellytyksistä, jotka luovat pohjaa muutokselle. Esiedellytykset muutokselle ovat makrotason yhteiskunta- ja koulutuspoliittisia päätöksiä. Varsinaisilla edellytyksillä taas tarkoitetaan organisaatiossa yleisesti jaettua näkemystä moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tarpeesta sekä valmiutta uudistaa rohkeasti rakenteita ja toimintatapoja sekä kaikki organisaation tasot läpäisevää moniammatillista johtajuutta. Lisäksi moniammatillisen yhteistyön kehittäminen vaatii eri ammattikuntien ja ammattijärjestöjen valmiutta toimintamallien uudistamiseen sekä muutoksen tarpeen hyväksymistä. Myös koulutus voidaan nähdä moniammatillisen

yhteistyön kehittämisen edellytyksenä, sillä koulutuksen kautta ymmärrys moniammatillisen yhteistyön viitekehyksestä kasvaa. (Isoherranen 2012, 149-151.)

Isoherrasen (2012) kehittämismallin toinen taso muodostuu varsinaisesta muutosprosessista sovellettuna kulloiseenkin toimintaympäristöön. Muutosprosessin läpivieminen edellyttää ammatillisten roolien ja vastuiden uudelleen määrittämistä siten, että toiminnasta tulee sen seurauksena tehokasta, joustavaa ja asiakaslähtöistä. (Isoherranen 2012, 151.) Asiakkaan kannalta paremmat ja toimivammat palvelut ovatkin tärkeä moniammatillisen yhteistyön kehittämisen lähtökohta (Pehkonen, Martikainen, Kinni & Mönkkönen 2019, 89). Isoherranen esittää, että moniammatillisen työn kehittämistä varten voidaan perustaa erilaisia tiimejä, joilla tulisi olla riittävä autonomia suhteessa tiimin toimintatapaan, rooleihin ja vastuisiin. Muutosprosessin seurauksena luodaan toimivat tiedonmuodostuksen ja -prosessoinnin käytännöt. Merkittävää on moniammatillisen yhteistyön jatkuva arviointi ja kehittäminen. Muutosprosessia läpikäyvän toimintaympäristön johtajuuden on hyvä olla moniammatillista ja sen on suuntauduttava sekä vertikaalisesti muutosprosessia ohjaten ja moniammatillisen tiimin organisaatioon kytkien, että horisontaalisesti moniammatillisen tiimin sisällä jaettuna johtajuutena. (Isoherranen 2012, 151.)

Moniammatillisen yhteistyön kehittämismallin kolmas taso käsittää yksilötason haasteet, joilla tarkoitetaan moniammatillisen tiimin jäsenten taitoja ja valmiuksia toimia aidosti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Merkittävänä yksilötason taitoina Isoherranen (2012) nostaa esiin reflektiivisen arvioinnin taidon, dialogisen keskustelun taidot sekä valmiuden jaettuun johtajuuteen ja joustavuuteen tiimin jäsenten roolien suhteen. Reflektiivistä arviointia tukee moninaisten näkökulmien ymmärtäminen, oman toiminnan kriittinen arviointi sekä valmius yhteiseen kehittämistoimintaan. Moniammatillisen tiimin jäsenten tulee kyetä perustelevaan, kuuntelemaan ja keskustelemaan rakentavasti erilaisista näkökulmista kadottamatta missään vaiheessa asiakkaan etua ja yhteistä tavoitetta, jonka kautta siihen pyritään. (Isoherranen 2012, 152.)

4 Opinnäytetyön kehittämistavoitteet

Kehittämällä tähdätään tyypillisesti muutokseen, ja se on tavoitteellista. Lähtökohtana on tehdä kehittämisen kautta jotakin paremmaksi tai toimivammaksi, kuin mitä se ennen oli. Kehittämistarve voi nousta nykytilan tai toiminnan haasteista ja ongelmista tai tulevaisuuden näystä. Ammatillisen osaamisen kasvuun tähtäävä kehittäminen tavoittelee tyypillisesti muutoksia työn tekemisen tavoissa tai työmenetelmissä. Yksikkökohtaisella kehittämällä voidaan pyrkiä niin toimintatapoihin liittyviin kuin rakenteellisiin uudistuksiin. Kehittäminen voi olla uusien ideoiden ja toimintatapojen keksimistä, mutta myös niiden levittämistä ja vakiinnuttamista. Kehittäminen voidaankin nähdä myös käytäntöjen korjaamisena, parantamisena ja

edistämisenä. Onnistuneessa kehittämisessä kehitystyön tulos voi levitä laajemmin eri toimijoiden ja organisaatioiden käyttöön. (Toikko & Rantanen 2009, 16.)

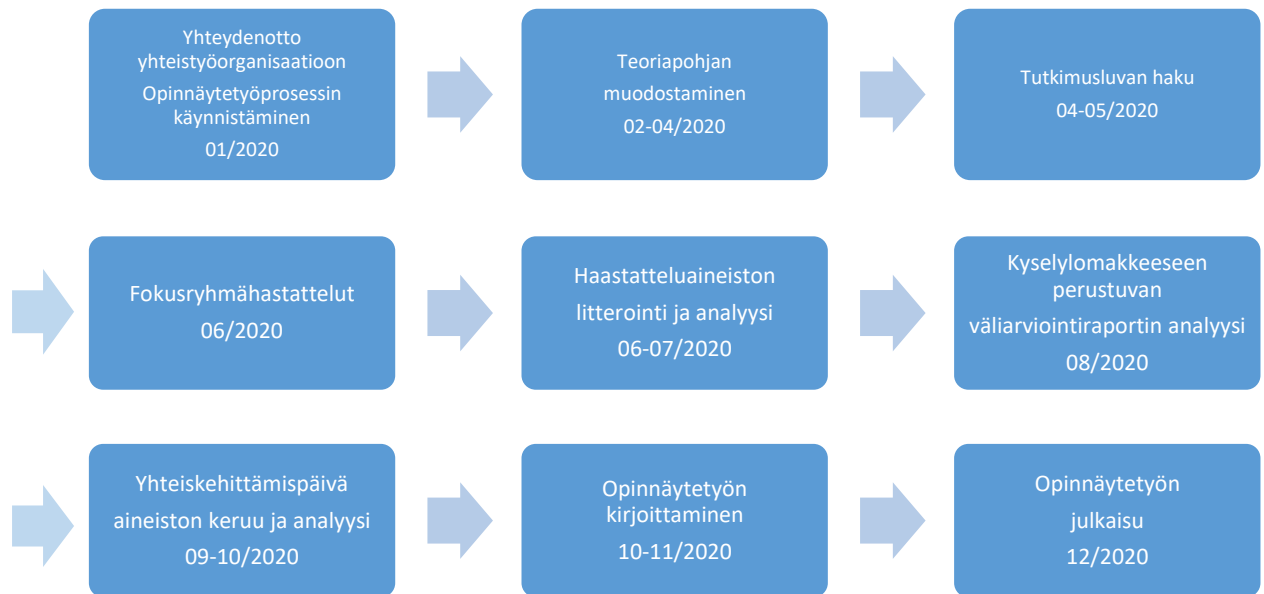
Kehittämistoiminnassa on luontevampaa puhua arviointi- tai kehittämiskysymyksistä tutkimuskysymysten sijaan. Laadulliseen otteeseen perustuvassa kehittämisasetelmassa kysymykset voivat muuttua tai elää aineiston keruun ja analysoinnin myötä. (Toikko & Rantanen 2009, 117.)

Tässä opinnäytetyössä kehittämistehtävälle suuntaa antavat kysymykset ovat:

1. Millaisia toimivia ja hyviä käytäntöjä, joilla varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia voidaan tukea, varhaiskasvatuksen kuraattorit työssään käyttävät?
2. Kuinka varhaiskasvatuksen kuraattorin työtä voitaisiin kehittää osana moniammatillista verkostoa?
3. Kuinka varhaiskasvatuksen moniammatillista yhteistyötä tulisi kehittää, jotta perheiden hyvinvoinnin tarpeisiin voidaan vastata entistä paremmin?

5 Opinnäytetyön prosessin kuvaus

Opinnäytetyön toteuttaminen on ollut noin vuoden mittainen, aktiivinen prosessi, johon on sisältynyt monenlaisia vaiheita sekä paljon ennustamattomuutta. Opinnäytetyön toteuttaminen lienee harvoin prosessi, jossa minkäänlaisia yllätyksiä, hidasteita tai haasteita ei tulisi vastaan. Tämän opinnäytetyöprosessin etenemistä on leimannut kuitenkin vahvasti myös maailmanlaajuinen vuosien 2019-2020 taitteessa käynnistynyt COVID 19 -epidemia, joka lähti leviämään Suomessa kiihtyvään tahtiin maaliskuussa 2020, juuri kun opinnäytetyö oli käynnistymässä toden teolla. COVID 19 -epidemian saapuminen Suomeen ja sen hidastamiseen tähdenneet rajoitustoimet vaikuttivat voimakkaasti myös mahdollisuuksiin toteuttaa tämä opinnäytetyö alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Uskoakseni tämä opinnäytetyöprosessi onkin pitänyt sisällään hieman tavanomaista enemmän muutoksia ja ennustamattomuutta, kuin mitä normaalioloissa voidaan opinnäytetyöprosessilta odottaa. Tässä luvussa avataan tarkemmin, kuinka opinnäytetyöprosessi eteni, ja millaisia vaiheita ja haasteita se piti sisällään.

Kuva 1. Opinnäytetyöprosessin eteneminen.

5.1 Opinnäytetyöprosessin käynnistyminen

Opinnäytetyön tekijän ensimmäinen yhteydenotto yhteistyöorganisaatioon ajoittui jo elokuun 2019 loppuun, ja se oli tunnusteleva yhteistyöhalukkuuden suhteen. Kiinnostusta yhteistyössä tapahtuvaan kehittämistoimintaan ilmeni, mutta varsinaisesti opinnäytetyöprosessin voidaan katsoa käynnistyneen tammikuussa 2020. Tällöin opinnäytetyön osapuolet tapasivat ensimmäisen kerran kasvokkain ja keskustelivat tarkemmin osapuolten ajatuksista, odotuksista ja mielenkiinnon kohteista yhteisen kehittämistyön suhteen. Opinnäytetyön tekijän esittelemä aihe moniammatillisen yhteistyön kehittämisestä varhaiskasvatuksen eri toimijoiden välillä herätti mielenkiintoa myös yhteistyöorganisaation puolella. Moniammatillinen yhteistyö on merkittävä osa varhaiskasvatuksen kuraattorin työtä, joten yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen eri toimijoiden kesken nähtiin tärkeänä myös yhteistyöorganisaatiossa. Lisäksi yhteistyöorganisaation puolella oltiin kiinnostuneista myös uudentyyppisistä työskentely- ja toimintatavoista, joilla varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia voitaisiin tukea varhaiskasvatuksen kuraattorityön keinoin tai yhteistyössä muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa.

Opinnäytetyön aihe tarkentui vielä yhteistyöorganisaation kanssa käytyjen sähköpostikeskusteluiden sekä maaliskuussa 2020 pidetyn yhteisen suunnittelupalaverin myötä. Alkuperäisenä tarkoituksena oli, että opinnäytetyö olisi toteutunut osana useita yhteiskehittämiseen perustuvia kehittämispäiviä. Osan kehittämispäivistä oli tarkoitus olla puolen päivän mittaisia ja yhden kokonaisen työpäivän pituisia. Kehittämispäivät oli tarkoitus toteuttaa siten, että niihin olisivat ottaneet osaa paikallistasolta varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit,

varhaiskasvatuksen erityisopettajat, varhaiskasvatuksen yksikköjen johtajat sekä opinnäytetyön tekijä. Koko päivän mittainen kehittämispäivä oli suunniteltu järjestettäväksi varhaiskasvatuksen kuraattoreille ja psykologeille, ja tämän kehittämispäivän oli tarkoitus toteutua paikallistason sijasta valtakunnallisella tasolla osana valtakunnallista varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien verkostoa. Kyseiseen kehittämispäivään oli tarkoitus kutsua varhaiskasvatuksen kuraattoreita ja psykologeja niistä muista Suomen kaupungeista ja kunnista, joissa varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologipalveluja oli jo käynnistetty. Kaikki yhteiskehittämisen tilaisuudet oli tarkoitus järjestää huhtikuun 2020 aikana ja opinnäytetyön tekijän oli tarkoitus kerätä opinnäytetyön aineisto näistä yhteiskehittämisen tilaisuuksista osallistuvan havainnoinnin ja mahdollisten haastattelujen kautta.

5.2 COVID 19 -epidemian vaikutus opinnäytetyöprosessiin

Vielä samana maaliskuisena päivänä, jolloin opinnäytetyön tiimoilta oli pidetty suunnitelmia ”lukkoon lyövä” suunnittelupalaveri, Suomen hallitus ilmoitti ensimmäisistä valtakunnallisesti toteutettavista rajoitustoimenpiteistä COVID 19 -epidemian hidastamiseksi. Tästä vain muutamia päiviä myöhemmin hallitus kiristi rajoitustoimenpiteitä radikaalisti ja tavoilla, jotka vaikuttivat merkittävästi myös opinnäytetyön toteuttamisen mahdollisuuksiin. Suomen hallituksen tiukat kokoontumisrajoitukset (korkeintaan 10 hengen kokoontumiset) sekä valtakunnallinen etätyösuositus muuttivat myös tämän opinnäytetyön toteuttamisen suuntaa. Näiden rajoitusten valossa kaikki suunnitellut kehittämistilaisuudet, joissa opinnäytetyön aineiston keruun oli tarkoitus tapahtua, jouduttiin peruuttamaan.

Huhtikuun alussa yhteistyöorganisaation kanssa käydyn puhelinkeskustelun myötä päädyttiin kuitenkin jatkamaan yhteistyötä opinnäytetyöprosessin tiimoilta. Aineiston keruun tapoja oli muokattava, koska COVID 19 -epidemian pituus, samoin kuin epidemian kulun hidastamiseen tähtäävien rajoitustoimien keston ennustaminen oli mahdotonta. Yhteistyöorganisaatiossa oli vahva tahtotila jatkaa kehittämistoimintaa, jotta varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun pilot-tikokeilusta saataisiin irti paras mahdollinen hyöty. Myös opinnäytetyöntekijän henkilökohtaiset aikataulutoiveet opinnäytetyön valmistumisen suhteen olivat samansuuntaiset, joten yhteistyössä päätettiin muokata aineiston keruun tapoja, jotta kehittämistoimintaa oli mahdollista jatkaa ja viedä eteenpäin huolimatta COVID 19 -epidemian olemassaolosta.

Lopulta aineiston keruuta jouduttiin muokkaamaan vain osittain. Koska paikallistason, varhaiskasvatuksen eri toimijoille suunnatut kehittämissillatpäivät peruttiin yhteistyöorganisaation puolesta, päätettiin eri toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvoinnista, varhaiskasvatuksen kuraattorityöstä sekä varhaiskasvatuksen moniammatillisesta yhteistyöstä kerätä fokusryhmähaastatteluilla. Fokusryhmät oli tarkoitus muodostaa varhaiskasvatuksen kuraattoreista, varhaiskasvatuksen psykologeista sekä kasvatustieteen ammattilaisista, joilla tarkoitettiin päiväkotien kasvatustyötä toteuttavaa henkilökuntaa.

Koska tiedossa oli, että COVID 19 -epidemian olemassaolo sekä siitä johtuvat rajoitustoimet kuormittivat merkittävästi myös yhteistyöorganisaatiossa päiväkotien toimintaa, jätettiin tässä kohtaa avoimeksi toinen väylä kerätä kasvatustalon ammattilaisten kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä kyselylomakkeella, mikäli se aineistonkeruun tapana olisi helpommin toteutettavissa varhaiskasvatuksen yksiköissä. Alkuperäisestä suunnitelmasta säilytettiin koko päivän mittainen, varhaiskasvatuksen kuraattoreille ja psykologeille suunnattu kehittämisspäivä, jonka ajankohta tosin siirtyi keväältä syksyyn. Kuitenkin poiketen alkuperäisestä suunnitelmasta, jäi vielä auki, toteutettaisiinko yhteiskehittämisspäivä alun perin suunnitellussa laajuudessaan valtakunnallisesti vai toteutuisiko se mahdollisesti sittenkin vain paikallistasolla yhteistyöorganisaation sisäisenä kehittämisspäivänä. Myöhemmin opinnäytetyöprosessin aikana selvisi, että tilaisuus oli mahdollista järjestää valtakunnallisessa mittakaavassa, kun tapahtuma toteutuisi etävälitteisesti. Kun aineistonkeruun tavoista oli päästy uudelleen selvyteen ja sen pohjalta oli luotu uusi tutkimussuunnitelma, jätettiin tutkimuslupahakemus Vantaan kaupungille 15.4.2020.

5.3 Aineiston keruun ja analyysin aika

Vantaan kaupunki myönsi opinnäytetyön suorittamista varten tutkimusluvan 19.5.2020. Tämän jälkeen kehittämistyö lähtikin vauhdilla käyntiin. Ensimmäisenä lähetettiin nopealla aikataululla haastattelukutsut pilottihankkeessa työskenteleville varhaiskasvatuksen kuraattoreille ja psykologeille. Haastattelu herätti kutsutuissa mielenkiintoa ja viisi kuudesta haastatteluun kutsutusta oli halukas osallistumaan haastatteluun. Sekä varhaiskasvatuksen kuraattoreista että varhaiskasvatuksen psykologeista päästiin muodostamaan omat haastatteluryhmänsä. Ennen haastattelujen toteuttamista osallistujat täyttivät kirjallisen suostumuslomakkeen haastatteluun. Opinnäytetyöntekijä toimitti haastateltaville ennalta nähtäväksi myös haastattelurungon, jotta haastateltavat pystyivät halutessaan valmistautua haastatteluun ennalta.

Varhaiskasvatuksen kuraattorien ja psykologien fokusryhmähaastattelut toteutettiin tietokonevälitteisesti etäyhteyttä hyödyntämällä Teams-sovelluksen kautta 11.6.2020. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden fokusryhmähaastatteluun otti osaa kaksi työntekijää. Varhaiskasvatuksen psykologien fokusryhmähaastatteluun osallistuvia työntekijöitä oli kolme. Molemmat fokusryhmähaastattelut toteutuivat osallistujille enakkoon jaetun haastattelurungon mukaisesti. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden fokusryhmähaastattelu oli kestoltaan 1 tunnin 16 minuuttia. Varhaiskasvatuksen psykologien fokusryhmähaastattelun kesto oli 1 tunti 3 minuuttia. Molemmat fokusryhmähaastattelut tallennettiin sekä Teams-sovelluksen tallenteena että erillisenä ääninauhuritallenteena opinnäytetyöntekijän älypuhelimeen. Tällä varmistettiin, että haastatteluaineiston tallentuminen siinäkin tapauksessa, että verkkovälitteisessä tallennuksessa tapahtuisi jokin virhe. Haastateltavat olivat tietoisia tallennustavoista. Opinnäytetyöntekijä kertoi tallenteita säilytettävän siihen saakka, että valmis opinnäytetyö olisi julkaistu, jolloin tallenteet sekä niistä litteroitu tekstimuotoinen aineisto tuhottaisiin.

Haastattelujen äänitallenteet litteroitiin tekstimuotoon kesäkuun 2020 loppuun mennessä. Litteroitu aineisto analysoitiin heinä- ja elokuun aikana. Kesäkuussa (24.6.) lähetettiin fokusryhmähaastattelukutsu opinnäytetyön tiimoilta varhaiskasvatussyksikköjen johtajille jaettavaksi eteenpäin päiväkodeissa työskenteleville varhaiskasvatuksen opettajille. Vastauksia haastattelukutsuun pyydettiin 10.8. mennessä ja varhaiskasvatuksen opettajille kohdistettu fokusryhmähaastattelu oli tarkoitus toteuttaa elokuun 2020 aikana. Määräaikaan mennessä myönteisiä vastauksia haastattelukutsuun tuli opinnäytetyöntekijän pettymykseksi vain yksi.

Opinnäytetyön tekijä koki kuitenkin, että haastattelulla kerätyt varhaiskasvatuksen kasvatushenkilökunnan kokemukset ja näkemykset olisivat arvokkaita kehittämistyön näkökulmasta, joten opinnäytetyöntekijä lähestyi toistamiseen varhaiskasvatuksen yksikköjen johtajia haastattelukutsun tiimoilta elokuun 2020 alussa. Tässä yhteydessä opinnäytetyön tekijä tarjosi mahdollisuutta toteuttaa haastattelut fokusryhmähaastattelun sijaan myös yksilöhaastatteluina, mikäli haastattelut olisivat tällä tavoin olleet helpommin varhaiskasvatuksen yksiköissä järjestettävissä tai mahdollisuus yksilöhaastatteluun lisäisi työntekijöiden mielenkiintoa ja halukkuutta osallistua haastatteluun. Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa etäyhteyttä hyväksikäyttäen Teams-sovelluksen kautta. Tämä ei opinnäytetyön tekijän harmiksi poikanut kuitenkaan lisää haastateltavia.

Jotta kehittämistehtävä etenisi suunnitellussa aikataulussa, opinnäytetyön tekijä päätyi näissä olosuhteissa jättämään varhaiskasvatuksen opettajien haastattelut toteuttamatta ja turvautumaan aiemmin toteutetun kyselyn avulla kartoitettuihin kokemuksiin varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelusta ja moniammatillisesta yhteistyöstä. Jotta myös päiväkotien henkilökunnan ääni ja kokemukset tulisivat jossain määrin näkyviksi opinnäytetyössä, päätyi opinnäytetyön tekijä käyttämään yhtenä aineiston osana varhaiskasvatuksen kuraattoreiden laatiman väliarvioinnin vastauksista laadittua yhteenvetoraporttia. Lupa raportin käyttöön osana aineistoa oli myönnetty tutkimusluvan yhteydessä. Väliarvioinnin pohjalta yhteistyöorganisaatiossa koottu yhteenvetoraportti analysoitiin opinnäytetyön kannalta keskeisiltä osin elo-syyskuussa 2020.

Aineiston viimeinen, täydentävä osa kerättiin valtakunnallisesti toteutetussa yhteiskehittämispäivässä 29.9.2020. Yhteiskehittämispäivä järjestettiin etäyhteyksin Teams-sovelluksen kautta johtuen vallitsevasta COVID 19 -epidemiasta. Yhteiskehittämispäivään osallistui varhaiskasvatuksen ja/tai esiopetuksen kuraattoreita ja psykologeja, heidän esimiehiään sekä joitakin muita yksittäisiä toimijoita (mm. sairaanhoitaja, toimintaterapeutti), jotka työskentelevät osana varhaiskasvatuksen tukipalveluita. Osallistujia oli yhteensä 29, ja he tulivat eri puolilta Suomea kaupungeista, joissa varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologipalveluja oli käynnistetty. Osallistujat tulivat Vantaalta, Lahdesta, Lappeenrannasta, Oulusta, Kouvolasta, Kuopiosta, Kotkasta, Kirkkonummelta ja Salosta. Yhteiskehittämispäivä alkoi kaupunkitasoisilla esittelyillä, joiden jälkeen loppupäivä työskenneltiin learning cafe -menetelmää

mukaillen neljässä työpajassa, joissa osallistujat kiersivät. Opinnäytetyön yhteiskehittämispäivää käsittelevä aineiston osa koostuu näiden työpajojen tuotoksista. Työpajojen tuottama aineiston osa analysoitiin lokakuussa 2020.

5.4 Viimeistelyn aika

Opinnäytetyön aineisto oli kokonaisuudessaan analysoitu lokakuussa 2020, minkä jälkeen opinnäytetyön tekijä keskittyi kokoamaan aineistosta syntyneet johtopäätökset sekä jatkokehittämisehdotukset opinnäytetyön viimeisiin lukuihin. Samanaikaisesti opinnäytetyö sai lopullisen kirjallisen muotonsa. Viimeistelyn lisäksi loka-marraskuu oli opinnäytetyön osalta myös reflektoinnin aikaa, jolloin opinnäytetyön kirjoittaja pohti omaa ammatillista kasvuaan ja kehittämistyön valmiuksien vahvistumista opinnäytetyöprosessin myötä. Lisäksi reflektio kohdistui opinnäytetyöprosessin tarkasteluun ja arviointiin. Opinnäytetyö esitettiin seminaarilaisuudessa 30.11.2020 ja julkaistiin joulukuussa 2020.

6 Opinnäytetyön menetelmävalinnat

Opinnäytetyö toteutui aitona työelämän kehittämistoimintana. Opinnäytetyö mukaili tutkimuksellista kehittämistoimintaa, joka on laeva yleiskäsite. Pääpaino on tällöin kehittämistoiminnassa ja tutkimukselliset menetelmät ja kysymyksenasettelut tukevat kehittämistoimintaa. Tiedontuotannon lähtökohtana on käytännöstä nousevat kysymykset ja ongelmat, ja uuden tiedon tuottaminen tapahtuu kehittämistoiminnan osana aidoissa käytännön toimintaympäristöissä. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta etenee kehittämistoiminnan asettamalla reunaehdoilla. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoitteena onkin kehittämiselle tyypillinen muutos, mutta myös perusteltu ja mahdollisesti laajemmin yleistettävissä oleva tiedon tuottaminen kehittämistoiminnan yhteydessä. (Toikko & Rantanen 2009, 21-23, 34, 42.)

Kehittämispöcessin aikana tuotettu tieto on usein käytännöllistä ja sen tehtävä on avustaa kehittämisessä. Kehittämistoiminnassa tiedon keruussa ja tuotannossa ei kyetä yhtä syvälliseen otteeseen kuin tutkimuksessa, mutta tiedon keruun tulee kuitenkin olla perusteltua, loogista ja palvella kehittämistoimintaa. Tässä opinnäytetyössä tuotetun tiedon merkitys on palvella nimenomaisesti varhaiskasvatuksen kuraattorityön ja varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämistä. Tiedon tuottamisen funktio on siis organisaation omassa oppimisessa ja oman toiminnan kehittämisessä. Kehittämistoiminnan yhteydessä tuotetulla tiedolla pyritään myös edesauttamaan tulosten siirrettävyyttä mahdollisesti muihin organisaatioihin. Näyttöön perustuvalla hyvien käytäntöjen ja rakenteiden kehittämisellä voidaan tukea tulosten siirrettävyyttä. (Toikko & Rantanen 2009, 114-117.)

6.1 Tiedonkeruun menetelmät

Opinnäytetyön aineisto kerättiin useampaa eri aineistonkeruun tapaa hyväksikäyttäen tavoitteena sisällöltään rikas ja moniääninen aineisto, jossa eri ammattiryhmien edustajien näkemykset tulevat tosiasiallisesti kuuluviin. Eri menetelmiä yhdistämällä voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja rikastuttaa tulkintoja saamalla esiin useampia tai laajempia näkökulmia (Hirsjärvi & Hurme 2009, 38-39; Eskola & Suoranta 2001, 68). Opinnäytetyön lopullisiksi menetelmävalinnoiksi valikoituivat fokusryhmähaastattelu, kyselylomakkeeseen perustuva yhteenvetoraportti sekä osallistuvan havainnoinnin kautta muodostunut havainnointiaineisto, joka syntyi yhteiskehittämispäivän aikaisissa learning cafe -menetelmää mukailevissa työpajoissa. Opinnäytetyön aineisto oli laadultaan kvalitatiivinen ja se analysoitiin kvalitatiiviselle tutkimukselle tavanomaisin menetelmin sisällönanalyysin avulla.

6.1.1 Fokusryhmän haastattelu

Fokusryhmä on ryhmämuotoinen puolistrukturoitu haastattelumenetelmä (Toikko & Rantanen 2009, 145). Tutkimusmenetelmänä haastattelun tavoitteena on tuottaa aineisto, jonka pohjalta on mahdollista tehdä luotettavia päätelmiä tutkittavaan ilmiöön liittyen (Hirsjärvi & Hurme 2009, 66). Fokusryhmät pyritään muodostamaan tyypillisesti mahdollisimman homogeenisiksi, mutta myös heterogeenisten ryhmien muodostaminen on mahdollista. (Toikko & Rantanen 2009, 145). Fokusryhmän keskustelu on muodoltaan perinteistä haastattelua vapaamuotoisempaa ja kestoaltaan se on tyypillisesti noin 1,5-2 tunnin mittainen. Fokusryhmän tekniikan mukaisesti keskusteluteema on fokusoitu. Tarkoituksena on saada selville ryhmäkeskusteluun osallistuvien mieltymyksiä, tarpeita, käsityksiä ja ideoita kehitettävästä asiasta. Fokusryhmän etuja verrattuna yksilöhaastatteluun on ryhmäkeskusteluun osallistuvien vuorovaikutuksessa syntyvät uudet oivallukset ja ideat. Fokusryhmähaastattelu sopii hyvin uusien ideoiden kehittelyyn ja palvelee siten kehittämistyötä. Avoin keskustelu antaa tilaa myös luovuudelle ja moniäänisyydelle. Keskustelun myötä voidaan havaita mahdollisia ongelmia tai haasteita liittyen uusiin palveluihin. Fokusryhmä näyttäytyikin käyttökelpoisena tutkimusmenetelmänä myös tämän opinnäytetyön aineistoa kerättäessä. (Robson 2001, 141-142; Toikko Rantanen 2009, 145-146; Hirsjärvi & Hurme 2009, 62.)

Fokusryhmän vetäjä on eräänlainen fasilitaattori, ja usein on suositeltavaa, että hän tulee organisaation ulkopuolelta, kuten opinnäytetyöntekijä oli tässä kehittämisprosessissa. Fokusryhmän vetäjän rooli keskustelussa on suhteellisen pieni, mutta kuitenkin merkittävä. Fokusryhmän vetäjä ei ota osaa keskusteluun tiedon tuottamisen merkityksessä, mutta hänellä on tärkeä rooli keskustelun ohjaajana. Hänen tehtävänä on hienovaraisesti ohjata keskustelua ja keskustelijoita niin, että keskustelu pysyy informaation tuottamisen näkökulmasta mielekkäänä ja keskustelun fokukseen asetetussa aiheessa. (Robson 2001, 142-143.)

Fokusryhmän keskustelua ohjaavan henkilön vastuulla on myös varmistaa, että kaikki keskustelun osapuolet rohkaistuvat tuomaan esille omat mielipiteensä ja ajatuksensa (Robson 2001, 142-143). Haasteena on tunnistaa ryhädynamiikkaa ja vallitsevia valtahierarkioita ja niiden mahdollista vaikutusta osallistujien ilmaisun vapauteen (Hirsjärvi & Hurme 2009, 63). Jotta fokusryhmien haastattelut ovat vertailukelpoisia keskenään, on tärkeää, että ohjaaja pyrkii etenemään jokaisen fokusryhmän kanssa samalla kaavalla (Toikko & Rantanen 2009, 145). Tässä opinnäytetyössä tämä varmistettiin luomalla fokusryhmien keskusteluihin yhteinen teemahaastattelun omainen keskustelurunko. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teemat ovat etukäteen määriteltyjä, mutta niiden järjestys saattaa vaihdella (Eskola & Suoranta 2001, 86). Tämän opinnäytetyön aineiston keruussa kuitenkin teemahaastattelun omaista runkoa seurattiin puolistrukturoidun haastattelun tapaan, ja teemat ja kysymykset käsiteltiin samassa järjestyksessä molempien fokusryhmien kanssa. Ryhmäkeskustelun tallentaminen on suositeltavaa, ja niin myös tässä opinnäytetyössä toimittiin (Hirsjärvi & Hurme 2009, 63).

Tässä opinnäytetyössä haastateltavat fokusryhmät muodostuivat varhaiskasvatuksen kuraattoreista ja varhaiskasvatuksen psykologeista. Haastattelut olivat kestoltaan 1 tunnista 1 tunti 15 minuuttiin, ja haastattelut olivat siten hieman tavanomaista lyhyempiä. Toisaalta myös haastateltavat ryhmät olivat tavanomaista pienempiä ja lisäksi etäyhteyden kautta toimiminen teki haastattelutilanteesta kaikille osapuolille mahdollisesti hieman raskaamman kuin mitä se olisi ollut, jos haastattelu olisi voitu toteuttaa kasvotusten. COVID-19 asettamien reunaehtojen vuoksi näin ei kuitenkaan voitu toimia.

6.1.2 Kyselylomake

Kyselylomake on perinteikäs, jo pitkään käytössä ollut tapa kerätä tutkimusaineistoa. Nykypäivänä erilaiset sähköpostin tai erilaisten verkkoalustojen kautta toteutetut sähköiset kyselylomakkeet ovat yleistyneet perinteisen paperisen kyselylomakkeen rinnalla. (Valli 2015, 84; Valli & Perkkilä 2015, 109.) Verkkokyselyn etu suhteessa paperiversioon on sen nopeus sekä kyselylomaketta lähetettäessä että vastauksia vastaanotettaessa. Se on myös taloudellinen ja ekologinen vaihtoehto. (Valli & Perkkilä 2015, 109-110.)

Ihmistieteiden tutkimuksessa kyselylomakkeen käyttö on ollut vähäisempää laadullisten tutkimusmenetelmien rinnalla. Kyselylomakkeella kerätylle tutkimusaineistolle on kuitenkin aikansa ja paikkansa, kuten tässäkin opinnäytetyössä havaittiin. Kyselylomaketta käytettäessä tulee kiinnittää erityistä huomiota kysymysten sanalliseen muotoiluun, sillä onnistunut kysymyksenasettelu on edellytys tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten tulisi olla mahdollisimman yksiselitteisesti ymmärrettäviä, jotta tutkimustulosten vääristymää syntyisi mahdollisimman vähän siitä johtuen, että kysymyksen tekijä ja vastaaja ovat ymmärtäneet kysymyksen eri tavoin. (Valli 2015, 84-85, 93.)

Kyselylomake rakennetaan usein siten, että lomakkeen alussa on helpot taustoittavat kysymykset, jotka toimivat myös lämmittelykysymyksinä varsinaiseen aiheeseen siirryttäessä. Lomakkeen alkuun sijoitetaan kysymykset, joihin on helppo vastata, ja vasta näiden jälkeen arkaluontoisemmat tai vaikeat kysymykset. Lomakkeen pituuteen on tärkeää kiinnittää huomiota, jotta vastausprosentti ei laske liian kuormittavana tai pitkänä koetun kyselylomakkeen vuoksi. Kyselylomake voi sisältää eri tyyppisiä kysymyksiä, kuten avoimia kysymyksiä tai monivalintakysymyksiä, joihin vastataan käyttämällä valmiita vastausvaihtoehtoja. Vastaukset voivat sisältää valmiin mittausasteikon. Asenteiden ja mielipiteiden mittaamisessa on tyypillisesti käytetty Likertin asteikkoa. Avoimien kysymysten etuna on, että niiden kautta voidaan saada kartoitettua perusteellisesti vastaajan mielipide tai löytää hyviä ideoita. Toisaalta avoimet kysymykset voivat tuottaa tyhjiä vastauskenttiä tai epätarkkoja, ylimalkaisia tai varsinaisen kysymyksen ohi vastattuja vastauksia. Avointen kysymysten analyysi vie myös enemmän aikaa kuin valmiiden vastausvaihtoehtojen tulkinta. (Valli 2015, 86-87, 98, 106.)

Palautekysely, josta koottuun väliarviointiraporttiin yksi opinnäytetyön aineiston osa pohjautui, ei ollut opinnäytetyöntekijän itsensä laatima. Tästä johtuen kyselylomaketta ei löydy opinnäytetyön liitteistä. Toivottavaa olisi ollut, että opinnäytetyön tekijä olisi voinut olla osallisena kyselylomakkeen rakentamisessa, mutta johtuen eri prosessien eriaikaisesta eteneemisestä, oli kyselylomake lähetetty jo yhteistyöpäiväkoteihin siinä vaiheessa, kun opinnäytetyölle myönnettiin tutkimuslupa. Yhdessä yhteistyöorganisaation kanssa arvioiden kaksi lyhyen aikavälin sisällä toteutettua samansuuntaista kyselytutkimusta olisi todennäköisesti voitu kokea työyhteisössä turhauttavina tilanteissa, jossa COVID-19 epidemia loi paineita pelkästään jo perustehtävän toteuttamiseen. Tämän myötä myös vastaushalukkuus jälkimmäiseen, opinnäytetyön tekijän toteuttamaan kyselytutkimukseen olisi oletettavasti saattanut olla heikkoa. Näistä syistä johtuen tultiin yhdessä yhteistyöorganisaation kanssa päätökseen, että tarvittaessa opinnäytetyön aineiston osana voitaisiin käyttää organisaatiossa jo toteutetun kyselylomakkeen pohjalta koostettua raporttia.

Yhteenvetoraportin pohjana toimiva kyselylomake oli varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien luoma, ja se oli suunnattu päiväkotien henkilökunnalle. Lomakkeen tarkoituksena oli kerätä päiväkotien henkilökunnan kokemuksia kuraattori- ja psykologipalveluista ja siihen saakka toteutuneesta moniammatillisesta yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien kanssa. Kyselyn kautta karttunutta tietoa oli tarkoitus käyttää yhteistyön ja kuraattori- ja psykologipalvelujen kehittämisen tukena. Tutkimusasetelmana oli siis pienimuotoinen poikittaistutkimus eli kyselylomakkeella kerätty aineisto oli kerätty yhtäaikaaisesti, yhtenä ajankohtana useilta vastaajilta, tässä tapauksessa kasvatusalan ammattilaisilta pilottihankkeen yhteistyöpäiväkodeissa. Poikittaistutkimuksen kautta voidaan kuvailla erilaisia ilmiöitä, mutta ilmiöiden selittäminen ja syy-seuraus-suhteiden löytäminen edellyttää pitemmällä aikavälillä toteutettua pitkittäistutkimusta. (Vastamäki 2015, 121-122.) Kyselylomake sisälsi sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä osaan

vastattiin ympyröimällä sopiva/sopivat vastausvaihtoehdot. Osassa monivalintakysymyksiä oli käytetty Likertin asteikkoa vastausten luokitteluun. Kyselylomake toteutettiin sähköisenä webropol-kyselynä.

6.1.3 Yhteiskehittämiseen perustuva työpaja

Toikon ja Rantasen (2009, 10-11) mukaan kehittämistoiminta rakentuu kehittämistoimintaan osallistuvien toimijoiden sitoutumisen, keskinäisen dialogin ja aktiivisen osallistumisen vaaraan. Toimijoilla voi olla erilaisia intressejä, joiden esiin tuominen tulisi olla hyväksyttävää ja toivottavaa, kun keskustellaan kehittämistoiminnan lähtökohdista ja tarpeista. Eri näkemysten ilmaisulle tulisi olla tilaa, jotta toimijoiden aito, tasavertainen osallistuminen on mahdollista. Kehittämisen tarkoituksena on sovittaa erilaisia näkemyksiä yhteen ja etsiä sitä kautta yhteistä ymmärrystä. Eri toimijoita osallistavalla kehittämisellä pyritään muutokseen, jolloin kehittämisen tuloksena voidaan parhaimmillaan saavuttaa uusia ajatus- ja toimintamalleja. Eri toimijoita osallistavaa kehittämistä voidaan kutsua myös yhteiskehittämiseksi, jossa dialogi käytännön eri toimijoiden ja kehittäjän välillä on merkittävää, sillä se luo mahdollisuuden oman ajattelutavan rikastuttamiselle niin suhteessa toimintaympäristöön kuin reflektion kautta omaan työhön. Moniammatillisessa verkostossa näkökulmia jakamalla voidaan parhaimmillaan kehittää uusia innovaatioita. (Toikko & Rantanen 2009, 10-11, 17, 46-47, 89-93.)

Dialogisuus on merkittävä osa yhteiskehittämistä. Se on nähty keskeisenä myös palvelujen kehittämisessä. Dialogisuus on sanojen, merkitysten, käsitysten ja oivallusten jakamista ja avaamista yhteisessä keskustelutilanteessa. Avoimuus ja välittömyys ovat tärkeä osa dialogista vuorovaikutusta, samoin kuin uteliaisuus toista kohtaan. Yhteisen ymmärryksen saavuttamiseksi on merkittävää, että toimijat avaavat yhteisessä keskustelussa, mitä tarkoittavat käyttämillään käsitteillä. (Heinämäki 2005, 18; Helminen 2017, 24-27; Lindholm & Vogt 2017, 266.) Tietyn ammattikunnan keskuudessa vakiintunut käsite ei välttämättä avaudu toisen ammattikunnan edustajalle tai käsitteiden ja asioiden suhteen voi tulla väärinymmärryksiä, jos tarkoituksia ei avata yhteisessä keskustelussa. Yhteiskehittämiseen perustuvissa projekteissa tulisikin olla varovainen käsitteitä käytettäessä, ja selkeä ja yleistajuinen puhe saavuttaa varmimmin kaikki osapuolet.

Dialogisuuden kautta keskusteluun on mahdollista syntyä myös reflektiivinen taso, näkökulmien avaamisen ja avartamisen sekä erilaisten merkityssuhteiden ymmärtämisen kautta. Dialogisuuden merkittävä elementti on vastavuoroisuus. Se ilmenee reagoitina kuultuun puheeseen. (Lindholm & Vogt 2017, 266.) Kehittämistoiminnalle ominainen reflektiivinen luonne tulee hyvin todelliseksi moniammatillisessa yhteiskehittämisessä. Kehittämiselle tyypillinen eri näkemysten peilaaminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, muuttuvuus ja jatkuva uudelleen arviointi tulevat näkyväksi myös reflektiivisen kehittämistoiminnan olemuksessa. Tällöin kehittäminen ei etene tiukasti ennalta suunnitellun suunnitelman mukaan, vaan

kehittämistoiminta muovautuu ja täydentyy prosessin edetessä käytännön toimintaympäristöä mukailleen. (Toikko & Rantanen 2009, 52-53.)

Yhteiskehittämisen osallistuminen tukee toimijoiden sitoutumista kehittämistoiminnan tuloksiin. Yhteistoiminta edistää toimivien ratkaisujen löytämistä, kun eri ammattikuntien edustajat tuovat omat näkemyksensä yhteiseen keskusteluun. Vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kesken tapahtuva kehittämistoiminta auttaa myös selkeyttämään rooleja toimijoiden kesken. Yhteiskehittäminen perustuu osaamisen ja kokemusten jakamiseen vuorovaikutuksessa muiden kanssa, jolloin yhteiskehittäminen on myös yhdessä ja toiselta oppimista ja tukien näin myös ammatillista kasvua. (Helminen 2017, 23-27; Perälä ym. 2012, 98.) Työyhteisölähtöinen ja omaehtoinen kehittämistyö vahvistaa työyhteisön kykyä arvioida kehittämistarpeitaan ja etsiä menetelmiä toiminnan kehittämiseen (Kukkonen & Leinonen 2015, 244).

Tämän opinnäytetyön kolmannen, täydentävän aineiston osan keruu tapahtui osallistuvan havainnoinnin kautta valtakunnallisessa yhteiskehittämispäivässä 29.9.2020. Yhteiskehittämispäivä toteutui etäyhteyksiä hyväksikäyttäen, Teams-sovelluksen kautta johtuen vallitsevasta COVID-19 epidemiasta. Aineisto on kerätty yhteiskehittämispäivän jälkimmäisestä osasta, jolloin kehittämispäivään kutsutut varhaiskasvatuksen tukipalveluissa työskentelevät eri alojen ammattilaiset jaettiin neljään eri työpajaan keskustelemaan teemoista, jotka liittyivät keskeisesti tässä opinnäytetyössä toteutettuun kehittämistyöhön. Osallistuva havainnointi on aineiston keruun tapa, jossa tutkija osallistuu jollain tavalla toimintaan osana tutkittavaa yhteisöä (Eskola & Suoranta 2001, 98).

Opinnäytetyön tekijä oli tutkittavan yhteisön ulkopuolinen toimija, kuten havainnoija usein on. Opinnäytetyön tekijä kirjasi systemaattisesti työpajoissa käydyistä keskusteluista tekemiään havainnot muistiin, mutta koska keskustelua käytiin samanaikaisesti neljässä eri työpajassa, käytettiin opinnäytetyössä sen tekijän oman havainnointiaineiston tukena työpajakeskusteluista kirjureina toimineiden ammattilaisten havaintojen perusteella kirjattuja muistioita. Nämä kirjureina toimineet havainnoitsijat olivat yhteistyöorganisaation jäseniä. Opinnäytetyöntekijän rooli keskusteluissa oli olla enimmäkseen keskustelua havainnoija ulkopuolinen toimija, eikä hän vaikuttanut omalla toiminnallaan keskustelun kulkuun, mikä on osallistuvaa havainnointia toteutettaessa ideaalitalanne. Osallistuvaa havainnointia suorittava tutkija voi kuitenkin joissain tilanteissa osallistua myös aktiivisena toimijana tutkittavaan toimintaan, kuten työpajakeskusteluja kirjanneet yhteistyöorganisaation jäsenet tekivät. Yhteiskehittämispäivän työpajoihin osallistuneet ammattilaiset olivat tietoisia havainnoinnista, joten opinnäytetyö noudatti hyvää tutkimuseettistä toimintatapaa tältäkin osin. Opinnäytetyöntekijän infokirje opinnäytetyöstä oli toimitettu osallistujille kehittämispäivän kutsun yhteydessä ja lisäksi asiasta muistutettiin osallistujia vielä yhteiskehittämispäivän käynnistyessä. (Eskola & Suoranta 2001, 98-101.)

6.2 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysissä on vain vähän standardoituja tekniikoita, ja analyysitekniikat ja työskentelytavat aineiston analyysin parissa ovat moninaisia. Aineistosta riippuen voidaan etsiä kuhunkin aineistoon parhaiten sopivat analyysin tavat. Aineiston analyysillä tarkoitetaan aineiston erittelyä, luokittelua ja synteesin tekoa, jossa aineiston tulkinnan kautta tutkittava ilmiö tulee ymmärretyksi syvällisemmin teoreettisella tasolla. Aineistoa analysoidessaan tutkija käyttää päättelyä, joka voi olla joko induktiivista tai abduktiivista. Induktiivinen päättely, jota pitkälti tässäkin opinnäytetyössä sovellettiin, lähtee aineistosta, kun taas abduktiivisessa päättelyssä tutkija pyrkii aineiston avulla todentamaan jo olemassa olevia teoreettisia johtideoita. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 136, 143-144.)

Fokusryhmä tuottaa aineistoksi haastattelumateriaalin, joka lähtökohtaisesti analysoidaan yksilötason sijaan ryhmätasolla. Fokusryhmän tuottaman aineiston analyysissä ollaan kiinnostuneita ryhmätasolla keskustelussa tuotetuista kommentteista. Fokusryhmien tuottama ja äänitallenteena tallennettu haastatteluaineisto litteroidaan ja litteroidusta aineistosta pyritään nostamaan kehittämistoiminnan kannalta merkittäviä teemoja ja asiayhteyksiä. (Toikko & Rantanen 2009, 146.) Litteroinnilla tarkoitetaan puhutun haastatteluaineiston purkamista tekstimuotoon eli sanasanaista puhtaaksikirjoitusta. Aineiston litteroinnin tarkkuus on riippuvainen tutkimustehtävästä ja tutkimusotteesta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 138-139.) Tämän opinnäytetyön aineisto litteroitiin tarkasti sanasta sanaan. Koska aineiston keruu toteutettiin etäyhteyksin verkkovälitteisen sovelluksen (Teamsin) kautta, jouduttiin litteroidusta tekstistä sulkemaan aineiston ulkopuolelle neljä puheenvuoroa, joiden sisällön varmentaminen ei ollut mahdollista äänitallenteen äänen katkeilun vuoksi. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden haastattelusta litteroitua tekstiä syntyi 20 sivua. Varhaiskasvatuksen psykologien litteroidun haastattelun pituus oli 15 sivua. Litteroidun aineiston fonttikoko oli 10 ja riviväli 1.

Haastatteluaineiston analyysi voi tapahtua merkityksiä tiivistämällä, luokittelemalla, tulkitsemalla tai merkityksiä etsimällä ad hoc -menettelyin (Hirsjärvi & Hurme 2009, 137-138). Analyysin tavoitteena on tiivistää ja jäsentää aineistoa niin, että aineiston informaatioarvo kasvaa eikä mitään merkittävää jää ulkopuolelle (Eskola 2015, 196-197). Opinnäytetyön aineistona toimivat fokusryhmähaastattelut rakentuivat teemahaastattelun omaisiksi, joten tältä osin opinnäytetyön aineiston analyysi tapahtui luokittelemalla ja etsimällä yhdistäviä teemoja eri ammattiryhmien vastauksista. Luokittelu on olennainen osa aineiston analyysia, ja se on lähtökohta aineiston myöhemmälle tulkinnalle. Luokittelun kautta aineistoa voidaan yksinkertaistaa ja tiivistää, ja tehdään mahdolliseksi aineiston eri osion vertailu keskenään. Luokittelussa apuna voidaan käyttää teemoittelua, jolla tarkoitetaan aineistosta nousevien piirteiden, jotka ovat yhteisiä useammalle haastateltavalle, tarkastelemista. Aineistosta esiin nostetut teemat perustuvat tulkinnoille. Eri haastatteluissa eri sanoin esiintyvät, mutta samaa tarkoittavat asiat, luokitellaan saman teeman alle tutkijan toimesta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 147,

173.) Puhutaan siis aineistolähtöisestä analyysistä, jolloin aineistosta etsitään haastateltavien esiin nostamia teemoja ja merkityksiä niiden takana, sekä rakennetaan näiden pohjalta tulokintaa aineistosta. (Moilanen & Rähä 2015, 61; Eskola 2015, 197-198).

Kyselylomakkeen avoimien kysymysten vastauksia voidaan analysoida joko tilastollisin tai laadullisin menetelmin. Tilastollisia menetelmiä käytettäessä vastaukset luokitellaan ryhmiin, joiden rajaamisessa ei alkuun tule olla liian suurpiirteinen. Läheisiä luokkia voi tiivistää myöhemmin analyysin edetessä. Laadullisia menetelmiä käyttämällä vastaukset voidaan analysoida esimerkiksi teemoittelua apuna käyttäen. (Valli 2015, 106.) Tässä opinnäytetyössä päädyttiin analysoimaan kyselylomakkeen avoimet kysymykset käyttämällä teemoittelua, jota sovellettiin myös haastatteluaineiston kohdalla. Kyselylomakkeen pohjalta yhteenvetoraporttiin koottuja prosenttiosuuksin ilmoitettuja tietoja on käytetty luvussa 8 lähteenomaisesti. Myös kolmas, täydentävä aineiston osa, joka koostui osallistuvan havainnoinnin kautta kerätystä yhteiskehittämispäivän työpajoissa syntyneestä materiaalista, analysoitiin teemoittelua apuna käyttäen. Luokittelun ja teemoittelun avulla näistä keskusteluista tehdyistä havainnointimui-
tiinpanoista nostettiin esiin keskeisiä löydöksiä opinnäytetyön kehittämistyötä koskien.

7 Fokusrhmähaastattelujen tulokset

Fokusrhmien haastatteluista nostettiin esiin haastatteluteemojen mukaisesti kolme pääkoh-
taa, jotka olivat

1. työntekijöille työnsä kautta syntynyt ymmärrys varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvoinnista
2. varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva, toimiviksi koetut työkäytännöt ja varhaiskasvatuksen kuraattorityön kehittämistarpeet sekä
3. varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kokemukset ja työntekijöiden koke-
mat kehittämistarpeet yhteistyön osalta.

Opinnäytetyön seuraavissa alaluvuissa kuvataan tarkemmin työntekijöiden kokemuksia näistä teemoista. Sekä varhaiskasvatuksen kuraattoreiden että psykologien kokemukset olivat hyvin samankaltaisia, mistä johtuen kokemuksia tarkasteltiin ryhmätasolla eikä ammattiryhmien erittelyä pidetty merkityksellisenä. Tämä oli myös tutkimuseettinen valinta. Ammattiryhmien vastauksien erittelemättä jättämisellä tahdottiin valmiissa opinnäytetyössä suojata haastateltavien anonymitteettia.

7.1 Varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointi

Varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointi nähtiin yleisesti ottaen vaihtelevana ja monimuotoisena ja pitävän sisällään koko kirjon hyvinvoivista perheistä perheisiin, joissa hyvinvoinnin haasteet olivat moninaiset. Työntekijöiden päällimmäinen kokemus oli, että useimmissa perheissä asiat olivat hyvin tai ihan hyvin, ja vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä läheistä. Nämä asiakasperheet eivät välttämättä ohjautuneet lainkaan varhaiskasvatuksen kuraattorin asiakkaidiksi, tai vaihtoehtoisesti asiakassuhde rakentui pienen, yksittäisen haasteen tai pulman ympärille. Työntekijät olivat lisäksi tehneet havainnon, että perheissä, joissa hyvinvoinnin haaste oli pienehkö, vanhemmilla oli voimavaroja ja kykyjä hakea aktiivisemmin ja oma-aloitteisemmin tukea ja apua perheen haastavana koettuun tilanteeseen. Toisaalta haastatteluissa nousi esiin varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien kokemus siitä, että vastakohtana näille perheille oli myös perheitä, joissa oli useampia päällekkäisiä arjen tai hyvinvoinnin haasteita ja tuen tarpeita ja kyky hakea apua tilanteeseen puutteellinen.

Perheiden hyvinvointia kuormittavat tekijät olivat moninaisia. Haasteet ja tuen tarpeet saattoivat liittyä lapsen kehityksellisiin tai käyttäytymisen pulmiin, vanhemmuuteen tai ympäristön tuottamiin haasteisiin. Perheiden hyvinvoinnin haasteet olivat hyvin samankaltaisia kuin tutkimuskirjallisuudessa kuvatut haasteet. Lisäksi ne olivat pikkulapsiarjen elämänvaiheelle tyypillisiä. Päiväkodin rooli varhaiskasvatuksen asiakasperheiden arjen ja hyvinvoinnin tukijana nähtiin tärkeänä. Päiväkotia ei nähty ainoastaan lasten hoidosta vastaavana tahona, vaan sen rooli nähtiin monitahoisempana. Päiväkodin työntekijät tukivat vanhempia heidän kasvatustyössään ja neuvoivat erilaisissa lapsiin liittyvissä kysymyksissä. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien asiakasperheet olivat usein tuoneet ilmi luottamustaan päiväkodin henkilökuntaa kohtaan. Päiväkodin henkilökuntaa kohti koetun luottamuksen koettiin tukevan myös luottamuksen syntymistä varhaiskasvatuksen kuraattoria kohtaan tilanteissa, joissa päiväkotikiitos kannusti perhettä olemaan yhteydessä varhaiskasvatuksen kuraattoriin. Varhaiskasvatus näyttäytyi monen perheen elämässä merkittävänä tuen lähteenä.

7.1.1 Lapsen kehitykselliset haasteet

Haastatteluissa ilmenneet suurimmat lapsista lähtöisin olevat, perheen hyvinvointia kuormittavat huolet liittyivät enimmäkseen lasten tunne-elämän, käyttäytymisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen pulmiin. Vanhemmat saattoivat kaivata tukea ja apua lapsen haastavaan käytökseen liittyen tai lasten kaverisuhteiden pulmissa. Lapsen aggressioon liittyvät huolet olivat olleet toisinaan syy olla yhteydessä varhaiskasvatuksen kuraattoriin tai psykologiin. Myös lapsen voimakas reagointi esimerkiksi rajojen asettamiseen tai lapsen vaikeus ottaa rajaamista vastaan vanhemman taholta saattoi aiheuttaa uupumusta vanhemmassa tai heijastua muilla negatiivisilla tavoilla perheen hyvinvointiin. Varhaiskasvatuksen kuraattorit olivat työskennelleet myös perheiden kanssa, joissa lapsella oli ollut perhedynamiikan muutoksesta johtuvaa

oireilua. Tällaisia tilanteita olivat olleet vanhempien erotilanne tai uuden pikkusisaruksen syntymä perheeseen.

7.1.2 Vanhemmuuden haasteet

Perheen hyvinvointiin heijastuvat vanhemmuuden haasteet liittyivät pitkälti vanhempien jaksamiseen, epävarmuuteen omista vanhemmuustaidoistaan tai tiedonpuutteeseen. Vanhempien väsymys ja suoranaisten uupumus nousi esiin monen haastateltavan työntekijän kokemuksissa. Tämän nähtiin johtaneen joissakin tapauksissa runsaaseen, jopa ylenmääräiseen ruutu-aikaan, sillä mobiililaitteen antaminen lapselle näyttäytyi väsyneen vanhemman näkökulmasta helppona ratkaisuna. Mobiililaitteen tarjotessa virikkeitä lapselle, lapsen pyynnöt ja vaatimukset vanhempaa kohtaan olivat vähäisempiä. Asettuminen yhteiseen leikkiin lapsen kanssa vaati toisella tapaa voimavaroja vanhemmalta. Työntekijät olivat huolissaan myös ylenmääräisen ruutuajan vaikutuksista perheen sisäiseen vuorovaikutukseen. Illat saattoivat kulua kunkin viettäessä aikaa oman mobiililaitteen äärellä sen sijaan, että yhteinen vapaa-aika iltaisin olisi pyhitetty yhteiselle, vastavuoroiselle toiminnalle, kuten leikille, ulkoilulle ja pelihetkille. Lisäksi ruutuajan rajoittaminen saattoi aiheuttaa kuormitusta perheeseen. Rajojen asettamisen hankaluus ja lasten reaktiot rajoittamistilanteissa olivat hyvin yleisiä vanhempien kanssa käsiteltäviä teemoja.

Vanhemmat kokivat joissain tapauksissa myös epävarmuutta ja huolta omista vanhemmuustaidoistaan tai lapsen käytöksen normaaliudesta. Työntekijät olivat kohdanneet työssään paljon vanhempien pohdintaa siitä, onko lapsen käytös tiettyssä tilanteessa normaalia, vai tulisiko siitä olla huolissaan. Työntekijöille oli syntynyt vaikutelma, että moni vanhempi oli melko yksin ajatustensa kanssa, eikä perheen lähiverkostosta löytynyt vertaista, jonka kanssa käydä keskustelua lapseen liittyvistä huolista tai normaalista lapsen kehityksestä eri ikävaiheissa. Osa vanhemmista oli tietämättömiä, mistä hakea tai saada tietoa ja tarvittaessa myös apua. Toisaalta oli myös perheitä, joissa vanhemmilla vaikutti olevan melko paljonkin tietämystä esimerkiksi lapsen kasvatuksesta ja positiivisen huomioon merkityksestä, mutta hankaluuksia ottaa tieto käyttöön toiminnan tasolla.

7.1.3 Ympäristön tuottamat haasteet

Lisäksi haastatteluissa nousi esiin useita hyvinvointia kuormittavia tekijöitä, jotka olivat jollain tapaa perheen arkiympäristön tuottamia. Merkittävämpiä näistä olivat ajankäytön haasteet, tukiverkoston puute sekä taloudelliset haasteet. Perhe-elämän ja työelämän yhteensovittamisen haasteet sekä arjen kiireellisyys johtivat tyypillisesti siihen, että vanhemmille ei jäänyt omaa vapaa-aikaa lainkaan tai hyvin vähän, siitäkin huolimatta, että vanhemman niin sanottu oma aika näyttäytyi työntekijöille merkittävänä vanhemman jaksamista tukevana tekijänä. Vanhempien henkilökohtaisen vapaa-ajan puute oli yhteydessä väsymyksen ja uupumuksen tunteisiin. Myös vanhempien keskinäiselle parisuhteelle varattu aika näyttäytyi

vähäisenä. Syynä tähän saattoi olla kiireen kokemus osana arkea tai käytännön esteet esimerkiksi lastenhoidon järjestymisen suhteen. Osalla vanhemmista oli meneillään eroprosessi, jonka käsittelyyn lasten kanssa vanhemmat kokivat tarvitsevansa tukea.

Tukiverkoston puute tai vähyys oli yleistä perheissä, joiden kanssa varhaiskasvatuksen kuraattorit olivat työskennelleet. Se kosketti niin kantasuomalaisia kuin muualta Suomeen tulleita maahanmuuttajaperheitä. Monissa perheissä isovanhemmat asuivat muualla, ja saman elämänvaiheen jakavia ystäviäkin saattoi olla vähän, jolloin vanhemmat kokivat olevansa yksin arjessa. Ohut tukiverkko vaikutti perheiden elämään monella tasolla. Vanhempien oli haastavaa järjestää lepoa hetkiä itselleen, koska lastenhoitoapua tai muuta käytännön apua arkeen ei ollut tarjolla. Lisäksi työntekijöille oli näyttäytynyt, että vanhemmat jäivät usein yksin huoliensa kanssa, sillä vähäisen tai puutteellisen tukiverkoston vuoksi vanhemmilla ei juuri ollut arjessaan henkilöitä, joihin tukeutua ja joiden kanssa jakaa huoliaan. Erityisen haavoittuvassa asemassa nähtiin olevan vasta Suomeen saapuneiden maahanmuuttajaperheiden, joilla sukulaiset olivat jääneet kotimaahan eikä perheelle ollut ehtinyt vielä syntymään verkostoja Suomeen. Lisäksi suomen kielen taito saattoi näissä perheissä olla heikko hankaloittaen omalta osaltaan yhteiskunnassa toimimista ja avun hakemista.

Osassa perheissä oli myös työttömyyttä ja pienituloisuutta, jotka aiheuttivat taloudellisia paineita perheille. Joidenkin perheiden kohdalla taloudellinen ahdinko oli syventynyt entisestään COVID 19 -epidemian aikana lomautusten tai esimerkiksi päätyneiden tai toteutumattomien suomen kielen kurssien myötä, jolloin vanhemman oikeus korotettuun päivärahaan oli päättynyt. Koronavirusepidemian vaikutukset heijastuivat perheiden hyvinvointiin myös yleisenä huolena ja epätietoisuutena, mitä tapahtuu ja mikä on turvallista, sillä kaikki perheet eivät olleet saaneet tietoa viruksesta tai toimintaohjeita omalla äidinkielellään, jolloin ymmärrys asiasta oli jäänyt vaillinaiseksi.

7.2 Varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva

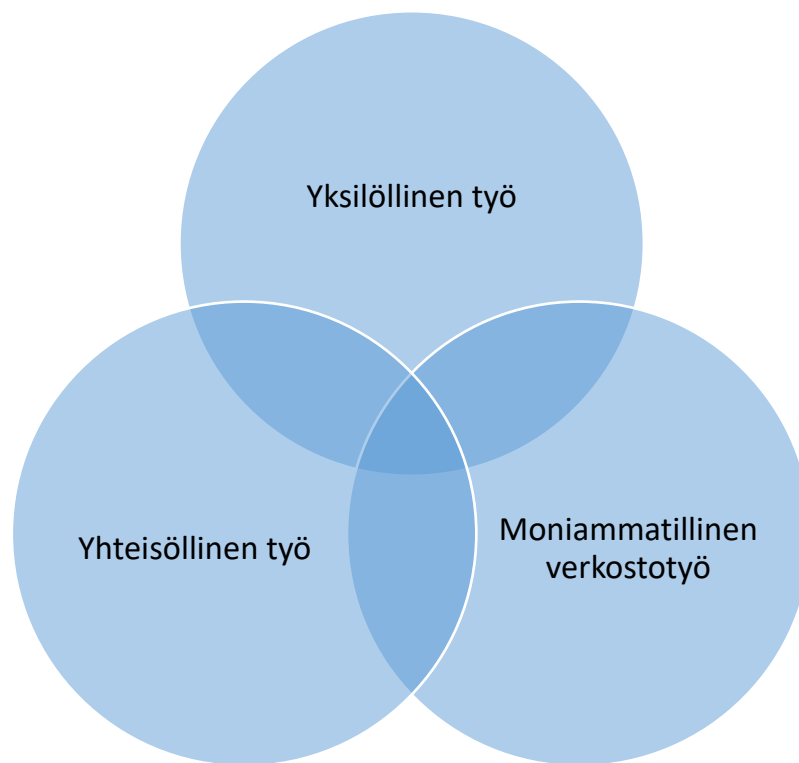
Varhaiskasvatuksen kuraattorin työ näyttäytyi monimuotoisena ja vahvasti varhaiseen tukeen painottuvana. Varhaiskasvatuksen kuraattorityön keskiössä on varhaiskasvatuksen asiakkaina olevien lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistäminen. Varhaiskasvatuksen kuraattorin työ nähtiinkin vaikuttavimpana niissä tilanteissa, joissa hyvinvoinnin haaste perheen arjessa oli vielä kohtuullisen pieni. Ensimmäisen toimintavuoden aikana varhaiskasvatuksen kuraattoreiden asiakasmäärät olivat olleet siinä määrin maltilliset, että varhaiskasvatuksen kuraattorit kokivat pystyneensä paneutumaan asiakasperheiden elämäntilanteisiin riittävän hyvin ja ilman kiirettä.

Varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi merkittävää oli kuraattoripalvelun saavuttamisen helppous. Kullekin yhteistyöpäiväkodille oli nimetty oma varhaiskasvatuksen kuraattori, mikä mahdollisti tuttuuden tunteen syntymisen varhaiskasvatuksen

kuraattorin ja asiakasperheiden välille. Tämän arvioitiin madaltavan kynnystä olla yhteydessä varhaiskasvatukseen kuraattoriin. Palvelun ehdottomana etuna työntekijät näkivät sen, että keskusteluapua oli mahdollista tarjota nopealla aikavälillä. Varhaiskasvatukseen kuraattorit olivat pyrkineet turvaamaan tämän jättämällä kalenteriinsa myös niin sanottuja tyhjiä ajanvarauksia, jolloin akuutissa tilanteessa perheelle oli mahdollista tarjota tapaamisaikaa nopeastikin. Palvelun matalan kynnyksen saavutettavuutta tukivat varhaiskasvatukseen kuraattoreiden joustavat tapaamiskäytännöt. Perheiden oli mahdollista tavata varhaiskasvatukseen kuraattoria halutessaan kotonaan, päiväkodilla tai kuraattorin työhuoneella.

Kaikilla varhaiskasvatukseen kuraattorityön osa-alueilla vaikuttavana lähestymistapana nostettiin esiin voimavaralähtöisyys. Varhaiskasvatukseen kuraattorit kokivat työssään merkittävänä perheiden omien voimavarojen vahvistamisen. He kokivat tärkeänä, ettei työskentelyyn lähdetty ongelmakeskeisesti, vaikka perheiden yhteydenoton syynä olikin jokin huoli tai arjessa koettu haaste. Sen sijaan varhaiskasvatukseen kuraattorit kokivat tärkeänä etsiä yhdessä perheiden kanssa arjesta asioita, jotka sujuivat hyvin ja joissa oli onnistuttu vahvistaen perheen omia voimavaroja ja toimintakykyä arjessa. Negatiivisten kehien katkaiseminen koettiin merkittävänä. Voimavaralähtöisyyden lisäksi toisena tärkeänä lähtökohtana työskentelyssä koettiin lapsilähtöisyys. Lapsen oman kokemuksen kuuleminen ja asian ymmärtäminen myös lapsen näkökulmasta olivat työtä ohjaavia ohjenuoria. Vanhempien ohjaaminen tarkastelemaan perheen pulmatilanteita myös lapsen näkökulmasta käsin sekä ymmärtämään mahdollisia syitä esimerkiksi lapsen pulmallisena koetun käytöksen takana, oli tärkeä osa varhaiskasvatukseen kuraattorin työtä. Vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistaminen nähtiin merkittävänä lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta tukevana elementtinä.

Varhaiskasvatukseen kuraattorin työ jakaantui asiakastyöhön ja verkostoyhteistyöhön sekä varhaiskasvatukseen sisällä että ulkoisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Asiakastyö jakaantui yksittäisten perheiden kanssa tapahtuvaan yksilötason työskentelyyn ja yhteisötason toimintaan. Kuraattorityön painopiste oli yhteistyöorganisaatiossa painottunut yksilölliseen työhön, joka suurimmaksi osaksi oli kohdentunut vanhempien tukemiseen heidän kasvatustehtävässään ja vanhemmuustaidoissaan. Yksilöllisessä työssä korjaavan työn osuus oli siten näyttäytynyt suurehkon verraten yhteisölliseen työhön, jossa korostui vahvemmin ennaltaehkäisevä työ.

Kuva 2. Varhaiskasvatuksen kuraattorityön osa-alueet.

7.2.1 Yksilöllinen työ

Kuten Sipilä-Lähdekorven (2004) väitöskirjassakin todetaan, keskustelu on yleinen kuraattorityössä käytetty työmenetelmä. Myös Vantaalla varhaiskasvatuksen kuraattoreiden yksilötason työskentely oli ollut hyvin pitkälti tuki- ja ohjauskeskusteluiden järjestämistä varhaiskasvatuksen asiakasperheiden vanhemmille. Tuki- ja ohjauskeskustelut toteutettiin usein psykologi-työparin kanssa. Keskustelut oli koettu vaikuttavana työmuotona erityisesti niissä tilanteissa, joissa perheen arjen haasteet olivat vielä kohtalaisen pieniä. Osa asiakasperheistä oli kokenut saavansa tarvitsemansa avun jo parista keskustelukerrasta, joiden jälkeen perheen arki oli muuttunut sujuvammaksi ja perhe koki, että heillä meni hyvin. Tässä tapauksessa voidaan puhua oikeutetusti varhaisen tuen toteutumisesta vaikuttavalla tavalla. Toisaalta varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun asiakkuuden kestoa ei ole määritelty ylhäältä käsin tai esimerkiksi tapaamisten tietyllä maksimimäärällä. Tämä mahdollisti myös pidempiaikaisten asiakassuhteiden rakentamisen, mistä osa perheistä oli ollut kiitollisia.

Tuki- ja ohjauskeskusteluissa voimavaralähtöinen, sensitiivinen ja myötätuntoinen lähestymistapa koettiin luottamusta synnyttävänä ja perheen omia voimavaroja vahvistavana. Vanhemmuuden oli havaittu olevan kokemustasolla herkkä ja helposti haavoittuva. Vanhemman alttius itsesyytöksille tuli huomioida keskustelutilanteissa. Ympäristön tuottama runsas palaute lapsen haastavasta käytöksestä tai vaikeana koettu arki vaikutti usein vanhemman

kokemukseen ja näkemykseen itsestään epäonnistuneena vanhempana, mikä saattoi heijastua vanhemman ja usein sen myötä myöhemmin koko perheen hyvinvointiin. Varhaiskasvatuksen kuraattorit näkivätkin omassa työssään tärkeänä välttää ongelmakeskeistä työskentelyä, ja keskittyä sen sijaan perheiden voimavarojen vahvistamiseen. Perheen voimavarojen ja vahvuuksien kautta myös nähtiin mahdollisena löytää myös ratkaisuja tilanteeseen. Sensitiivisen ja voimavaralähtöisen kohtaamisen koettiin myös mahdollistavan vanhemmille voimaantumisen tunteita omassa vanhemmuudessaan. Lisäksi joidenkin perheiden kohdalla tuki- ja ohjauskeskustelut olivat virittäneet vanhempien välillä tasoltaan uudenlaisen keskusteluyhteyden, kun vanhemmat olivat ensimmäisen kerran pysähtyneet pohtimaan yhteisesti perheen hyvinvointia ja sen eteen tehtyjä valintoja.

Varhaiskasvatuksen kuraattorit kokivat dialogin toteutumisen yhdessä asiakasperheen kanssa tärkeänä perheen osallisuutta ja omaa toimijuutta tukevana elementtinä. Tarkoituksena oli, että uusia toimintatapoja ja ratkaisuja tilanteeseen etsitään yhteistyössä perheiden kanssa. Toki perheiden itse niin toivoessa varhaiskasvatuksen kuraattorit antoivat myös ulkopuolisen asiantuntijan vinkkejä ja ohjeita perheille, mutta tärkeänä lähtökohtana koettiin kuitenkin, ettei varhaiskasvatuksen kuraattorin tulisi lähtökohtaisesti asettua sellaiseen ammattilaisen rooliin, joka sanelee ja ohjeistaa ylhäältä käsin, kuinka perheen tulisi toimia. Perheen oman toimijuuden kokemuksen vahvistuminen nähtiin tärkeänä osana työskentelyä.

Varhaiskasvatuksen kuraattorin tietämys sosiaalialan palveluista osoittautui tärkeäksi osaksi työtä palveluohjauksen osalta. Yksilötason työ sisälsikin myös asiakkaiden palveluohjausta sekä asiakkaan motivoimista tukitoimien hakemiseen ja vastaanottamiseen. Varhaiskasvatuksen kuraattori oli perheen kokonaistilanteen hahmottaja, joka kykeni tunnistamaan perheen hyvinvoinnin haasteita ja palvelutarpeita. Kuraattori osasi kertoa perheille muista tukeva tarjovista palveluista sekä tarvittaessa ohjata perheitä tällaisen avun piiriin. Varhaiskasvatuksen kuraattorin palveluohjauksellisen osaamisen katsottiin vähentävän asiakkaan pompottelun riskiä palveluiden välillä. Toisaalta varhaiskasvatuksen kuraattorin toimiessa varhaiskasvatuksen palvelualueella, vähensi tämä perheen käyttämien palveluiden pirstaloitumista, mikäli varhaiskasvatuksen kuraattorin tuki oli riittävä perheen tarpeisiin nähden.

Yksilötason työskentely saattoi toteutua vanhempien luvalla myös yksittäisen lapsen havainnointina osana päiväkodin lapsiryhmää. Varhaiskasvatuksen kuraattorit saattoivat osallistua myös joidenkin asiakkuudessa olevien lapsien varhaiskasvatussuunnitelman tiimoilta käytävään keskusteluun vanhempien kanssa tai muuhun verkostoneuvotteluun.

7.2.2 Yhteisöllinen työ

Varhaiskasvatuksen kuraattorit työskentelivät ryhmätasolla järjestäen ryhmämuotoista toimintaa vanhemmille ja perheille, sekä vierailemalla päiväkotien lapsiryhmissä havainnoimassa ryhmien toimintaa tai huoltajien luvalla yksittäisiä lapsia. Lapsiryhmän havainnoinnin pohjalta

päiväkodin työntekijöiden oli mahdollista konsultoida varhaiskasvatuksen kuraattoria sei-koista, jotka ryhmän toiminnassa mahdollisesti mietityttivät lapsiryhmän kasvattajia. Ryhmä-tasoinen työskentely lapsiryhmän kanssa esimerkiksi sosiaalisten taitojen vahvistamisen tii-moilta yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa, nähtiin hyödyllisenä niin yksilöille kuin lapsiryhmän dynamiikalle.

Varhaiskasvatuksen kuraattorit olivat järjestäneet yhteistyössä varhaiskasvatuksen psykolo-gien kanssa yhteistyöpäiväkodeissa vanhempainkahveja ja vanhempi-lapsitapahtumia. Van-hempainkahvit olivat toteutuneet alueesta riippuen hieman erilaisilla sapluunoilla. Osassa kahvitilaisuuksia oli ollut jokin virallisempi teema, johon liittyi työntekijöiden alustus ja mah-dollisuus vapaaseen keskusteluun kahvittelun lomassa. Toisinaan vanhempainkahvit olivat to-teutuneet vapaamuotoisemmin ilman erillistä ohjelmaa.

Osallistuminen vanhempainkahveihin oli ollut ensimmäisen toimintakauden aikana vaihtelevaa ja pääsääntöisesti melko vähäistä. Vanhemmille ja lapsille yhdessä suunnatut vanhempi-lapsi-tapahtumat olivat sitä vastoin olleet suosittumia varhaiskasvatuksen asiakasperheiden kes-kuudessa ja osallistuminen niihin oli ollut parempaa. Tapahtumissa perheitä varten oli raken-nettu toiminnallinen rata, jonka tehtävien tarkoitus oli tukea lapsen ja vanhemman välistä positiivista vuorovaikutusta ja sen vahvistamista. Tämän katsottiin tuottavan hyvinvoinnin kasvua perheille. Tapahtumien yhteydessä oli usein jotain pientä tarjoilua. Toiminta, johon perheet saattoivat ottaa osaa omassa aikataulussaan ja edetä omin ehdoin, nähtiin hyvänä ja luontevana tutustumisen tapana varhaiskasvatuksen asiakasperheiden kanssa. Sekä vanhem-painkahvit että vanhempi-lapsitapahtumat nähtiin myös hyvänä väylänä lisätä varhaiskasva-tuksen kuraattoripalvelun tunnettuutta, ja niiden katsottiin madaltavan yhteydenoton kyn-nystä varhaiskasvatuksen kuraattoriin. Tapahtumien järjestäminen ja varhaiskasvatuksen ku-raattoreiden jalkautuminen päiväkotien tiloihin vahvisti kuraattorin sidosta varhaiskasvatuk-seen.

Varhaiskasvatuksen kuraattorit kokivat, että ryhmämuotoista tukea tulisi vielä kehittää. Ku-raattorityöllä oli heidän mukaansa edellytyksiä vahvistaa vanhempien kokemaa vertaisuutta kehittämällä vertaistukeen nojaavaa ryhmätoimintaa. Varhaiskasvatuksen kuraattorit olivat havainneet työssään, että useat vanhemmat olivat vanhemmuuteen ja lasten kehitykseen liit-tyvine ajatuksineen usein yksin ja vailla vertaistukea. Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelulla katsottiin olevan edellytyksiä vastata tähän vertaistuen tarpeeseen kehittämällä sellaista ryh-mätoimintaa, joka mahdollistaisi vanhemmille väylän jakaa ajatuksiaan yhdessä muiden sa-man ikäisten lasten vanhempien kanssa ammattilaisen johdolla.

7.2.3 Moniammatillinen verkostotyö

Kolmanneksi varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvan osa-alueeksi nousi moniammatillinen verkostotyö. Merkittävimpinä yhteistyökumppaneina varhaiskasvatuksen kuraattorit kokivat muut varhaiskasvatuksen toimijat: varhaiskasvatuksen psykologit, konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä päiväkotien henkilökunnan. Moniammatillinen yhteistyö oli päivittäistä ja siten erottamaton osa varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvaan. Varhaiskasvatuksen kuraattorin tärkein ammatillinen yhteistyökumppani oli varhaiskasvatuksen psykologi. Varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin työ toteutui työparityöskentelynä, ja esimerkiksi perheitä tavattiin usein työparina. Tämä koettiin ehdottomana työn rikkautena niin varhaiskasvatuksen kuraattoreiden kuin psykologien taholla. Sen katsottiin tuottavan palvelussa lisäarvoa asiakasperheille mahdollistamalla kokonaisvaltaisemman lähestymistavan perheen tilanteeseen. Työparityöskentelyn myötä osaaminen laajentui, ja tämän katsottiin lisäävän palvelun laadukkuutta.

Päiväkotien kanssa toteutunut yhteistyö oli viikoittaista. Varhaiskasvatuksen kuraattorit vierailivat lapsiryhmissä havainnoimassa ryhmätason ilmiöitä ja koko ryhmän toimintaa, ja huoltajien luvalla myös yksittäisiä lapsia. Varhaiskasvatuksen kuraattorin päiväkotivierailujen aikana päiväkodin henkilökunnalla oli mahdollisuus konsultoida varhaiskasvatuksen kuraattoreita lapsiryhmäänsä liittyen ryhmätasolla tai yksilökohtaisesti, mikäli tähän oli huoltajan suostumus. Joidenkin asiakkaiden kohdalla varhaiskasvatuksen kuraattorit osallistuivat lapsen varhaiskasvatussuunnitelman läpikäymiseen yhdessä vanhempien kanssa, tai muuhun lapsen asioissa käytävään neuvotteluun. Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen kuraattoreiden yhteistyökumppaneita olivat päiväkodin johtajat, varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen lastenhoitajat sekä lapsi- ja perhetyönohjaajat niissä päiväkodeissa, joissa heitä työskenteli. Päiväkodin rooli perheiden ohjaamisessa varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun pariin oli huomattavan suuri. Päiväkoti toimikin pilottikokeilun alkuvaiheessa usein linkkinä varhaiskasvatuksen kuraattorin ja perheen välillä.

Lisäksi varhaiskasvatuksen kuraattoreilla oli ollut jonkin verran yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan muiden ammattitoimijoiden kanssa. Kuitenkin yhteistyö varhaiskasvatuksen palvelualueen ulkopuolella oli vielä melko vähäistä ja jäsentymätöntä. Varhaiskasvatuksen kuraattorit kokivatkin yhdeksi työn kehittämistavoitteeksi juuri moniammatillisen yhteistyön vahvistamisen myös sosiaali- ja terveyspalveluiden suuntaan. Erityisesti yhteistyö lastensuojelun palveluiden kanssa oli koettu haastavana ja yksisuuntaisena.

7.2.4 Varhaiskasvatuksen kuraattorityön kehittämistarpeet

Kuraattorin rooli varhaiskasvatuksessa näyttäytyi opinnäytetyön tekijän odotusten mukaisesti jossain määrin epäselvänä niin perheiden kuin päiväkotien suuntaan. Osa vanhemmista oli vierastanut työskentelyä varhaiskasvatuksen kuraattorin kanssa, minkä kuraattorit itse olivat

oletaneet johtuvan siitä, että varhaiskasvatuksen kuraattori rinnastui jossain määrin sosiaalityöntekijään. Osa vanhemmista oli kieltäytynyt varhaiskasvatuksen kuraattorin tuesta, vaikka työparina toimivan psykologin tuki oli otettu vastaan. Varhaiskasvatuksen kuraattorit pohtivat, että näillä perheillä saattoi olla ennakkoluuloja tai epämiellyttäviä aiempia kokemuksia sosiaalialan toimijoista, mikä vaikutti perheiden halukkuuteen ottaa vastaan varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua. Tilanne oli koettu kuraattoreiden taholta harmillisena.

Yhteydenoton ja tuen vastaanottamisen kynnyksen laskemiseksi olisi merkittävää, että varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva ja rooli tulisi tutummaksi paitsi muille toimijoille, ennen kaikkea myös perheille. Verrattuna esimerkiksi koulumaailmassa paljon korjaavaa työtä tekeviin koulukuraattoreihin, varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva rakentui vahvemmin varhaisen tukemisen ympärille. Tämä olisi merkittävää saattaa myös varhaiskasvatuksen asiakasperheiden tietoon. Varhaiskasvatuksen kuraattorit itse näkivät palvelun tarjoaman tuen kevyenä verrattuna esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön tai useimpiin muihin sosiaalipalveluihin. Koulumaailman kontekstista tuttu kuraattorin ammattinimeke ja kyseisessä toimintaympäristössä voimakkaasti painottuva korjaava työ saattoi luoda asiakkaille vääranlaisia mielikuvia varhaiskasvatuksen kuraattorin työstä herättäen asiakasperheissä mahdollisesti myös leimaantumisen pelkoa.

Lisäksi työntekijät ilmaisivat, että varhaiskasvatuksen kuraattorin asiakkaaksi ohjautumista ja perheiden tavoittamisen tapoja tulisi pohtia laajemmin. Ensimmäisen toimintavuoden aikana valtaosa varhaiskasvatuksen kuraattoreiden asiakkaista oli tullut palveluun päiväkodin ohjauksena. Ensikontakti asiakasperheisiin oli usein tapahtunut päiväkodin tiloissa. Vanhempien itsenäisiä yhteydenottoja oli ollut vain muutamia, ja näissä tapauksissa vanhempien suomen kielen taito oli ollut vahva, ja he olivat olleet myös muilla tavoin hyvin tietoisia suomalaisen yhteiskunnan tarjoamista palveluista.

Työntekijät kokivat, että on tärkeää pohtia kattavasti syitä vanhempien vähäisten yhteydenottojen määrään sekä miettiä tapoja, joilla yhteydenotosta voitaisiin tehdä vanhemmille helpompaa. Tärkeänä tavoitteena nähtiin, että varhaiskasvatuksen kuraattori yhtenä varhaiskasvatuksen toimijana tulisi tutuksi perheille ja päästäisiin rakentamaan luottamussuhdetta perheiden ja palvelun välillä. Päiväkoteihin jalkautumisen oli koettu mahdollistavan luontevia kohtaamisia vanhempien kanssa. Näiden kohtaamisten ja niissä syntyneen vapaamuotoisen rupattelun katsottiin madaltavan perheiden kynnystä ottaa varhaiskasvatuksen kuraattorin kanssa puheeksi myös perheen arkea kuormittavia tekijöitä, joko kyseenomaisessa hetkessä tai myöhemmin. Puhelimitse tapahtuvan vanhemmasta lähtöisin olevan yhteydenoton kynnyksen katsottiin olevan vanhemmille korkea.

Varhaiskasvatuksen kuraattoreilla oli tilaa ja mahdollisuuksia oman työnsä luovaan suunnitteluun. Siten myös varhaiskasvatuksen kuraattorin työtä voitiin kuvata tekijänsä näköiseksi,

jollaisena Sipilä-Lähdekorpi (2004) kuvaa koulukuraattorin työtä. Tämä lisää työnteon mielekkyyttä, mutta toisaalta näyttäytyi haastatteluaineistossa käytännön toiminnan tasolla monin kohdin eriävinä käytänteinä eri alueiden päiväkodeissa. Tietyiltä rakenteellisilta osilta yhdenmukaisemmat toimintatavat varhaiskasvatuksen kuraattoreiden kesken yhdenmukaistaisivat asiakkaan näkökulmasta alueellista toimintaa, palvelun laatua sekä asiakkaan yhdenvertaisuutta palvelun ja sen saavuttamisen suhteen. Vantaalaisten varhaiskasvatuksen asiakasparheiden yhdenvertaisuutta edistäisi varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun laajeneminen osaksi kaikkia päiväkoteja.

Varhaiskasvatuksen kuraattorityöstä oli ensimmäisen toimintavuoden aikana tullut paljon positiivista palautetta, ja palvelu oli koettu tärkeänä muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden silmissä. Suoria asiakaspalautteita oli kuitenkin tullut varsin vähän. Varhaiskasvatuksen kuraattorit kokivat työn kehittämisen näkökulmasta suurena voimavarana työyhteisön kehittämisyönteisyyden ja tahtotilan kuraattorityön kehittämiseen. Työntekijöille oli välittynyt myös johtotason tuki työn kehittämisen osalta. Tärkeänä nähtiin varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvan ja roolin selkiyttäminen osana varhaiskasvatuksen moniammatillista verkostoa. Kokemusten mukaan yhteistyö oli ensimmäisen toimintavuoden aikana muuttunut sujuvammaksi, mutta monin paikoin moniammatillisessa yhteistyössä nähtiin vielä myös kehitettävää. Varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kokemuksia ja kehittämistarpeita käsitellään tarkemmin opinnäytetyön seuraavassa alaluvussa.

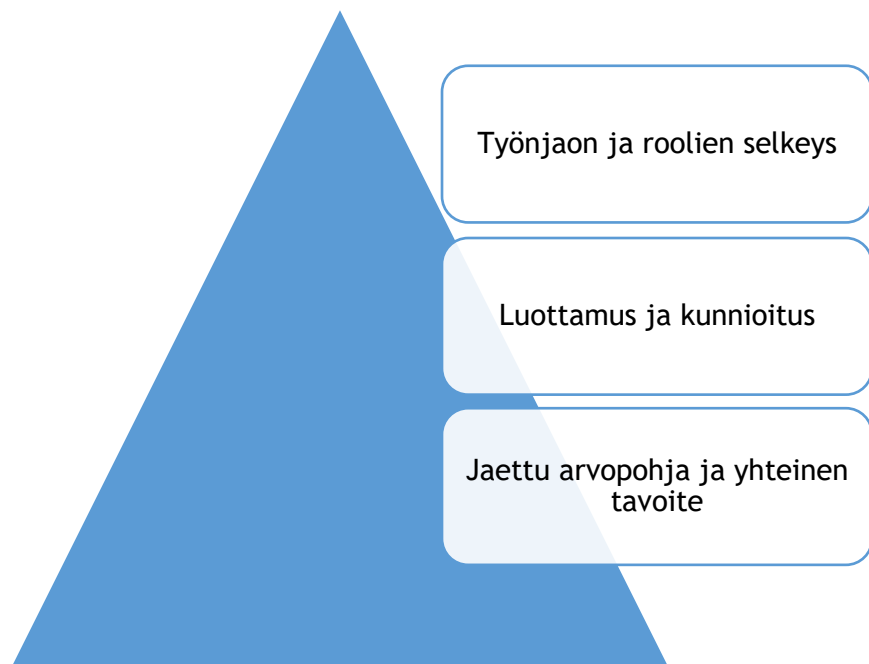
7.3 Varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö

Varhaiskasvatuksen kuraattori työskenteli tiiviisti osana varhaiskasvatuksen moniammatillista asiantuntijaverkostoa. Moniammatillinen yhteistyö olikin varhaiskasvatuksen kuraattoreille osa jokapäiväistä työtä. Erytisesti varhaiskasvatuksen psykologit koettiin tärkeinä ja läheisinä yhteistyökumppaneina työparityöskentelyn kautta. Lisäksi konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä päiväkotien lapsiryhmien henkilökunta koettiin tärkeinä yhteistyökumppaneina. Varhaiskasvatuksen lapsi- ja perheohjaajien koettiin rikastuttavan ja sujuvoittavan moniammatillista yhteistyötä niissä päiväkodeissa, joissa heitä työskenteli. Päiväkotien johtajien rooli nähtiin tärkeänä yhteistyön rakenteiden mahdollistajana edistäen näin varhaiskasvatuksen kuraattorin mahdollisuuksia toimia osana varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat ensimmäisen toimintavuoden aikana moniammatillisen yhteistyön muuttuneen koko ajan sujuvammaksi tutuksi tulemisen ja yhteistyön kokemusten karttumisen myötä. Yhteistyössä nähtiin paljon hyvää ja onnistumisen kohtia, mutta myös haasteita, joihin pureutua yhteistyön sujuvoittamiseksi. Toimivien yhteistyösuhteiden ammattilaisten välillä nähtiin heijastuvan myös varhaiskasvatuksen asiakasparheiden hyvinvointiin. Moniammatillisesta tuesta koettiin olevan hyötyä paitsi asiakasparheille, myös eri ammattitoimijoille heidän työssään.

7.3.1 Työntekijöiden näkemykset hyvästä moniammatillisesta yhteistyöstä

Varhaiskasvatuksen hyvän ja toimivan moniammatillisen yhteistyön koettiin rakentuvan kolmesta eri osatekijästä, jotka kuvataan alla olevassa kuviossa. Toimivan yhteistyön lähtökoh- tana ja perustana katsottiin olevan yhteisesti jaettu arvopohja sekä yhteinen tavoite. Yhteisen tavoitteen parissa työskentelyn koettiin edellyttävän myös avoimuutta, toisen ammatti- taidon kunnioittamista sekä luottamusta eri toimijoiden välillä. Toiminnan tasolla merkittä- vänä pidettiin selkeyttä eri toimijoiden välisistä rooleista ja työnjaosta sekä yhteistyön raken- teita, jotka mahdollistavat työntekijöiden kohtaamisen fyysisesti kasvokkain.

Kuva 3. Varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön rakennuspalikat.

Hyvän ja toimivan moniammatillisen yhteistyön perustana koettiin olevan kaikkien varhaiskasvatuksen toimijoiden yhteisesti jakama arvopohja. Työskentelyn keskiössä tuli olla lapsi sekä hänen hyvinvointinsa edistäminen lapselle suunnattujen tukitoimien järjestämisen sekä koko perheen ja vanhemmuuden tukemisen kautta. Voimavaralähtöistä työskentelyotetta pidettiin vaikuttavana lähestymistapana lasten ja perheiden hyvinvointia edistävässä työssä. Haastattel- tävien keskuudessa koettiin merkittävänä, että voimavaralähtöinen ja osallisuutta vahvis- tava työote läpäisisi kaiken varhaiskasvatuksen alaisen toiminnan ja tulisi näkyväksi osaksi jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen työtä. Lapsen ja perheen tuen tarpeen kokonaisval- tainen arviointi ja haasteiden tunnistaminen jo alkuvaiheessa nähtiin tärkeänä, jotta voitai- siin vähentää asiakkuuden tarpeetonta siirtelyä varhaiskasvatuksen eri alan ammattilaisten välillä.

Yhteisen arvopohjan ja tavoitteen lisäksi merkittävänä tekijänä moniammatillisessa yhteistyössä nähtiin toimijoiden väliset asenteelliset kysymykset. Tärkeänä yhteistyön toteuttamisen lähtökohtana koettiin olevan ammattilaisten välinen keskinäinen kunnioitus ja luottamus sekä arvostus yhteistyökumppanin työtä kohtaan. Haastateltavat kokivat, että asiakkaan kannalta vaikuttavan moniammatillisen yhteistyön lähtökohtana oli niin oman kuin toisenkin ammattitaidon tunnustaminen ja tunnustaminen sekä pyrkimys hyödyntämään jokaisen ammattitaitoa parhaalla mahdollisella tavalla. Toimijoiden välisen kunnioituksen ja luottamuksen koettiin syntyvän avoimen vuorovaikutuksen kautta. Keskustelukuluttuurin tuli olla avointa ja kysymiseen ja ääneen ihmettelemiseen rohkaisevaa. Haastateltavat kokivat tärkeänä sen, että eri ammattilaisten näkökulmille oli keskustelussa tilaa. Erilaisia näkökulmia ja osaamista yhdessä jakamalla pyrittiin asiakkaan kannalta vaikuttavan moniammatillisen tuen rakentamiseen. Toisen onnistumisen havaitseminen ja ääneen sanoittaminen koettiin arvostuksen osoituksena yhteistyökumppanin työtä kohtaan. Kaikkien perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten pitäminen ajan tasalla yhteisen asiakkaan työskentelyn kulusta koettiin hyödyttävän paitsi asiakasta, mutta lisäksi sen koettiin rakentavan luottamusta toimijoiden välillä edistämisen moniammatillisen yhteistyön toteuttamista

Toiminnan tasolla eri toimijoiden roolien ja työnjaon selkeyttä pidettiin tärkeänä edellytyksenä hyvälle ja asiakkaan näkökulmasta vaikuttavalle yhteistyölle. Haastateltavat kokivat, että tieto yhteistyökumppaneiden työnkuvasta ja työn sisällöstä selkeytti ja edisti yhteisen työn suunnittelua ja käytännön tasolla tapahtuvaa työnjakoa. Selkeän työnjaon katsottiin vähentävän eri toimijoiden päällekkäistä työtä ja lisäävän työn suunnitelmallisuutta. Työnjaon huolellinen suunnittelu moniammatillisessa työryhmässä koettiin tukevan asiakkaan ohjautumista alusta alkaen oikean ammattilaisen luokse, jolloin voitiin välttää turhia siirtymiä toimijoiden välillä ja asiakkaalle mahdollisesti niiden seurauksena syntyvää kokemusta pompotellusta. Erityisesti varhaiskasvatuksen psykologin ja konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuviin koettiin olevan olemassa riski, että asiakas ohjautuu aluksi ammattilaiselle, jonka tarjoama tuki ei lopulta olekaan asiakasta parhaiten palvelevaa. Selkeän työnjaon ja työnkuvien tuntemuksen katsottiin olevan yhteinen asia, jota jokaisen oli mahdollista edistää omalla aktiivisuudellaan sekä avaten omaa työnkuvaansa muille varhaiskasvatuksen toimijoille että kysellen rohkeasti ja avoimen uteliaasti yhteistyökumppanin työstä.

Selkeän työnjaon ja eri toimijoiden roolien tuntemuksen lisäksi haastateltavat nostivat merkittävänä moniammatillista yhteistyötä edistävänä tekijänä fyysiset kohtaamiset toimijoiden kesken. Haastateltavat kokivat tärkeänä, että toimijoiden kesken on luotu rakenteita, jotka mahdollistavat myös kohtaamisen kasvokkain. Nimen ja ammattiroolin yhdistyminen kasvoihin koettiin madaltavan yhteydenoton kynnystä puolin ja toisin. Fyysisten kohtaamisten koettiin vähentävän epävarmuuden tunnetta yhteistyön toteuttamisen tavoista. Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat jalkautumisen päiväkoteihin merkittävänä yhteistyötä edistävänä tekijänä, joka tulisi säilyttää yhtenä moniammatillisen työskentelyn työtapana myös

jatkossa. Konkreettinen näkyminen osana yhteistyökumppanin työn arkea tuki työntekijöiden mukaan myös yhteistyön mahdollisuuden mielessä pitämistä.

Varhaiskasvatuksen kuraattoreilla ja psykologeilla oli kokemuksia, että päiväkoteihin jalkautumisen myötä lapsiryhmien henkilökunnalta oli noussutkin tapaamisen myötä konsultaatiotukea vaativia asioita, vaikka ennakoajatus oli ollut, ettei kuraattorin konsultaatiolle ole tarvetta. Asioiden kysymisen ja puheeksi ottamisen koettiin olevan helpompaa ja tapahtuvan matalammalla kynnyksellä kasvokkain ja kynnyksen yhteydenottoon kasvavan heti, jos yhteydenotto edellytti esimerkiksi puhelimeen tarttumista. Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat tärkeänä tavata säännöllisesti laajemmallakin varhaiskasvatuksen verkostolla, esimerkiksi päiväkotien johtoryhmissä. Tämän ajateltiin tukevan yhteyden säilymistä eri alojen ammattilaisten välillä, jolloin myös moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen koettiin luontevana.

7.3.2 Työntekijöiden kokemukset moniammatillisesta yhteistyöstä

Pilottikokeilun ensimmäinen toimintavuosi oli ollut moniammatillisen yhteistyön käynnistämisen ja perustan luomisen aikaa. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien päällimmäinen kokemus oli, että yhteistyö oli muuttunut toimintavuoden edetessä koko ajan sujuvammaksi ja luontevammaksi toimijoiden välillä. He kokivat tullessa uusina ammattiryhminä hyvin vastaanotetuiksi varhaiskasvatuksen toimintakentällä. Työntekijät kokivat ilahduttavana mahdollisuuden tarjota varhaiskasvatuksen asiakasperheille vaikuttavaa moniammatillista tukea, jossa yhdistyy usean eri alan ammattilaisen osaaminen.

Erityisesti työparityöskentely varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin välillä oli koettu toimivaksi ja työtä rikastuttavaksi. Molemmat ammattiryhmät kuvasivat työparityöskentelyä hedelmälliseksi, hyvin mielekkääksi ja palkitsevaksi tavaksi tehdä työtä ja halusivat ehdottomasti säilyttää tämän työskentelytavan osana moniammatillista yhteistyötä. Työntekijät kokivat työparityöskentelyn mahdollistavan asiakkaan kannalta vaikuttavamman tuen rakentamisen molempien ammattiryhmien edustajan tuodessa oman ammatillisen näkökulmansa ja osaamisensa työskentelyyn. Koska varhaiskasvatuksen kuraattori ja psykologi tapasivat perheitä usein myös työparina, kokivat työntekijät palvelun laatua kohottavana sen, että perheiden käytettävissä oli tapaamisilla molempien ammattiryhmien edustajien tietotaito.

Toisaalta työparityöskentely mahdollisti perheen tarpeiden mukaan myös tarkoituksenmukaisen eriytetyn työskentelyn, jolloin kuraattori saattoi keskustella samaan aikaan vanhempien kanssa, kun psykologi tapasi lasta, tai toisinpäin. Työparityöskentelyn koettiin tuovan myös lisää varmuutta työn toteuttamiseen, koska työparia oli mahdollista konsultoida ja hyödyntää hänen osaamistaan myös niissä tilanteissa, joissa vanhempi tahtoi esimerkiksi työskennellä vain toisen ammattiryhmän edustajan kanssa. Työntekijät kokivat saavansa tukea työhönsä työparilta ja yhdessä muodostettu näkemys toi varmuutta toimia perheen hyvinvoinnin

edistämiseksi. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien muodostaman tiimirakenteen sekä tiimin sisäisten kokousten koettiin tukevan työn toteuttamista ja kehittämistä. Myös toteutunut yhteistyö esikoulukuraattoreiden ja -psykologien kanssa oli koettu positiivisena.

Yhteistyö konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa oli koettu myönteisenä ja sen koettiin alusta alkaen lähteneen käyntiin hyvänä ja sujuvana. Käydyt keskustelut varhaiskasvatuksen kuraattoreiden, psykologien sekä konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien välillä oli koettu toimijoiden välistä yhteistyötä ja työnjakoa selkeyttävinä. Työntekijät kokivat, että ammattiryhmien kesken vallitsi luottamus toisen työtä kohtaan. Konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat nähtiin tärkeänä linkkinä päiväkotien suuntaan, ja heillä katsottiin olevan tietämyksensä ja asemansa kautta edellytyksiä ohjata päiväkotien kasvatushenkilökuntaa olemaan tarvittaessa yhteydessä varhaiskasvatuksen kuraattoriin tai psykologiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajilla koettiin olevan hyvä ymmärrys tukipalveluissa tapahtuvasta työskentelystä, ja he olivat merkittävässä asemassa viestimässä päiväkotien suuntaan tukipalvelujen mahdollisuudesta työskennellä perheiden kanssa, joilla oli sosiaalisen tuen tarpeita.

Yhteistyö päiväkotien suuntaan oli alkuun ollut tunnustelevaa. Yhteistyötä olivat hankaloittaneet epäselvät roolit ja puutteellinen tieto yhteistyökumppanin työnkuvasta. Varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin työnkuva oli kuvattu pilottihanketta käynnistettäessä hyvin samankaltaisena, mikä oli aiheuttanut epäselvyyttä erityisesti kuraattorin työnkuvan kohdalla niin päiväkotien henkilökunnalle kuin myös varhaiskasvatuksen asiakasperheille. Tämä ratkaisu oli näyttäytynyt käytännön tasolla yhteistyötä hankaloittavana. Epäselvissä tilanteissa psykologin työnkuva oli vaikuttanut kuitenkin selkeämmältä ymmärtää verrattuna kuraattoriin, sillä aiemmat yhteistyökokemukset neuvolapsykologien kanssa antoivat osviittaa myös siitä, mitä varhaiskasvatuksen psykologityö saattaisi olla. Psykologit ammattiryhmänä eivät näin ollen olleet uusi yhteistyökumppani päiväkotien henkilökunnalle. Varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin työnkuvia oli myöhemmin pyritty avaamaan päiväkotien johtoryhmissä ja lapsiryhmien tiimikokouksissa, ja sen oli koettu sujuvoittaneen yhteistyötä.

Päiväkotien rooli perheiden ohjaamisessa varhaiskasvatuksen tukipalveluiden piiriin oli osoittautunut huomattavan suureksi. Päiväkotien henkilökunta koettiin myös merkittävänä toimijana, joka saattoi edesauttaa perheiden luottamuksen syntymistä varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua kohtaan. Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat, että päivähoidon henkilökuntaan luottavat perheet luottivat herkemmin myös varhaiskasvatuksen kuraattoriin ja psykologiin, mikä puolestaan helpotti työskentelyä perheiden kanssa.

Kuraattoreiden ja psykologien jalkautuminen päiväkoteihin oli koettu yhteistyötä edistävänä sekä mielekkäänä työmuotona varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien työssä. Yhteiset tapaamiset kuraattorin, psykologin, lapsiryhmän työntekijän ja perheen välillä oli

koettu hyödyllisinä. Kuraattorit ja psykologit kokivat konsultaatiokäynnit päiväkotien lapsiryhmissä sekä lapsiryhmien henkilökunnan tiimikokouksissa mielekkäinä ja lasten hyvinvointia edistävinä. Konsultaatiokäynnit päiväkodeilla tahdottiin säilyttää varhaiskasvatuksen moniammatillisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien kokivat hyödyllisenä, että vieraillessaan päiväkodissa kuraattori ja psykologi katsoivat asioita ja kyselivät niistä sopivassa suhteessa ulkopuolisen näkökulmasta, jolloin eri toimijoiden välisessä yhteistyössä eri näkökulmia yhteensovittaen voitiin saavuttaa kokonaan uusia oivalluksia lapsen parhaaksi.

Päiväkodin johtajan roolia varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön mahdollistajana pidettiin tärkeänä. Päiväkodin johtajan koettiin olevan avainasemassa, kun tarkoitus oli luoda toimivia yhteistyön rakenteita varhaiskasvatuksen kuraattoreiden, psykologien ja päiväkodin välillä. Päiväkodin johtajan koettiin voivan luoda ja tukevan omalla positiivisella ja tukipalveluita avoimesti arvostavalla asenteellaan varhaiskasvatuksen kuraattoreille ja psykologeille toimintaedellytyksiä työskennellä aktiivisesti osana päiväkodin arkea.

7.3.3 Varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämistarpeet

Vaikka moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen toimijoiden välillä oli muuttunut koko ajan sujuvammaksi, oli yhteistyössä edelleen nähtävissä myös hankaloittavia tekijöitä. Suurimmat moniammatillisen yhteistyön kehittämistarpeet varhaiskasvatuksen sisällä koskivat toimijoiden roolien selkeyttämistä yhteisissä asiakasprosesseissa sekä yhteistyötä tukevien rakenteiden muodostamista siten, että asiakkaiden yhdenvertaisuus toteutuisi vahvemmin varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelujen saavuttamisessa.

Merkittäviä yhteistyön toteuttamisen haasteita olivat olleet eri toimijoiden aikataulujen yhteensovittamisen vaikeudet sekä ajoittainen kiire, joka oli näyttäytynyt erityisesti päivähoiton puolella sekä konsultoitavien varhaiskasvatuksen erityisopettajien työssä. Toisinaan tapaamisaikoja oli ollut hyvin haastavaa sopia, joissain tilanteissa jopa yhteisen puhelinajan löytäminen oli ollut vaikeaa työntekijöiden kokeman kiireen vuoksi. Mitä useampaa eri varhaiskasvatuksen toimijaa yhteinen tapaaminen kosketti, sitä haastavampaa sitä oli useimmiten ollut aikataulullisesti sopia. Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat myös, että toisinaan päiväkodeilla pidettävissä neuvotteluissa tai vanhempien tapaamisissa oli palaveriin varattuun aikaan nähden paljon käsiteltäviä asioita, mikä loi kiireen tunnetta tilanteeseen. Työntekijät kokivat, että kiireetön ilmapiiri mahdollisti paremmin vanhempien kokemusten ja näkemysten kuulemisen, mikä vanhempien osallisuuden kannalta olisi kuitenkin merkittävää. Tapaamisissa, joissa kiireen tuntua ei ollut, ammattilaisilla oli riittävästi aikaa kertoa vanhemmille omasta roolistaan työskentelyssä, mikä edisti myös varhaiskasvatuksen kuraattorin ja vanhemman välistä yhteistyön sidettä.

Haastateltavat kertoivat eri toimijoiden roolien näyttäytyneen jossain määrin epäselvinä, mistä johtuen yhteistyöhön oli saatettu lähteä varovaisesti ja tunnustellen. Haastateltavien kertomana varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö haki vielä monin paikoin muotoaan. Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat, että heidän työnsä eriyttäminen sopivassa suhteessa ja kirkastaminen saattaisivat vähentää asiakasohjauksen haasteita. Varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvan ja roolin selkeyttäminen muille toimijoille ja perheille koettiin merkittävänä yhteistyön ja palvelun tehokkaan hyödyntämisen näkökulmasta. Kuraattorin ammattinimikkeen ollessa valtakunnallisestikin verrattain uusi varhaiskasvatuksen palvelualueella, ei toistettavia esimerkkejä yhteistyöstä oltu muodostettu, vaan varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun oli löydettävä muilla keinoin paikkansa osana varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit nostivat tärkeäksi kehittämisen kohteeksi työparityöskentelyn suunnitelmallisuuden lisäämisen. He kokivat, että vaikka työparityöskentely on ollut suurimmilta osin toimivaa, löytyy siitä myös kehitettävää. Työntekijät ennustivat, että varhaiskasvatuksen tukipalvelujen tunnettuuden kasvaessa, oletettavasti myös palveluiden käyttöaste nousisi, jolloin työtä ei välttämättä olisi mahdollista toteuttaa enää niin tiiviinä työparityönä. Tällaisessa tilanteessa työparityöskentelyyn olisi hyvä luoda rakenteita, jotka tukevat työparityöskentelyn suunnittelua yhteisten asiakkaiden osalta. Ylipäättään varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat, että esimerkiksi ennen yhteisiä asiakastapaamisia oli tärkeää suunnitella ja suorittaa työnjakoa esimerkiksi tapaamisen aikana käsiteltävien teemojen suhteen. Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat lisäksi tärkeänä, että yhteistyön reflektointiin ja arviointiin kyetään varaamaan riittävästi aikaa tasaisin väliajoin. Varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit kokivat, että työparityöskentelyä olisi mahdollista kehittää myös laajentaen työparityöskentelyn mallia siten, että toisinaan tarkoituksenmukaisin työpari voisikin olla esimerkiksi lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tai mahdollisesti jopa muu ammattilainen varhaiskasvatuksen ulkopuolelta.

Yhteistyörakenteiden kehittäminen tukemaan ja edistämään toimijoiden välistä yhteistyötä nousi haastatteluaineistossa merkittävänä näkökulmana. Aikatauluissa oli koettu olleen paljon yhteensovittamisen haasteita, joita voitaisiin haastateltujen työntekijöiden mukaan vähentää varaamalla hyvissä ajoin esimerkiksi uuden toimintavuoden alkaessa yhteisiä suunnittelukojoja. Haastatellut työntekijät kokivat, että yhteistyötä olisi näin mahdollista suunnitella kaikkien varhaiskasvatuksen toimijoiden kesken aiempaa enemmän, ja yhteistyötä suunniteltaessa voitaisiin huomioida enemmän myös mahdollisia päiväkotikohtaisia erityispiirteitä tai toiveita, joihin varhaiskasvatuksen kuraattorin voisi olla hyvä suunnata huomiotaan. Yhteistyötä suunniteltaessa merkittävää olisi huomioida kaikkien toimijoiden, joita yhteistyö koskettaa, näkökannat moniammatillisen työn suhteen. Päiväkotien johtoryhmät olivat olleet foorumeita, joissa toimijoiden rooleja oli pyritty avaamaan, ja varhaiskasvatuksen kuraattoreilla ja psykologeilla olikin positiivisia kokemuksia vierailuista päiväkodin johtoryhmässä. Johtoryhmässä

käydyn yhteisen keskustelun oli koettu selkiyttäneen eri toimijoiden ammattirooleja ja työnjakoa, ja sitä kautta tukeneen moniammatillisen yhteistyön suunnittelua ja toteuttamista.

Myös varhaiskasvatuksen kuraattoreiden konsultaatioaikojen varaamisen päiväkoteihin hyvissä ajoin ja säännöllisesti toteutuviksi, oli koettu tukeneen sekä moniammatillisen yhteistyön että asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumista. Ensimmäisen toimintavuoden aikana alueellista ja päiväkotikohtaista vaihtelua varhaiskasvatuksen tukipalveluiden ja päiväkotien yhteistyön ja sen toteuttamisen välillä oli ollut melko paljon, eikä kaupunkitasoisia yhteistyön rakenteita oltu vielä muodostettu. Tämä oli tuonut varhaiskasvatuksen kuraattoreille vapautta suunnitella työtä, mutta toisaalta se oli näyttäytynyt jossain määrin myös riskinä asiakkaan yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Haastateltavat työntekijät pitivät tärkeänä sen muistamista, että varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu oli olemassa ensisijaisesti varhaiskasvatuksen asiakasperheitä varten, vaikka kuraattori saattoikin tarjota konsultaatiotukea muille varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Siten varhaiskasvatuksen asiakkaina olevilla lapsilla ja heidän perheillään tulisi olla yhdenvertainen mahdollisuus varhaiskasvatuksen kuraattorin tukeen eikä tuen saavuttaminen saisi olla riippuvainen häilyvistä rakenteista palvelujen välillä.

Yhtenä merkittävimpänä kehittämistarpeena koettiin kiireen kokemuksen vähentäminen. Kiire ja aikatauluttamisen haasteet olivat leimanneet voimakkaasti moniammatillista yhteistyötä ensimmäisen toimintavuoden kokemusten perusteella. Ne olivat myös hankaloittaneet yhteistyön toteuttamista. Työntekijät kokivat tärkeänä, että asiakasperheitä tavatessa ilmapiiri olisi kiireetön, mikä teki tilaa asiakasperheiden oman kokemuksen kuulemiselle, asiakaslähteiselle työotteelle ja asiakkaan osallisuuden vahvistumiselle. Toivottavana haastateltavat kokivat, että asiakasperhettä kunnioittavalle ja perheen omaa toimijuutta tukevalle työotteelle tehtäisiin tilaa kaikissa moniammatillisissa verkostoissa eikä kiireen kokemus pääsisi asettamaan asiakastyön reunaehtoja.

8 Väliarviointikyselyn yhteenvetoraportin tulokset

Opinnäytetyön alkuperäisenä tarkoituksena oli kartoittaa myös päiväkotien henkilökunnan kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä fokusryhmähaastattelulla. Haastattelurungon oli tarkoitus olla sama, jolla varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit haastateltiin. Haastattelut jäivät kuitenkin toteutumatta vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Opinnäytetyöntekijä tarjosi päiväkotien henkilökunnalle myös yksilöhaastatteluiden mahdollisuutta, mikäli ryhmähaastattelu oli resurssien puolesta liian haastava toteuttaa. Haastattelumahdollisuutta tarjottiin kasvokkain tai etäyhteyttä hyväksikäyttäen. Opinnäytetyöntekijän suureksi harmiksi näillä joustoilla ei kuitenkaan ollut vaikutusta haastateltavien määrään. Koska päiväkotien varhaiskasvattajien osalta haastatteluaineisto olisi jäänyt liian suppeaksi, päädyttiin päiväkotien henkilökunnan moniammatillisen yhteistyön kokemuksia kartoittavana aineiston osana

käyttämään haastatteluiden sijaan varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja psykologien toteuttaman väliarviointikyselyn yhteenvetoraporttia. Raportin käyttöön opinnäytetyön aineiston osana oli myönnetty lupa tutkimusluvan myöntämisen yhteydessä.

Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden luomaan väliarviointikyselyyn vastasi 47 päiväkotien henkilökuntaan kuuluvaa työntekijää, jotka työskentelivät pilottihankkeen yhteistyöpäiväkodeissa. Vastaukset jakaantuivat jossain määrin epätasaisesti päiväkotien kesken. Pari päiväkotia oli selvästi yliedustettuina vastaajajoukossa suhteessa muihin. Valtaosasta pilottihankkeen päiväkoteja tuli 1-3 vastausta päiväkotia kohden. Vain yhdestä pilottihankkeeseen kuuluvasta päiväkodista ei tullut yhtään vastausta.

Vastaajista 24 % koki saavansa riittävästi moniammatillista tukea työhönsä, 49 % koki saavansa useimmiten ja 19 % koki saavansa jonkin verran moniammatillista tukea työhönsä. Vastaajista vain 6 % koki saavansa vain vähän ja 2 % ei lainkaan moniammatillista tukea työhönsä. Vastauksen perusteella näyttäytyi, että valtaosa vastaajista koki saavansa työhönsä tukea muilta varhaiskasvatuksen ammattitoimijoilta. Suurin osa vastaajista oli myös kokenut moniammatillisen yhteistyön varhaiskasvatuksen kuraattorin tai psykologin kanssa hyödyllisenä (38 %) tai erittäin hyödyllisenä (42 %). Viidennes vastaajista koki vahvemmin, että varhaiskasvatuksen moniammatillisessa yhteistyössä oli vielä kehitettävää. Heistä 16 % oli kokenut yhteistyön varhaiskasvatuksen kuraattorin tai psykologin kanssa melko hyödyllisenä, 2 % vain vähän hyödyllisenä ja 2 % ei lainkaan hyödyllisenä.

Tyypillisimpinä moniammatillisen yhteistyön muotoina ja paikkoina päiväkotien henkilökunta mainitsi keskustelutilanteet (esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman laadinta ja huolen puheeksi ottaminen) perheiden kanssa, vanhemmille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan (esimerkiksi teemalliset vanhempainkahvit tai vanhempainillat), varhaiskasvatuksen kuraattorin tai psykologin suorittaman havainnoinnin ja niiden pohjalta toteutetun konsultaation. Päiväkotien työntekijät olivat kokeneet varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin konsultatiotuen tuovan varmuutta omaan työskentelyyn lasten ja perheiden parissa. Päiväkotien työntekijät kokivat varhaiskasvatuksen kuraattorien ja psykologien osaamisen laajentaneen näkökulmia, joista tarkastella lapsen tilannetta. Kuraattorien ja psykologien lapsiryhmissä suorittama havainnointi ja heidän konsultoinnin mahdollisuus olivatkin yhteistyön muotoja, jotka suurin osa väliarvioon vastanneista tahtoi säilyttää varhaiskasvatuksen moniammatillisessa yhteistyössä.

Lisäksi yhteistyötä kerrottiin olleen tilanteista, joissa varhaiskasvatuksen kuraattori tai psykologi oli osallistunut päiväkodin sisäisiin kokouksiin, kuten päiväkodin johtoryhmään tai lapsiryhmän tiimikokoukseen. Reilu kolmannes (34 %) vastaajista mainitsi yhtenä yhteistyön muotona lapsiryhmien parissa työskentelyn, josta esimerkkinä mainittiin lasten tunnetaitoryhmät. Väliarviokyselyyn vastanneista työntekijöistä kuudella (12,7 %) ei ollut ollut yhteistyön

kokemuksia varhaiskasvatuksen kuraattorin tai psykologin kanssa. Kaksi kolmasosaa (66,67 %) heistä kertoi syyksi sen, ettei ollut kokenut tarvetta yhteistyölle omassa lapsiryhmässään. Lisäksi yksi vastaaja oli kokenut epävarmuutta siitä, millaisissa asioissa varhaiskasvatuksen kuraattoriin tai psykologiin tulisi olla yhteydessä ja yksi kokenut kynnyksen yhteydenottoon korkeaksi.

Varhaiskasvatuksen moniammatillisessa yhteistyön toimivuuteen ja hyötyyn liittyviä kokemuksia kartoitettiin väliarviokyselyssä avoimella kysymyksellä. Varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin ammatillisen osaamisen koettiin mahdollistavan monimuotoisemman tuen asiakasperheille. Päiväkodeissa nähtiin merkittävänä hyötynä varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun osalta sen matalakynnyksisyys sekä mahdollisuus tarjota tukea perheille nopeasti. Varhaiskasvatuksen kuraattorin rooli perheiden kanssa työskenneltäessä koettiin tärkeänä, ja kuraattori saatettiin mieltää myös yhteyshenkilönä vanhempien ja päiväkodin kasvatushenkilökunnan välillä.

Hyödyllisenä ja hyvänä oli koettu myös ryhmämuotoinen, toiminnallinen työskentely sekä lapsiryhmien että perheiden parissa. Moniammatillisen osaamisen koettiin olevan tärkeää ryhmätoiminnan toteuttamisessa ja päiväkotien henkilökunta toivoikin lapsiryhmien ohjaamisen tapahtuvan yhteistyössä varhaiskasvatuksen kuraattorin tai psykologin kanssa. Lisäksi päiväkotien työntekijät toivoivat, että varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit olisivat päiväkotien käytettävissä vanhemmuuden tukemisessa. Erityisesti toivottiin tukea huolen puheeksi ottamisessa vanhempien kanssa sekä muissa vanhempien kanssa käydyissä keskusteluissa, joihin liittyi huolta lapsen kehityksestä. Vähemmän tärkeinä yhteistyön muotoina näyttäytyivät päiväkotien näkökulmasta vanhempainryhmien ohjaaminen, palveluohjaus sekä työskentely yksittäisen lapsen kanssa. Nämä lienevät myös työmuotoja, jotka painottuvat enemmän varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin työssä, jolloin varhaiskasvatuksen henkilöstö ei kokenut omaa osuuttaan työssä merkittäväksi, ja näin ollen myös yhteistyön odotetaan painottuvan vahvemmin muihin työmuotoihin.

Myös moniammatillisen yhteistyön kehittämisen kohtia päiväkotien ja varhaiskasvatuksen tuki- palvelujen välillä kartoitettiin avoimella kysymyksellä. Selkeimpänä kehittämiskohteenä näyttäytyi varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin työnkuvien avaaminen. Erityisesti varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva näyttäytyi jossain määrin epäselvänä päiväkodeille. Lisäksi päiväkodin työntekijät olivat kokeneet aikataulujen yhteensovittamisen joissain tilanteissa haastavaksi. Toivottiin joustavuutta tapaamisaikojen sopimiseen sekä lisää lapsiryhmäkohtaiseen työskentelyyn varattua aikaa. Esimerkiksi ryhmäkohtaiset kaveritaito- tai tunnetaitoryhmät nähtiin lapsiryhmän hyvinvointia edistävänä toimintana. Myös koko perheelle suunnatun toiminnallisen ryhmätoiminnan tai vanhemmuuden haasteisiin liittyvän vertaisryhmätoiminnan nähtiin mahdollisesti edistävän perheen sisäistä vuorovaikutusta, ja varhaiskasvatuksen

kuraattorilla ja psykologilla katsottiin olevan ammattitaitoa monenlaisen ryhmätoiminnan järjestämiseen. Toiminnan toivottiin olevan perheiden silmissä houkuttelevaa.

Lisäksi päiväkodin henkilöstö toivoi, että yhteistyö vanhempien ja varhaiskasvatuksen kuraattorin/psykologin välillä vahvistuisi. Päiväkotien henkilökunnan roolin toimijana vanhempien ja kuraattorin välissä toivottiin vähenevän sen myötä. Varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin toivottiin näkyvän enemmän vanhemmille päiväkodin arjessa, jolloin perheiden olisi myös helpompi olla yhteydessä suoraan varhaiskasvatuksen kuraattoriin tai psykologiin kokiesaan tarvetta siihen. Kyselyyn vastanneet päiväkotien työntekijät ajattelivat, että varhaiskasvatuksen kuraattorin, psykologin ja päiväkodin lapsi- ja perheohjaajan yhteistyötä tiivistämällä voitaisiin edistää myös perheiden hyvinvointia entistä vaikuttavammin.

Väliarvioinnista nousi vahvasti esiin näkemys, jonka mukaan varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologipalvelun käynnistyminen oli koettu positiivisena muutoksena varhaiskasvatuksen kentällä, ja monin paikoin yhteistyöhön oltiin oltu tyytyväisiä. Uusi palvelu nähtiin merkittävänä ja tärkeänä tukimuotona perheille. Tukipalveluiden sijoittumisen varhaiskasvatuksen sisälle koettiin tekevän tuen hakemisen perheiden näkökulmasta helpommaksi ja nopeammaksi. Väliarviosta esiin nousi ehdottoman vahvana päiväkotien näkemys palvelun tarpeellisuudesta ja toive siitä, että varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologitoiminta jatkuisi myös tulevaisuudessa.

9 Yhteiskehittämispäivän tulokset

Opinnäytetyön yhteistyöorganisaatio järjesti yhteiskehittämispäivän 29.9.2020, jossa opinnäytetyön tekijälle tarjoutui mahdollisuus kerätä materiaalia varhaiskasvatuksen kuraattorityön kokemuksista valtakunnallisella tasolla. Opinnäytetyön aineiston viimeinen osa kerättiin kyseisessä yhteiskehittämispäivässä. Kehittämispäivä toteutui valtakunnallisesti ja vallitsevan koronavirusepidemian vuoksi etäyhteyksin Teams-sovelluksen välityksellä. Mukaan kehittämistyöhön oli kutsuttu ammattilaisia niistä Suomen kunnista, joissa oli käynnistetty varhaiskasvatuksen kuraattori- tai psykologipalveluja. Muutamassa mukaan kutsutussa kunnassa ei vielä ollut varsinaista varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua, mutta vahva mielenkiinto laajentaa kuraattorityötä esikoulusta myös varhaiskasvatuksen puolelle. Yhteiskehittämispäivässä edustettuina olivat Vantaa, Oulu, Lahti, Lappeenranta, Kouvola, Kotka, Kuopio, Kirkkonummi ja Salo. Kunnissa oli jossain määrin toisistaan poikkeavia painotuksia kuraattorityön osalta, mutta myös yhteisiä nimittäjiä.

Yhteiskehittämispäivä rakentui aamupäivän osalta kuntien esittelyistä, joissa kuntien työntekijät esittäytyivät ja kuvasivat, kuinka varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologipalvelut oli järjestetty kyseisessä kunnassa. Iltapäivän osalta kuntien työntekijät hajotettiin neljään eri

ryhmään, jotka kiersivät learning cafe -menetelmän hengessä Teams-kokoukseen luoduissa neljässä eri huoneessa keskustelemassa neljästä työtä koskettavasta teemasta. Keskusteluun nostetut teemat määritteli opinnäytetyön yhteistyöorganisaatio, joskin opinnäytetyöntekijä oli päässyt mukaan yhteiskehittämispäivän suunnittelutyöhön syyskuussa 2020 pidettyyn suunnittelupalaveriin osallistumalla. Keskusteltavat teemat mukailivatkin melko vahvasti opinnäytetyön kehittämistehtävää suunnanneita kysymyksiä. Työpajoissa tapahtunutta keskustelua ohjaavat kysymykset olivat:

1. Mikä työssä on ollut toimivaa ja millaisia hyviä käytänteitä työssä on ollut?
2. Minkälaisia haasteita ja kehittämistarpeita työssä on kohdattu?
3. Moniammatillisuus ja varhaiskasvatuksen tukipalvelujen rooli suhteessa varhaiskasvatukseen? Yhteistyön toteutuminen varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa.
4. Mitä työnkuva on pitänyt sisällään?

Opinnäytetyöntekijä kiersi mukana huoneissa havainnoimassa ammattilaisten keskustelua. Opinnäytetyön yhteiskehittämispäivää käsittelevä aineiston osa koostui opinnäytetyöntekijän havainnoinnin pohjalta syntyneistä muistiinpanoista sekä työpajatyöskentelyn keskustelua koostavista muistioista, jotka huoneissa puheenjohtajina toimineet yhteistyöorganisaation työntekijät kirjasivat. Aineisto analysoitiin työpaja kerrallaan koostaen kokonaisuus käydystä keskustelusta ja nostaten teemoittelun avulla esiin aineistosta nousseita keskeisiä näkökulmia. Seuraavissa alaluvuissa puretaan työpajojen opinnäytetyön kannalta keskeinen sisältö.

9.1 Hyvät käytänteet

Varhaiskasvatuksen tukipalveluissa työskentelevät ammattilaiset nostivat esiin työssä toimiviksi kokemiaan hyviä käytänteitä sekä yksilökohtaisen että yhteisöllisen työn kontekstista. Moniammatillisen lähestymistavan ja moniammatilliseen yhteistyöhön panostamisen nähtiin tuottavan lisäarvoa asiakastyölle. Asiakasprosessissa erityisesti työskentelyn alkuun panostaminen nähtiin tärkeänä ja työn vaikuttavuutta lisäävänä tekijänä. Koska varhaiskasvatuksen palveluissa lapset ovat iältään vielä huomattavan nuoria, merkittävänä yksilöllisen asiakastyön kohteena koettiin heidän vanhempansa vanhemmuuden tukemisen kautta. Innovatiivisuus ja työn aktiivinen kehittäminen nähtiin tärkeänä. Ammattilaiset kokivat, ettei varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologityössä ollut toivottavaa vanhojen mallien toistaminen, vaan asioita voitiin kokeilla tehdä myös uusilla tavoilla, ja esimerkiksi digitaalisuuden hyödyntämisestä varhaiskasvatuksen kuraattorityössä oli hyviä kokemuksia.

Vanhemmuuden tukemisen tärkeinä tavoitteina koettiin olevan sekä vanhempien osallisuuden että heidän oman toimijuutensa kasvu vanhemmuustaitojen vahvistumisen myötä. Vaikuttavan ja toimivan yhteistyön katsottiin perustuvan voimavaralähtöiseen työskentelyyn ja hyvän vahvistamiseen. Ammattilaiset pitivät tärkeänä vanhempien aitoa osallisuutta työskentelyssä.

Sen nähtiin syntyvän vuorovaikutuksessa ja ottamalla vanhempi aktiiviseksi toimijaksi prosessissa, esimerkiksi työskentelyn tavoitteita määriteltäessä. Päiväkotien arjessa ja erilaisissa vanhempaintapahtumissa tapahtuvan vanhempien kohtaamisen koettiin madaltavan kynnystä ottaa yhteyttä varhaiskasvatuksen kuraattoriin tai psykologiin. Vanhempien kanssa toteutetussa yksilötason työskentelystä nostettiin esiin tukikeskustelut, joiden funktiona oli tukea vanhemmuutta. Joissakin kunnissa oli käytössä Lapset puheeksi -menetelmä, jonka tavoitteena on lisätä yhteistä ymmärrystä arjesta lapsen, hänen vanhempiensa ja muiden lapselle tärkeiden ihmisten välillä löytäen samalla keinoja tukea lapsen hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä (Suomen mielenterveys ry 2020). Vanhemmille järjestettävästä ryhmätoiminnasta toimivana konseptina oli koettu teemalliset keskustelutilaisuudet, esimerkiksi vanhempainillat, sekä toiminnalliset tapahtumat. Vanhemmille järjestettävän ryhmätoiminnan oltiin koettu mahdollistaneen vertaistuen saamisen.

Lapsiryhmien parissa työskentelystä ammattilaiset nostivat esiin ryhmissä tapahtuvan sekä yksilö- että ryhmätasoisena havainnoinnin sekä mahdollisuuden toimia konsultatiivisena tukena varhaiskasvatuksen kasvatushenkilökunnalle tekemiensä havaintojen pohjalta. Päiväkoteihin jalkautuminen koettiin tärkeänä yhteistyösuhdetta vahvistavana tekijänä, mutta lisäksi sen koettiin lisäävän arjen tuntemusta varhaiskasvatuksen toimintaympäristöstä. Yhteistyössä päiväkotien kanssa tärkeänä koettiin ennen kaikkea yhteistyökäytäntöjen säännöllinen toteutuminen. Eräässä kunnassa oli koettu merkittävänä nivelvaiheen työskentely viskari- ja esikoulu-ryhmissä.

Asiakasprosessin vaiheista ammattilaiset nostivat keskusteluissa esiin tärkeyden panostaa prosessin alkuvaiheen työskentelyyn, sillä sen koettiin luovan pohjan sujuvalle yhteistyölle ja lisäävän vaikuttavan varhaisen tuen toteutumisen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatuksen kuraattori työ miellettiin tavoitteellisena työskentelynä. Työskentelyn tavoitteiden asettamisessa oli kuntakohtaisia eroja. Osassa kuntia korostui moniammatillisen työryhmän näkemys, toisaalla taas vahvemmin vanhempien osallisuus. Voidaan kuitenkin katsoa, ettei näiden näkökantojen tarvitse olla toisiaan poissulkevia lähtökohtia. Eräässä kunnassa työskentely miellettiin vahvasti systeemisenä, ja tärkeänä osana työskentelyä koettiin myös ammattilaisten haastaminen tarkastelemaan omaa toimintaansa kokonaisuudessa. Hyvänä, työn vaikuttavuutta lisäävänä käytänteenä asiakasprosessin alkuun panostamisen rinnalla koettiin myös työn jatkuva arviointi. Arviointi miellettiin sekä työn kehittämisen tukena että mahdollisuutena arvioida palvelun vaikuttavuutta. Palautteen kerääminen jokaisen asiakkuuden päättymisen jälkeen sekä suoraan asiakkailta että prosessissa mukana työskennelleiltä ammattilaisilta nähtiin tärkeänä. Palautteen yhteydessä kerätyn seurantatiedon, esimerkiksi toteutuneiden asiakastapaamisten, kautta kyettiin tekemään työtä ja näkyväksi.

Moniammatillisen osaamisen hyödyntämisen koettiin tuottavan asiakkaiden näkökulmasta laadukkaamman ja vaikuttavamman palvelun. Moniammatillisten verkostotapaamisten ja näissä

verkostoissa syntyneiden arvioiden katsottiin tuovan kokonaisvaltaisemman näkökannan perheen tilanteeseen. Työparityöskentely oltiin koettu varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin välillä toimivana, mutta ammattilaiset katsoivat, että työparisuhde saattoi syntyä myös muiden ammattiryhmien välillä. Tärkeänä pidettiin selkeää työnjakoa eri ammattitoimijoiden välillä. Päiväkotien johtoryhmissä vierailu oli koettu hyvänä, yhteistyötä edistävänä käytäntönä.

9.2 Työssä kohdatut haasteet ja kehittämistarpeet

Varhaiskasvatuksen kuraattorityön haasteita ja kehittämistarpeita koskevan työpajan keskusteluista esiin nousseet haasteet ja kehittämisasiheet oli jaoteltavissa karkeasti asiakastyön haasteisiin, palvelun asemaan varhaiskasvatuksen moniammatillisessa verkostossa sekä varhaiskasvatuksen kuraattorityön tulevaisuuden näkymään. Keskustelu työssä kohdatuista haasteista oli ammattilaisten kesken reflektiivistä ja eri kuntien edustajat jakoivat keskustelussa myös kokemuksiaan, kuinka työn haasteisiin oli eri kunnissa pyritty vastaamaan.

Asiakastyön haasteista yhteisenä, useita kuntia koskettavana haasteena oltiin koettu asiakasperheiden saavuttamisen vaikeus. Valtaosa palvelun piiriin ohjautuneista perheistä tuli varhaiskasvatuksen kuraattorin asiakkuuteen muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden, useimmiten päiväkodin, ohjaamana. Vanhempien omat yhteydenotot olivat olleet vähäisiä. Yhtenä syynä tähän arveltiin olevan vanhempien heikko tuntemus palvelun suhteen, sillä varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu oli verrattain uusi liki jokaisessa kunnassa. Toisaalta ammattilaiset tunsivat myös, että toisinaan vanhempien motivoiminen avun hakemiseen oli haastavaa. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten vanhempien saavuttaminen oli koettu haastavampana kuin kanta-väestöön kuuluvien perheiden saavuttaminen, vaikkakin kehittämistarve kosketti yleisesti asiakastyötä kaikkien varhaiskasvatuksen asiakasperheiden kohdalla. Ammattilaiset pohtivat myös, kuinka monikulttuuristen perheiden tuen tarve tulisi paremmin tunnistetuksi, jotta heille kohdistettu tuki olisi vaikuttavampaa. Lisäksi asiakastyön haasteena koettiin työn painottuvan usein korjaavaan työhön. Yhteisötasolla toteutuva, ennaltaehkäisevä, kaikkia päiväkodin lapsiryhmän lapsia koskettava, työ koettiin osassa kuntia vähäisenä, ja asiaan toivottiin muutosta.

Yhtenä keskustelua herättävänä teemana näyttäytyi vahvasti varhaiskasvatuksen kuraattorin rooli ja asema osana varhaiskasvatuksen moniammatillista verkostoa. Kuraattorin rooli ja työnkuva koettiin monessa kunnassa vielä epäselvänä. Palvelun tunnettuuden lisääminen vaati vielä työskentelyä asian eteen. Varhaiskasvatuksen kuraattorit kokivat, että jalkautuminen päiväkoteihin ja omasta työstä kertominen päiväkotien henkilökunnalle helpotti yhteistyön toteuttamista. Yhtenä haasteena koettiin henkilöstön suuri vaihtuvuus päiväkodeissa. Työntekijät katsoivat, että palvelua tuli esitellä säännöllisin väliajoin, jotta myös uudet, vaihtuvat työntekijät olisivat tietoisia palvelusta ja sen hyödyntämisen mahdollisuuksista niin oman

työnsä tukena kuin ohjatessaan perheitä, joilla oli vaihtelevia tuen tarpeita. Joissakin kunnissa oli koettu, että päiväkodin henkilökunnan kynnys ottaa asioita puheeksi varhaiskasvatuksen kuraattorin kanssa oli melko korkea. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden koettiin voivan kuitenkin olla päiväkotivierailuillaan mallintamassa kasvatushenkilökunnalle asioiden tai huolten puheeksi ottamista nostoen itse aktiivisesti keskusteluun päiväkodilla havaitsemiaan ryhmätasoisia ilmiöitä. Keskustelua heräsi myös aiheesta, kuinka varhaiskasvatuksen kuraattori voisi olla tukemassa perhepäivähoidossa varhaiskasvatusta saavia lapsia, heidän vanhempiaan sekä konsultaatiomahdollisuuden kautta myös perhepäivähoitajia.

Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun tulevaisuuden kannalta merkittävänä haasteena nähtiin palvelun juurruttaminen osaksi varhaiskasvatuspalveluiden kirjoa. Monessa kunnassa varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu oli hankemuotoista. Käytännön työn kautta saatu palaute oli osoittanut palvelun tarpeelliseksi. Haastavana koettiin, kuinka palvelun vaikuttavuutta voitaisiin osoittaa siten, että palvelu asema varhaiskasvatuksen kentässä olisi turvattu myös hankkeiden ulkopuolella. Ammattilaisilla oli huolta palvelun tulevaisuudesta ja mahdollisuuksista vakiinnuttaa varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua osaksi varhaiskasvatuksen pysyvää palveluverkostoa. He kokivat, että varhaiskasvatuksen kuraattoripalveluissa on tehty hyvää ja innovatiivista työtä, josta sekä varhaiskasvatuksen asiakasperheet että kasvatushenkilöstö on hyötynyt. Samaan aikaan he kokivat epävarmuutta ja pelkoa siitä, onko työlle tulevaisuudessa jatkoa.

9.3 Moniammatillinen yhteistyö

Varhaiskasvatuksen kuraattorin rooli suhteessa varhaiskasvatukseen vaihteli kunnittain. Yleisesti rooli vaikutti olevan vielä selkiytymätön, minkä koettiin johtuvan siitä, että palvelu on monin paikoin uusi varhaiskasvatuksen palvelualueella. Ammattilaisten joukosta nousi kuitenkin myös toisenlaisia kokemuksia, joissa kuraattorin rooli osana moniammatillista yhteistyöverkostoa oli selkeämpi. Taustalla oli muutoinkin hyvin jäsentynyt varhaiskasvatuksen tukipalveluiden tiimi, joka kokoontui kaikissa uusissa asiakkuuksissa ensin yhteen ennen tarkempaa työnjakoa. Yhteisenä näkemyksenä nousi esiin, että työnjaon sekä toimijoiden roolien selkeys vaatii vuorovaikutusta ja yhteistä työpanosta kaikilta varhaiskasvatuksen toimijoilta. Ymmärrys eri toimijoiden työnkuvista tuki yhteistyötä käytännön tasolla, mutta vähensi myös riskiä, että asiakas tuli ohjautuneeksi väärän työntekijän asiakkaaksi. Tärkeänä koettiin ammattilaisten asiantuntijaroolien säilyttäminen, selkeät vastuualueet sekä mielekäs työnjako, jossa eri alojen osaaminen tuli hyödynnettyä parhaalla mahdollisella tavalla.

Useassa kunnassa työparityöskentely varhaiskasvatuksen kuraattorin ja psykologin välillä oli yleistä ja se oli koettu toimivana työtapana. Esiin tuotiin myös näkemystä siitä, että työparius voi syntyä myös muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa. Esimerkiksi päiväkodin lapsiryhmien ohjatussa ryhmätoiminnassa luontevampi työpari saattoikin olla lapsiryhmässä

työskentelevä, lapsille ennestään tuttu varhaiskasvatuksenopettaja. Yhteistyö päiväkotien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa koettiin tärkeänä. Säännöllisten tapaamisrakenteiden koettiin tukevan yhteistyön toteuttamista. Kunnissa, joissa työskenteli useampi varhaiskasvatuksen kuraattori, oli heidän kesken suoritettu alueellista tai kieliperusteista jakoa päiväkotien osalta. Tämä loi tuttuuden tunnetta kuraattorin ja päiväkotien henkilökunnan välille, ja tuki hyvän ja toimivan yhteistyösuhteen rakentumista ja ylläpitoa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat koettiin tärkeänä linkkinä kuraattorin ja päiväkotien välillä. Kuraattorin konsultaatiotuki oli iso osa päiväkotien kanssa toteutettavaa yhteistyötä. Paikoin varhaiskasvatuksen kuraattorit olivat järjestäneet myös sisäisiä koulutuksia päiväkodin henkilökunnalle erilaisista teemoista.

Yhteistyösuhteiden laatu suhteessa muihin sosiaali- ja terveysalan palveluihin oli vaihtelevaa. Osassa kuntia yhteistyö myös esimerkiksi neuvolan ja sosiaalipalveluiden välillä toimi hyvin, kun taas toisaalla yhteistyö varhaiskasvatuksen ulkopuolisten verkostojen kanssa oli vielä verrattain vähäistä ja hapuilevaa. Yleisesti koettiin, että yhteistyö lastensuojelun kanssa oli haastavaa. Lastensuojeluviranomaisilta ei esimerkiksi koettu saatavan tietoa, vaikka työskentelyn kohteena oleva asiakas oli yhteinen. Varhaiskasvatuksen kuraattorit olivat saattaneet jäädä esimerkiksi pohtimaan, oliko asiakasperhe saanut tukea kuraattorin tekemän lastensuojeluilmoituksen seurauksena.

9.4 Varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva

Varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvaa ja työpäivän sisältöä yhteisesti pohdittaessa työpäivän aikana käytyjen keskustelujen perusteella varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuva koostui yksilötyöstä, yhteisöllisestä työstä, moniammatillisesta verkostotyöstä sekä työn kehittämistä. Yksilötyö painottui vahvasti vanhempien kanssa tehtävään työhön ja varsinaista yksilötyöskentelyä lapsen kanssa ei ollut juuri lainkaan missään kunnassa. Toisinaan varhaiskasvatuksen kuraattori saattoi käydä havainnoimassa lapsiryhmässä yksittäistä lasta, mutta varsinaista yksilötason työtä lasten kanssa oli huomattavan vähän. Sen sijaan vanhemmuuden varhainen tukeminen oli yksilötyön ytimessä. Varhaiskasvatuksen kuraattorit tarjosivat vanhemmille tukikeskusteluja erilaisissa perheen elämään liittyvissä haasteissa. Ammatillaiset nostivat esiin erityisesti vanhempien kokeman tuen tarpeen erotilanteissa, joissa parisuhteen päätymisen myötä perhe hajosi. Tukikeskustelujen rinnalla palveluohjaus näyttäytyi tärkeänä osana työtä. Eräässä kunnassa oli tehty myös jonkintasoista palvelutarpeen arviointia ja sen pohjalta tukitoimien suunnittelua perheiden kanssa.

Yhteisöllinen työ oli jaoteltavissa suoraan asiakastyöhön ja päiväkodin henkilöstöä tukevaan työhön. Yhteisöllisen asiakastyön kuvattiin pitävän sisällään suoraa ryhmämuotoista työskentelyä asiakkaiden kanssa. Varhaiskasvatuksen kuraattorit järjestivät päiväkotien lapsiryhmille kaveri- ja tunnetaitoryhmiä. Ryhmien tarkoituksena oli tukea lasten tunnetietoisuutta ja

tunnesäätelyn valmiuksia sekä vahvistaa kykyjä toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja muodostaa suhteita vertaisiin. Ohjattua ryhmätoimintaa järjestettiin myös vanhemmille tai vanhemmille ja lapsille yhdessä. Toiminnallisuuteen perustuvien ryhmien oli todettu soveltuvan parhaiten lasten ja vanhempien suunnatussa yhteisessä ryhmätoiminnassa. Vanhemmille oli järjestetty myös ennalta määritettyyn teemaan perustuvia keskustelutilaisuuksia. Yhteisöllinen työ piti sisällään myös lapsiryhmien havainnointia ja havaintoihin perustuvaa konsultaatiotuen tarjoamista lapsiryhmissä toimiville kasvattajille.

Kolmantena työnkuvan osa-alueena näyttäytyi moniammatillinen verkostotyö. Moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen oli arkinen osa työtä. Varhaiskasvatuksen kuraattorit työskentelivät yhteistyössä muiden lapsen verkostossa toimivien tahojen kanssa. Lisäksi varhaiskasvatuksen kuraattoreilla oli oma roolinsa osana alueellista lapsiperhepalvelujen verkostoa. Moniammatilliset palaverit olivat yleinen osa työtä. Joissakin kunnissa oli painotettu erityisesti nivelvaiheen työskentelyä, jolloin esikoulu oli koettu tärkeänä yhteistyökumppanina. Monessa kunnassa varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu oli hankemuotoinen kokeilu, jolloin työnkuva piti sisällään myös aktiivista kehittämistyötä, arviointia ja vaikutusten raportointia.

10 Johtopäätökset ja jatkokehittämisehdotukset

Varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointi näyttäytyy vaihtelevana ja erilaisissa selvitelyissä todettu hyvinvointierojen kasvu hyvin ja huonosti voivien välillä tulee näkyväksi myös tämän opinnäytetyön aineistossa. Valtaosan varhaiskasvatuksessa olevista lapsista ja heidän perheistään koetaan voivan hyvin, mutta pienelle osalle perheitä nähdään kasautuvan useita samanaikaisia hyvinvoinnin haasteita. Vastaavan huomion teki muun muassa Juha Sipilän hallituksen LAPE-kärkihankkeen tiimoilta nimitetty selvitysryhmä, jonka tarkoituksena oli selvittää lasten, nuorten ja perheiden palvelujen yhdyspintoja. (Perälä ym. 2012, 12-13; Heinonen ym. 2018, 8-12.)

Varhaiskasvatuksen kuraattorityön hanke, johon tämä opinnäytetyö kiinnittyi, on osa Vantaan kaupungin myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelmaa, jonka tavoitteena on tasata alueellisia väestön hyvinvointieroja, joita on havaittavissa myös Vantaalla (Vantaan kaupunki 2018, 3). Varhaiskasvatuksen kuraattorityön tavoitteena on mahdollistaa varhaiskasvatuksen asiakkaana oleville lapsille ja perheille mahdollisimman tasavertaiset edellytykset hyvinvointiin vahvistamalla varhaiskasvatuksen piirissä tarjottavaa varhaista tukea. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden kokemusten mukaan työn positiiviset, hyvinvointia tukevat vaikutukset ovat olleet selkeimmin havaittavissa niissä perheissä, joissa arjen haasteet ja hyvinvoinnin riskitekijät ovat olleet vielä pienehköjä.

Varhaiskasvatuksen kuraattorit ovat havainneet yhtenä merkittävänä perheiden hyvinvointia kuormittavana tekijänä perheiden ohuet tukiverkostot tai jopa niiden täydellisen puuttumisen. Vanhemmat kokevat usein jäävänsä yksin ajatuksiensa kanssa, kun lähiverkostosta ei löydy vertaista tai muuta henkilöä, jonka kanssa jakaa ajatuksiaan omasta vanhemmuudesta tai lapsen kehityksessä mietityttävistä tekijöistä. Vertaistuen tarve on näyttäytynyt useassa perheessä ilmeisenä. Varhaiskasvatuksen kuraattorityöllä voidaan katsoa olevan edellytyksiä vastata tähän vanhempien vertaistuen tarpeeseen järjestämällä perheille ryhmämuotoista toimintaa, jossa perheiden on mahdollista tutustua toisiinsa, ja päästä samalla jakamaan kokemuksiaan yhteisesti jaetusta elämänvaiheesta ja siihen liittyvistä iloista, haasteista ja huolist. Mikäli ryhmätoiminta rakennettaisiin siten, että se on suunnattu yhteisesti lapselle ja vanhemmalle, kyettäisiin samalla mahdollistamaan vertaistuen toteutuminen ja tukemaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja yhteyden kokemusta. Lisäksi perheiden ryhmätoiminnalla voidaan nähdä olevan edellytyksiä yhteisöllisyyden vahvistamiseen alueellisesti. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden kyky tukea ammatillisen tiedon ja palveluohjauksen kautta perheitä, joissa on erilaisia hyvinvoinnin riskitekijöitä, voi paikata osittain myös perheiden ohuita luonnollisia tukiverkostoja.

Opinnäytetyössä on mallinnettu varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvaa. Varhaiskasvatuksen kuraattorityö koostuu yksilöllisestä, yhteisöllisestä sekä moniammatillisesta verkostotyöstä. Kaikessa työssä keskeistä on voimavarakeskeinen lähestymistapa sekä lapsen äänen kuuluviin tuominen. Perheen omien voimavarojen näkyväksi tekemisen ja niiden vahvistamisen on koettu luovan asiakasperheille mahdollisuuden onnistumisen ja voimaantumisen kokemuksen. Sen tähden voimavarakeskeisen työskentelytavan on koettu olevan pitkässä juoksussa hyvinvointia vaikuttavammin tukeva tie kuin ratkaisukeskeinen lähestymistapa, jossa työntekijän huomio kohdistuu selkeämmin perheen kokemiin ongelmallisiin tilanteisiin. Hyvinvoinnin edistämiseen pyrkivässä työssä voimavara- ja asiakaslähtöisen toimintatavan tulisikin läpäistä kaikki varhaiskasvatuksen toimijat.

Varhaiskasvatuksen kuraattorin rooli osana varhaiskasvatusta on näyttäytynyt vielä osittain epäselvänä ja ajoittain hämmennystä herättävänä. Sekä asiakasperheille että päiväkotien henkilökunnalle on ollut toisinaan epäselvää, millaisissa asioissa varhaiskasvatuksen kuraattoriin voi olla yhteydessä. Tämä oli odotettavissa, sillä opinnäytetyön aineistoa kerätessä varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologipalveluja oli ollut tarjolla vain noin vuoden verran. Opinnäytetyössä näkyviksi tulleet yhteistyön kokemukset perustuivat ensimmäisen toimintavuoden kokemuksiin, jolloin paitsi moniammatillinen yhteistyö, myös varhaiskasvatuksen kuraattorityö haki vielä muotoaan. Jotta jatkossa varhaiskasvatuksen asiakasperheille voidaan tarjota entistä vaikuttavampaa moniammatillista tukea heidän tarpeisiinsa, on merkittävää avata kaikkien toimijoiden kesken eri ammattirooleja ja ymmärrystä yhteistyökumppaneiden työnkuvista. Eri toimijoiden roolien selkeyttäminen jo yhteistyön alkuvaiheessa on keskeistä

ja helpottaa ammattilaisten toimimista osana moniammatillista verkostoa (Kekoni ym. 2019, 24-25).

Yhteistyöorganisaatiossa onkin pyritty roolien ja työnkuvien avaamiseen ja selkeyttämiseen sen jälkeen, kun havaittiin varhaiskasvatuksen kuraattorin roolin olevan vielä jossain määrin selkiytymätön päiväkotien työntekijöille. Työnkuvan avaaminen myös tulevaisuudessa erilaisissa varhaiskasvatuksen kohtaamisfoorumeissa on tärkeää, jotta palvelua tulee hyödynnettyä mahdollisimman tehokkaasti perheiden hyväksi. Selkeä työnkuva tukee myös varhaiskasvatuksen kuraattoreita heidän työssään. Tässä opinnäytetyössä muodostettu malli varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvasta voi olla tukemassa työnkuvan sekä palvelun esittelyä muille varhaiskasvatuksen toimijoille. Lisäksi mallinnus voi olla tukemassa varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun käynnistämistä muissa kunnissa tai yksityisen sektorin päiväkodeissa, ja opinnäytetyö on siten hyödynnettävissä myös yhteistyöorganisaation ulkopuolella.

Yhtenä merkittävänä kehittämiskohteena on näyttäytynyt tarve kehittää asiakasperheiden ohjautumista palveluun. Ensimmäisen toimintavuoden aikana valtaosa asiakasperheistä on tullut varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun piiriin päiväkodin ohjaamana. Perheiden oma-aloitteisuus ja itsenäinen toimijuus palveluun hakeutumisessa on ollut vähäistä. On tärkeää varmistua, että varhaiskasvatuksen asiakasperheet ovat tietoisia mahdollisuudestaan käyttää varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua. Asiakkaan kannalta merkittävää on avata mahdollisimman konkreettisesti, missä asioissa varhaiskasvatuksen kuraattori voi olla perheen tukena. Varhaiskasvatuksen kuraattorin tulee olla riittävän lähellä perheitä, jolloin yhteydenoton kynnyks palvelun kohdalla laskee.

Merkittävää voi olla myös korostaa kuraattorityön sidosta varhaiskasvatukseen, millä voidaan vähentää kuraattorityön rinnastumista sosiaalihuolto- tai lastensuojelulain mukaiseen sosiaalityöhön. Varhaiskasvatuksen kuraattoreilla oli joitakin kokemuksia, joissa he olivat kokeneet rinnastuneensa sosiaalityöntekijään, mistä johtuen osa perheistä ei ollut ollut halukkaita työskentelemään kuraattorin kanssa. Sosiaalityöhön liittyy edelleen paljon leimautumisen pelkoa, joka voi hankaloittaa avun vastaanottamista. Kuraattorien jalkautuminen päiväkoteihin ja näkyvyys vanhemmille päiväkotiympäristössä voisi edistää kuraattorin mieltämistä yhdeksi varhaiskasvatuksen piirissä toimivaksi ammattilaiseksi ja madaltaa perheiden kynnystä olla yhteydessä kuraattoriin.

Vantaalla varhaiskasvatuksen kuraattorityön painotus on ollut yksilöllisessä työssä, joka on kohdentunut vahvimmin vanhempien tukemiseen. Palvelu on koettu vaikuttavana, hyödyllisenä ja tarpeellisena kaikkien varhaiskasvatuksen toimijoiden tahoilta, joiden ääni opinnäytetyössä tulee kuuluviin. Myös valtakunnalliset kokemukset palvelusta ovat samansuuntaisia. Silti monessa kunnassa varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu on edelleen hankemuotoinen koikeilu, jolle ei välttämättä ole luvassa jatkoa hankeajan jälkeen. Tämä on valitettavaa, sillä

palvelun on koettu useassa kunnassa tarjonnan vaikuttavaa varhaista tukea erityisesti perheille, joissa huoli tai hyvinvoinnin haaste on vielä pieni. Kun perheet saavat tukea riittävän varhaisessa vaiheessa voidaan välttyä monimuotoisemmilta ongelmilta myöhäisemmässä vaiheessa. Usein varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun pilottikokeilun asiakasperheille oli riittänyt tueksi muutama kuraattorin kanssa käyty keskustelutilanne, joista perheet olivat jo kokeneet saavansa apua.

Toivottavaa on, että Vantaalla varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu saa jatkorahoituksen myös pilottikokeilun päättyessä vuoden 2021 lopussa. Palvelun juurtuminen pysyväksi osaksi Vantaan varhaiskasvatusta mahdollistaa perheiden tuen tarpeiden tunnistamisen ja niissä tukemisen entistä varhaisemmassa vaiheessa. Kun huomioidaan, että yhteiskunnassamme on lukuisia COVID-19 epidemian monitasoisista vaikutuksista kärsiviä perheitä, joissa hyvinvointi on alentunut tai vaarantunut, on entistä tärkeämpää panostaa varhaista tukea tuottaviin palveluihin. Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelulla on hyvät edellytykset tarjota tukea perheille, joissa tuen tarve on vielä suhteellisen kevyt. Kuraattoreilla on sosiaalialan osaamisen kautta myös kykyjä tunnistaa perheitä, joiden tuen tarpeeseen kuraattoripalvelu ei kykene vastaamaan. Siten voidaan odottaa myös näiden perheiden ohjautuvan varhaisemmassa vaiheessa tarvitsemansa tuen piiriin kuraattorin toteuttaman palveluohjauksen kautta.

Jotta varhaiskasvatuksen kuraattorin tuki kohdistuisi yhdenvertaisemmin kaikkien varhaiskasvatuksen asiakkaana olevien lasten hyvinvointiin, tulisi yhteisöllisen työn määrää kasvattaa kuraattorityössä. Ryhmämuotoisen lapsiryhmille kohdennetun yhteisen toiminnan, kuten tunne- ja kaveritaitoryhmien, voidaan katsoa vahvistavan yhteisöllisyyden kokemusta ryhmässä ja tukevan sitä kautta lasten osallisuuden kokemusta itselleen merkittävässä yhteisössä. Lisäksi ryhmämuotoisen toiminnan voidaan olettaa tukevan myös jokaisen ryhmään osallistuvan lapsen omaa henkilökohtaista hyvinvoinnin kokemusta vahvistamalla hänen omia taitojaan esimerkiksi itsesäätelyn tai sosiaalisen vuorovaikutuksen saralla. Lasten ja perheiden yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta on lisäksi merkittävää, että varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelu on saatavilla kaikissa pilottihankkeen päiväkodeissa tasalaatuisena palveluna, mitä tukee kaupunkitasolla muodostetut, yhtenäiset yhteistyön rakenteet päiväkotien ja varhaiskasvatuksen tukipalveluiden välillä.

Kuraattoripalvelua tulisi kehittää asiakaslähtöisesti, mielellään ottaen palvelunkäyttäjät mukaan kehittämistyöhön. Ottamalla perheitä mukaan varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun kehittämiseen, voidaan palvelua kehittää vastaamaan entistä paremmin palvelunkäyttäjien tarpeita. Tämän myötä myös palvelun houkuttelevuuden palvelunkäyttäjien silmissä on mahdollista kasvaa. Palvelun asiakaslähtöisen kehittämisen näkökulmasta katsottuna olisi merkittävää saada huomattavasti runsaammin suoria asiakaspalautteita palvelua käyttäneiltä perheiltä. Onkin tärkeää pohtia tapoja, joilla perheiltä saataisiin onnistuneesti kerättyä

palautetta saamastaan palvelusta. Palvelun kehittämisen tukena palautteen systemaattinen kerääminen myös moniammatilliselta yhteistyöverkostolta olisi hyödyllistä.

Moniammatillista yhteistyötä ovat hankaloittaneet varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvan ja roolien epäselvyys, uudelle toiminnalle tyypillisesti vielä epäselvät rakenteet sekä ajanhallinnan haasteet. Kiire ajanhallinnan haasteena on näyttäytynyt kaikille varhaiskasvatuksen toimijoille osana yhteistyökumppanin työtä. Yhteistyön rakenteissa on ollut vielä melko paljon alueellista, ja päiväkotikohtaistakin vaihtelua. Toisaalta väljät rakenteet luovat mahdollisuuksia toteuttaa varhaiskasvatuksen kuraattorityötä tekijänsä näköisellä tavalla, mutta samanaikaisesti vielä osittain epäyhdenmukaiset yhteistyön rakenteet muodostavat hienoisen riskin asiakkaan yhdenvertaisuudelle palvelun saannin suhteen, sillä yhteistyön intensiteetti eri päiväkotien kohdalla on vaihdellut suhteessa varhaiskasvatuksen kuraattori- ja psykologipalveluun. Yhteiset rakenteet ja käytännöt esimerkiksi konsultaatiokäyntien suhteen tukevat asiakkaiden yhdenvertaista oikeutta palveluun. Tällä hetkellä kuraattoripalvelu on kohdistettu myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelman mukaisesti tietyille alueille, mutta opinäytetyön tekijän silmissä toivottavaa on, että palvelu vakiintuessaan hiljalleen laajenee kaikkien vantaalaisten varhaiskasvatuksen asiakasperheiden saavutettavaksi.

Vaikuttavan moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta myös eri toimijoiden vastuualueiden selkeyttäminen erityisesti rajapinnoilla, joissa erityistyöntekijöiden työt risteävät, on merkittävää. Selkeän työnjaon suunnittelu ja perheen tuen tarpeiden tunnistaminen jo työskentelyn varhaisessa vaiheessa edistää yhteistyön toteuttamista, vähentää asiakkaan pompottelua toimijoiden välillä ja mahdollistaa aidosti varhaisen tuen tarjoamisen. Työn tulee olla koordinoitua ja asiakkaan tarpeisiin räätälöityä. Moniammatillisen yhteistyön suunnitteluun on tärkeää kyetä varaamaan aikaa erityisesti silloin, kun perheen kanssa työskentelee samanaikaisesti useita varhaiskasvatuksen toimijoita. Varhaiskasvatuksen kuraattorin, psykologin sekä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan työssä on jonkin verran yhtymäkohtia, joiden osalta kyseisten ammattilaisten työnkuvien ja vastuunjaon tunteminen myös muiden ammattiryhmien keskuudessa tukee asiakasperheen ohjaamista oikean auttajan pariin.

Muutos yhteistyöorganisaation varhaiskasvatuksen palvelualueella jatkuu. Syksyllä 2020 Vantaa rekrytoi varhaiskasvatukseen hankkeena 21 lapsi- ja perheohjaajaa sekä 12 varhaiskasvatuksen kehittäjäopettajaa edistämään koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista varhaiskasvatuksessa. Keskeisenä tavoitteena on pyrkiä vähentämään perhetaustan vaikutusta lasten oppimisen ja hyvinvoinnin eroihin ja vahvistaa lasten yhdenvertaisuuden toteutumista suhteessa hyvinvointiin ja oppimisen mahdollisuuksiin. (Vantaan kaupunki 2020b.) Sekä varhaiskasvatuksen kuraattorit että lapsi- ja perheohjaajat työskentelevät tiiviisti lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemisen ja edistämisen parissa. Siten näiden ammattiryhmien välinen avoin keskustelu työnkuvien sisällöistä ja eri ammattitoimijoiden rooleista suhteessa perheiden parissa tehtävään hyvinvointityöhön on merkittävää muutostilanteessa. Mikäli varhaiskasvatuksen

kuraattorin ja lapsi- ja perheohjaajan työnkuvista ja niiden eroista ei käydy riittävää keskustelua moniammatillisessa verkostossa, riskinä on työnkuvien ja roolien rajojen hämärtyminen. Tätä riskiä lisää se, ettei varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvakaan ole vielä kaikilta osin jäsentynyt.

Mielenkiintoisena jatkokehittämisen kohteena opinnäytetyön tekijä näkee varhaiskasvatuksen kuraattorin ja lapsi- ja perhetyön ohjaajan yhteistyön ja työparityöskentelyn mahdollisuuksien tutkimisen ja kehittämisen, ennen kaikkea yhteisöllisen työn osalta. Varhaiskasvatuksen kuraattorin ja lapsi- ja perheohjaajan välinen työparityöskentely voi olla vahvistamassa myös yhteyttä varhaiskasvatuksen kuraattorin ja päiväkodin välillä ja sen myötä madaltaa perheiden kynnystä ottaa vastaan varhaiskasvatuksen kuraattorin tukea. Varhaiskasvatuksen kuraattorityössä on tärkeää pohtia tilannesidonnaisesti työparisuhteen syntymistä. Alueellisessa hyvinvointityössä varhaiskasvatuksen kuraattorin työpari voisi tulla jopa varhaiskasvatuksen ulkopuolelta. Yhteistyökuvioiden vahvistaminen esimerkiksi kolmannen sektorin alueellisten toimijoiden kanssa voisi olla hyödyllistä alueellisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tässä opinnäytetyössä moniammatillista yhteistyötä käsittelevä aineisto jäi toivottua suppeammaksi, kun päiväkotien henkilökuntaa ei tavoitettu haastatteluihin. Keskustelua moniammatillisen yhteistyön toteuttamisen haasteista ja käytännöistä on tärkeää jatkaa varhaiskasvatuksen kentällä. Mukaan keskusteluun tulisi ottaa kaikki eri ammattipositioissa varhaiskasvatuksen kentällä toimivat ammattilaiset. Avoimessa dialogissa käytävä keskustelu yhteistyöstä ja sen haasteista luo hedelmällisen lähtökohdan moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen. Olisi tärkeää, että moniammatillisen yhteistyön kehittäminen jatkuu yhteiskehittämisen hengessä siten, että osallisena kehittämisessä on henkilöitä jokaisesta varhaiskasvatuksen palvelualueella työskentelevästä ammattiryhmästä ja kehittämistä tapahtuu käytännön työn tasolla.

Lopuksi opinnäytetyöntekijä suosittelee tiivistetysti seuraavia jatkokehittämisen aiheita toteutettavaksi organisaatiossa:

1. Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun tunnettuuden lisääminen sekä perheiden oman osallisuuden vahvistaminen palveluun ohjautumisessa
2. Kuraattoripalvelun kehittämisen tukena palvelua koskevan suoran asiakaspalautteen keruun lisääminen ja palauteväylien kehittäminen suhteessa asiakasperheisiin ja yhteistyökumppaneihin
3. Varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvan ja roolin selkeä avaaminen päiväkotien joutoryhmissä
4. Avoin keskustelu varhaiskasvatuksen kuraattorien ja lapsi- ja perheohjaajien kesken työnkuvista ja rooleista perheiden kanssa toteuttavassa hyvinvointityössä sekä yhteistyön kehittäminen ammattiryhmien välillä erityisesti yhteisöllisen asiakastyön osalta

5. Yhteisöllisen työn määrällinen kasvattaminen ryhmätoimintaa (lapsiryhmien kaveritaito- ja tunnetaitoryhmät, vanhempien vertaistuelliset ryhmät) lisäämällä
6. Työparityöskentelyn kehittäminen: asiakkaan tilanteen ja tarpeen mukaan tarkoituksenmukaisimman työpariuden muodostaminen, roolien ja työnjaon määrittely sekä työskentelyn suunnitelmallisuus. Työparityöskentelyn muodostuminen käytännöksi myös muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden kuin kuraattorin ja psykologin välille
7. Varhaiskasvatuksen tukipalvelujen (kuraattori- ja psykologipalvelut) ja päiväkotien välisten yhdenmukaisten yhteistyön rakenteiden muodostaminen
8. Varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun vakiinnuttaminen osaksi varhaiskasvatuksen palveluita

11 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi oli liki vuoden mittainen, aktiivinen kehittämistyön prosessi, joka sisälsi useita erilaisia vaiheita. Usein työskentely oli kevyttä, mukaansatempaavaa ja kuin itse itseään eteenpäin vievää. Prosessi piti sisällään kuitenkin myös vaiheita, joissa hetkittäin opinnäytetyön tekijästä tuntui siltä, kuin seinä olisi noussut tyhjältä vastaan. Erityisesti COVID-19 epidemian saapuminen Suomeen kevättalvella 2020, ja sen valtakunnalliseen hallitsemiseen tähtäävien rajoitustoimien heijastuminen myös opinnäytetyöhön herätti opinnäytetyön tekijässä ajoittain epävarmuuden ja hetkellisen lannistumisen tunteita. Toisaalta opinnäytetyöprosessin loppupuolella voi katsoa prosessia taaksepäin myös vaikuttuneena siitä, kuinka olosuhteiden pakottamana myös täysin etäyhteyksin toteutettu kehittämistyö on mahdollista, kun osapuolten tahtotila kehittämiseen on yhteinen. Varhaiskasvatuksen kuraattorityön rahoitus jatkuu vielä vuoden verran opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Toivottavaa on, että myös kehittämistyö jatkuu organisaatiossa. Sen tueksi on tässä opinnäytetyössä esitetty joitakin jatkokehittämisehdotuksia.

Tässä opinnäytetyössä on mallinnettu varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvaa siten, kuin se Vantaalla on ymmärretty ja toteutettu. Opinnäytetyössä esitetty malli varhaiskasvatuksen kuraattorin työnkuvasta on näyttäytynyt toimivana ja se voi olla tukemassa palvelun käynnistämistä myös muissa kunnissa tai yksityisissä päiväkodeissa. Varhaiskasvatuksen kuraattorityö on ollut pilottihankkeen alkupuolella melko voimakkaasti yksilötyöhön painottuvaa. Varhaiskasvatuksen kuraattorin tuki on kohdistunut vahvimmin perheisiin, joilla on jo havaittuja tuen tarpeita. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden perhekohtainen työ on näyttäytynyt vaikuttavana, mutta yhteisöllisen työn osalta kaikkea potentiaalia ei ole otettu vielä käyttöön.

Kohdistamalla kuraattorien työaika sekä kehittämisen resursseja enemmän yhteisölliseen työhön, voidaan kuraattorin tuki kohdentaa ryhmätoiminnan kautta tasaisemmin kaikille yhteistyöpäiväkodeissa varhaiskasvatusta saaville lapsille. Ennaltaehkäisevän ja yhteisöllisen

työn lisäämisen voidaan katsoa tukevan lapsiryhmien yhteisöllisyyden vahvistumista heijastuen samalla lasten hyvinvointiin. Yhteisöllistä työtä vahvistamalla kuraattorin tuen on mahdollista jakautua yhdenvertaisemmin kaikkien päiväkodin lasten eduksi, ja tukea sitä kautta määrällisesti useamman lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen kuraattoreilla on osaamisensa kautta hyvät edellytykset vahvistaa yhteisöllisyyttä, sekä lasten osallisuutta heidän omassa merkittävässä yhteisössään, mikä tukee lasta myöhemmässä elämänvaiheessa löytämään paikkansa aktiivisena toimijana myös yhteiskunnassa.

Työntekijöiden keräämän palautteen perusteella palveluun on oltu tyytyväisiä, ja se on koettu tarpeellisena, sekä erityisesti pienen huolen perheissä myös vaikuttavana palveluna. Opinnäytetyön tuottama tieto tukee näkemystä varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelun tarpeellisuudesta. Valtakunnalliseen yhteiskehittämispäivään eri puolelta Suomea osallistuneet varhaiskasvatuksen kuraattorit ja heidän kanssaan tiiviissä vuorovaikutuksessa työskentelevät muut varhaiskasvatuksen ammattilaiset toivat esiin myös omissa kunnissaan näkyväksi tullutta kuraattoripalvelun tarvetta. Palvelulle on valtakunnallinen tarve. Työntekijät ovat kokeneet pystyneensä vastaamaan työnsä kautta varhaiskasvatuksen asiakasperheiden varhaisen tuen tarpeisiin ja tukemaan siten varhaiskasvatusikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia. Näistä työelämän havainnoista huolimatta toistaiseksi varhaiskasvatuksen kuraattorityötä on monessa kunnassa tarjolla vain määräaikaisesti tai hankemuotoisena kokeiluna, sillä palvelu ei ole lakisääteinen. Tämä on ristiriidassa sen tutkimuksessakin todennetun tosiasian kanssa, että perheiden saadessa riittävän varhain tarvitsemaansa tukea, voidaan ehkäistä hyvinvoinnin haasteiden kasautumista ja vaikeutumista, ja sitä kautta saavuttaa myös kustannussäästöjä, kun perheiden tarve raskaampiin tai määrällisesti useampiin yhtä aikaisiin palveluihin vähenee.

Kuraattorin sosiaalialan osaaminen vahvistaa tärkeältä osin varhaiskasvatuksen moniammatillista tukea. Kuraattori toimii matalalla kynnyksellä osana varhaiskasvatuksen omaa organisaatiota ollen lähellä sekä perheitä että päiväkodin työntekijöitä. Kuraattori on merkittävänä toimijana hahmottamassa perheen kokonaisvaltaista tilannetta sekä tarjoamassa vaikuttavaa varhaista tukea perheille. Tarvittaessa kuraattorin palveluohjauksellinen osaaminen korostuu sekä perheen että varhaiskasvatuksen muiden toimijoiden kanssa työskennellessä. Psykososiaalisen tuen sisällyttäminen osaksi varhaiskasvatuksen palveluita on ollut toivottava kehityssuunta. Se vahvistaa merkittävästi peruspalvelun mahdollisuuksia vastata perheiden varhaisiin tuen tarpeisiin, ja vapauttaa kasvatus- ja opetusalan ammattilaisilta resurssija varsinaisen varhaiskasvatustyön suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen.

COVID-19 epidemia on vaikuttanut, ja tulee vaikuttamaan vielä viiveellä lähivuosina, useiden perheiden hyvinvointiin riskitekijöitä lisäämällä. Siten on ehdottoman ajankohtaista panostaa niiden palveluiden kehittämiseen, joiden kautta voidaan tarjota perheille tukea matalalla kynnyksellä, riittävän nopeasti ja riittävän varhaisessa vaiheessa. Peruspalveluissa tarjottava

psykososiaalinen tuki vähentää leimaantumisen pelkoa, ja kynnys tuen hakemiseen ja vastaanottamiseen on näin ollen matalampi. Toivottavaa on, että varhaiskasvatuksen kuraattori-palvelu säilyttää asemansa myös määräaikaisen pilottihankkeen päätyttyä. Varhaiskasvatus on lähellä perheiden arkea, ja siksi se on myös merkittävä ympäristö, jossa lasten ja perheiden tuen tarve voi tulla tunnistetuksi jo varhaisessa vaiheessa. Varhaisen tuen tarjoaminen myös sosiaalityön osalta tässä perheille luonnollisessa toimintaympäristössä laskee kynnystä ottaa tukea vastaan heijastuen siten lasten ja perheiden hyvinvointiin.

Moniammatillisen yhteistyön kehittämistarpeista on tärkeää käydä avointa, dialogista keskustelua eri ammattiryhmien kesken. Opinnäytetyöprosessissa ei valitettavasti päästy niin syvälle varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen kuin opinnäytetyöntekijän toiveena oli. Päiväkotien henkilökunnan haastattelut olisivat voineet poikia kehittämisen kannalta merkittävää tietoa, joka ei väliarviointiraportin kautta tullut näkyväksi. Toivottavaa on, että keskustelu yhteistyön kehittämisestä jatkuu varhaiskasvatuksen kaikkien toimijoiden kesken. Arkisten, työn äärellä tapahtuvien kohtaamisten rinnalla on tärkeää, että päiväkotien kasvatushenkilökunta ja varhaiskasvatuksen erityistyöntekijät kohtaavat myös kehittämistyön merkeissä, jolloin asiakastyön sijaan yhteinen keskustelu suuntautuu moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen.

Opinnäytetyön tekijälle aiheeseen tarttuminen oli mielenkiintoinen, ammatillisen kehittymisen haaste, sillä opinnäytetyöntekijän kokemus varhaiskasvatuksen palveluista perustui pitkälti asiakasperheen rooliin sekä kymmenen vuotta aiemmin suoritettuihin ammattikorkeakoulun perustutkintoon sisältyviin varhaiskasvatuksen opintoihin. Toisaalta pitkälti ulkopuolisen roolista tutkimusaihetta lähestyen opinnäytetyöntekijälle ei ollut juurikaan ennakkollisia ajatuksia tai oletuksia opinnäytetyön tuloksista, jotka olisivat voineet vaikuttaa opinnäytetyön suuntaan tai lopputulemaan. Tämän voidaan katsoa lisänneen työn luotettavuutta. Tieto on kehittämistyöhön osallistuneiden ammattilaisten tuottamaa.

Vahvana kipinä opinnäytetyön aiheeseen on toiminut halu vaikuttaa perheiden hyvinvointia tukevien käytäntöjen kehittämiseen, sillä opinnäytetyön tekijän aiempi kokemus lastensuojelutyön ammattilaisena on tuonut raadollisellakin tavalla näkyväksi seuraukset ja lopputulemat, kun lapsi tai perhe ei ole saanut oikea-aikaista apua riittävän varhaisessa vaiheessa. Kaikki keinot, joilla perheitä voidaan tukea jo varhaisemmassa vaiheessa osana peruspalveluja, ovat kokeilemisen arvoisia. Varhaiskasvatuksen koskettaessa valtaosaa alle kouluikäisistä lapsista, on se siten myös merkittävä kasvuympäristö, jossa lasten ja perheiden tuen tarpeita voidaan tunnistaa jo aikaisessa vaiheessa. Varhaiskasvatuksen kuraattori työ kiinnittyy vahvasti tähän perheiden hyvinvointia tukevaan työhön, ja on siksi äärimmäisen arvokasta.

Opinnäytetyöprosessin kaikissa vaiheissa on ollut linjana noudattaa tutkimuseettisesti hyvää ja kestävää toimintatapaa. Opinnäytetyön suorittamiseen haettiin tutkimuslupaa huhtikuussa

2020. Tutkimusluvan haun yhteydessä luvan myöntävälle organisaatiolle toimitettiin myös tutkimussuunnitelma sekä fokusryhmähaastatteluiden haastattelurunko. Opinnäytetyöntekijä on tahtonut noudattaa avoimuuden periaatetta läpi koko opinnäytetyöprosessin. Opinnäytetyöntekijän sekä haastateltavien henkilöiden välillä ei katsota olleen sellaista vallitsevaa riippuvuussuhdetta, jonka voitaisiin olettaa vaikuttaneen haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuuteen. Hyvän ja eettisen tutkimuskäytännön mukaan tutkittaville tulee antaa riittävä tieto tutkimuksen luonteesta ja tarkoituksesta sekä osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Tutkittavien tulee olla tietoisia myös esimerkiksi puheen tallentamisesta, ja näin tämän opinnäytetyön kehittämistehtävän kohdalla on toimittu. (Eskola & Suoranta 2001, 55-58.)

Opinnäytetyöntekijä on pitänyt huolen avoimesta tiedottamisesta läpi prosessin. Kutsukirjeen yhteydessä haastateltaville kerrottiin opinnäytetyön sisällöstä sekä tarkoitusperistä ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Haastateltaville toimitettiin etukäteen nähtäväksi myös haastattelun runko sekä allekirjoitettavaksi kirjallinen suostumuslomake. Varsinaisessa haastattelutilanteessa opinnäytetyöntekijä kertasi vielä, mihin haastattelulla sekä opinnäytetyöllä pyritään sekä muistutti osallistumisen ja vastaamisen vapaaehtoisuudesta. Haastateltavat olivat tietoisia haastattelutilanteen tallentamisesta, ja olivat antaneet suostumuksensa keskustelun tallentamiseen. Haastateltaville kerrottiin tallennuksen alkamisesta ja päättymisestä. Lisäksi koska haastattelu toteutui etäyhteyden kautta, tallennuksesta näkyi merkki osallistujien omilla näyttöpäätteillä.

Aineistoa on käsiteltävä luottamuksellisesti ja tutkittavien anonymiteetti tulee turvata (Eskola & Suoranta 2001, 56-57). Haastateltaville kerrottiin sekä tallenteen että litteroidun aineiston säilyttämisen ja käsittelyn tavoista. Opinnäytetyöntekijä on ollut ainoa aineistoa käsitellyt henkilöä. Opinnäytetyön äänitallenteita ja litteroitua aineistoa kerrottiin säilytettävän luottamuksellisesti valmiin opinnäytetyön julkaisuun saakka, jonka jälkeen ne tullaan hävittämään asianmukaisesti. Koska opinnäytetyössä haastatellut ammattiryhmät ovat organisaatiossa pieniä, haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi haastatteluaineisto on analysoitu ryhmätasolla ja erottelematta ammattiryhmien vastaajia. Aineistosta ei myöskään tästä johdun lainattu valmiiseen opinnäytetyöhön suoria sitaatteja. Koska kehittämisen kohteena oleva kuraattorityö sekä varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö on vahvasti verkostoissa toteutuvaa, opinnäytetyöntekijä arvioi ja katsoi, että ammattiryhmien näkökulmien eriyttäminen ei tuo opinnäytetyölle tai kehittämistyölle lisäarvoa, vaan päinvastoin saattaa vahingoittaa yhteistyön toteuttamista ja kehittämistä moniammatillisissa verkostoissa.

Eri tutkimusmenetelmien yhdistyminen osana aineiston hankintaa tuottaa näkökulmiltaan laajemman ja luotettavuudelta korkeampitasoisen aineiston, minkä voidaan katsoa toteutuneen myös tässä opinnäytetyössä (Hirsjärvi & Hurme 2009, 38-39; Eskola & Suoranta 2001, 68). Väliarviointikyselyn yhteenvetoraportissa ja yhteiskehittämispäivän työpajoissa toistui samoja havaintoja ja teemoja, joita esiintyi jo haastatteluaineistossa. Aineisto alkoi osittain

kylläänäntyä. Toki erityisesti yhteiskehittämispäivän aineiston osalta voidaan pohtia, kuinka paljon muut aiemmin analysoidut aineiston osat suuntasivat havainnointia, joka on aina jossain määrin subjektiivista toimintaa, kuten Eskola ja Suoranta (2001, 102) esittävät. Opinnäytetyöntekijä pyrki havainnoinnissaan kuitenkin siihen, ettei aiempi aineisto tekisi havainnoinnista liian valikoivaa. Toisaalta opinnäytetyöntekijän omia havaintoja täydensivät työpajoista kirjatut muistiot, joiden kirjaajat eivät olleet tietoisia haastatteluaineiston analysoidusta sisällöstä, ja siten aikaisempi aineisto ei voinut suunnata heidän havainnointiaan. Havainnoinnin osalta on kuitenkin hyväksyttävä se tosiasia, että jotain merkityksellistä on voinut mennä myös havainnointia tehneeltä opinnäytetyöntekijältä tai keskustelua kirjanneilta työntekijöiltä ohi. (Eskola & Suoranta 2001, 102.)

Aineiston eri osat tukivat toisiaan, mutta toisaalta myös toivat kukin jotain uutta informaatiota kehittämistyöhön. Menetelmävalinnat mahdollistivat moniäänisyyden toteutumisen monella tasolla. Aineistossa on kuultavissa eri ammattiryhmien edustajien ääni, joka toteutuu niin paikallisella kuin valtakunnallisella tasolla. Opinnäytetyöntekijä tahtoo kiittää kaikkia opinnäytetyön toteutumiseen osallistuneita ammattilaisia. Heillä on ollut tahtotila kehittää varhaiskasvatuksen palveluissa tarjottavaa psykososiaalista tukea ja varhaiskasvatuksen kuraattoripalvelua, jonka edellytykset vastata perheiden psykososiaalisen tuen tarpeisiin ovat vaikuttavat. Kehittämistyöhön osallistuneet varhaiskasvatuksen palvelualueella työskentelevät eri alojen ammattilaiset ovat jakaneet kaiken aikaa opinnäytetyön tekijän kanssa näkemysten koko varhaiskasvatuksen kentän merkittävästä roolista ja mahdollisuudesta olla tuke-
massa pikkulapsiperheiden hyvinvointia tarjoamalla varhaiskasvatuksessa asiakkaana oleville lapsille ja perheille vaikuttavaa varhaista tukea moniammatillisen yhteistyön keinoin.

Lähteet

Ahonen, R. 2020. Kuraattorina päiväkodissa. *Talentia Kasvu* 1, 20-22.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 5. painos.

Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 4. uudistettu painos, 185-206.

Hastrup, A. & Hietanen-Peltola, M. 2013. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja kehitysympäristöt. Teoksessa Hastrup, Hietanen-Peltola, Jahnukainen & Pelkonen (toim.) *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi*. Raportti 3/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 35-36. Viitattu 1.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf

Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M. & Pelkonen, M. 2013. Juurtumisen edellytyksiä. Teoksessa Hastrup, Hietanen-Peltola, Jahnukainen & Pelkonen (toim.) *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi*. Raportti 3/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 138-143. Viitattu 9.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf

Heinonen, O-P., Ikonen, A-K., Kaivosoja, M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi. Selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 1.4.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160555/LAPE-loppuraportti_FINAL.pdf

Heinämäki, L 2005. Varhaista tukea lapselle - työvälteenä kehittämisvalikko. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Oppaita 62.

Heinämäki, L. 2006. Varhaisen tuen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. VarTu-hankekuvaus 2004-2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 23.3.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72949/Selv200626.pdf?sequence=1>

Helminen, J. 2017. Yhdessä tekeminen monialaisuuden ja moniammatillisuuden syventäjänä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) *Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Helsinki: Edita, 14-31.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Isoherranen, K. 2008. Yhteistyön uusi haaste - moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Isoherranen, Rekola & Nurminen (toim.) *Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 26-48.

Isoherranen, K. 2012. *Uhka vai mahdollisuus - moniammatillista yhteistyötä kehittämässä*. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Karila, K.; Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. *Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030*. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus-

ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 19.2.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>

Karisto, A. 2016. Hyvinvointi ja vastavuoroisuus. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 25-38.

Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 15-46.

Kukkonen, T. & Leinonen, R. 2015. Työryhminen moninaisuus voimavaraksi osallisuutta ja vuorovaikutusta kehittämällä. Teoksessa Timonen, L., Mäkelä, J. & Raivio, A-M. (toim.) Moninaisuus on hyvän työyhteisön ominaisuus. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 239-249.

Lindholm, M. & Vogt, I. 2017. Työnohjaus moniammatillisuuden rakentajana. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 260-277.

Moilanen, P. & Räihä, P. 2015. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 4. uudistettu painos, 52-73.

Mäkelä, J. 2013. Ehkäisevät palvelut kunniaan. Teoksessa Hastrup, Hietanen-Peltola, Jahnukainen & Pelkonen (toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti 3/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 19-22. Viitattu 1.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf

Mönkkönen, K., Leinonen, L., Arajärvi, M., Hovatta, A-E., Tusa, N. & Salokangas, N. 2019. Moniammatillisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Teoksessa Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 47-88.

Niemelä, P. 2016. Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetoksena. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 97-108.

Nivala, E. 2006. Koulukuraattori nuoren maailmassa. Teoksessa Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi (toim.) Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura, 101-164.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Paasio, P. 2017. Sosiaalityö ja vaikuttavuus. Teoksessa Kajanoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma. 4., uudistettu painos, 403-416.

Pehkonen, A., Martikainen, K., Kinni, K-L. & Mönkkönen, K. 2019. Asiakas moniammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 89-111.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Perälä, M-L., Halme, N. & Nykänen, S. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Opas 19. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 1.4.2020.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90893/URN_ISBN_978-952-245-529-1.pdf?sequence=1

Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 261-277.

Rekola, L. 2008. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. Teoksessa Isoherranen, Rekola & Nurminen (toim.) Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 9-25.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Helsinki: Tammi.

Sipilä-Lähdekorpi, P. 2004. ”Hirveesti tekijänsä näköistä”. Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Finn Lectura.

Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Ristiriitoja ja onnistumisia. Koulukuraattorin työ Suomessa. Teoksessa Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi (toim.) Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura, 11-37.

Suomen mielenterveys ry 2020. Lapset puheeksi (LP)-menetelmä. Viitattu 19.10.2020. <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/lapset-ja-nuoret/toimiva-lapsi-perhe-ty%C3%B6/lapset-puheeksi-lp-menetelm%C3%A4>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Varhaiskasvatus 2019. Tilastoraportti 33/2020. Viitattu 31.10.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140541/Tr33_20.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Toikko, T. & Rantanen, T. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisssessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Törrönen, M. 2016. Vastavuoroisuuden yhteisöllinen luonne. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 39-56.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015, Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 4. uudistettu ja täydennetty painos, 109-120.

Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 4. uudistettu ja täydennetty painos, 84-108.

Vantaan kaupunki 2018. Myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelma 2019-2021. Ohjelmasuunnitelma. Viitattu 28.10.2020. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/145414_Myonteisen_erytyiskohtelun_ohjelmasuunnitelma_191218_-_netti.pdf

Vantaan kaupunki 2019. Psykologi- ja kuraattoripalveluita varhaiskasvatuksen asiakkaille. Vantaan kaupungin verkkosivustolla julkaistu tiedote (5.8.2019). Viitattu 22.2.2020. https://www.vantaa.fi/uutisia/varhaiskasvatus_ja_koulutus/101/0/146185

Vantaan kaupunki 2020a. Myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelma. Viitattu 10.11.2020. https://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/talous_ja_strategia/hyvinvointityo/myonteisen_erytyiskohtelu

Vantaan kaupunki 2020b. Vantaa nostaa tasa-arvon varhaiskasvatuksen keskiöön ja palkkaa hankkeeseen reilu 30 henkilöä. Vantaan kaupungin verkkosivustolla julkaistu tiedote (13.8.2020). Viitattu 1.11.2020. https://www.vantaa.fi/uutisia/varhaiskasvatus_ ja_koulu-tus/101/0/152277

Vastamäki, J. 2015. Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalla. Jyväskylä: PS-kustannus, 4. uudistettu ja täydennetty painos, 121-132.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus - erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 1.-5. painos.

Julkaisemattomat lähteet

Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden fokusryhmähaastattelu, 11.6.2020. Vantaa.

Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden päiväkodin palautekyselyiden väliarviointiraportti 2020. Vantaan kaupunki. Vantaa.

Varhaiskasvatuksen psykologien fokusryhmähaastattelu, 11.6.2020. Vantaa.

Yhteiskehittämispäivän työpajakeskustelujen muistiot, 29.9.2020. Vantaa.

Kuvat

Kuva 1. Opinnäytetyöprosessin eteneminen.	28
Kuva 2. Varhaiskasvatuksen kuraattorityön osa-alueet.	44
Kuva 3. Varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön rakennuspalikat.....	50

Liitteet

Liite 1. Infokirje varhaiskasvatuksen kuraattoreille ja psykologeille.	80
Liite 2. Infokirje varhaiskasvatuksen opettajille.	81
Liite 3. Infokirje opinnäytetyöstä yhteiskehittämispäivään osallistuville ammattilaisille.	82
Liite 4. Suostumuslomake haastatteluun.	83
Liite 5. Haastattelurunko.	85

Liite 1. Infokirje varhaiskasvatuksen kuraattoreille ja psykologeille.

Hyvä varhaiskasvatuksen kuraattori tai psykologi,

Suuritan sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (sosionomi YAMK) Laurea-ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötäni yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa. Opinnäytetyöni liittyy varhaiskasvatuksen kuraattori- ja moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen varhaiskasvatuksen eri toimijoiden kesken. Opinnäytetyössäni olen kiinnostunut niistä toimivista työkäytännöistä ja toimintamalleista, joilla varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia on voitu tukea ja jotka ovat tuottaneet onnistumisen kokemuksia perheen kanssa työskennelleille ammattilaisille. Lisäksi kiinnostuksen kohteena on varhaiskasvatuksen moniammatillisen tuen kehittäminen vastaamaan entistä paremmin asiakasperheiden tuen tarpeisiin. Valmis opinnäytetyö tulee olemaan julki- nen ja vapaasti eri toimijoiden hyödynnettävissä. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua syksyn 2020 aikana.

Opinnäytetyön aineisto tulee koostumaan fokusryhmähaastattelu- ja haastatteluaineistosta, mahdollisesti varhaiskasvatuksen palvelualueelle kohdennetusta kyselylomakkeesta sekä osallistuvaan havainnointiin ja työpajatyöskentelyyn pohjaavasta aineiston osasta, joka on tarkoitus kerätä moniammatillisessa kehittämispäivässä syksyllä 2020. Opinnäytetyön koko aineisto tullaan analysoimaan ryhmätasolla ammattiryhmittäin eikä yksittäisten työntekijöiden henkilöllisyys ole tunnistettavissa valmiissa työssä.

Nyt kutsunkin Teitä, hyvät varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit, osallistumaan fokusryhmähaastatteluun opinnäytetyöni tiimoilta. Tarkoituksena on muodostaa omat fokusryhmänsä varhaiskasvatuksen kuraattoreista ja varhaiskasvatuksen psykologeista. Haastatteluun osallistuminen tuo teille mahdollisuuden keskustella kollegojenne kanssa työnne kannalta merkittävistä teemoista liittyen asiakasperheiden hyvinvoinnin tukemiseen sekä varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen. Haastattelun tuottaman tiedon on tarkoitus palvella työnne kehittämistä.

Johtuen vallitsevasta koronavirusepidemiasta tullaan haastattelu järjestämään etäyhteyden kautta, Teams-sovelluksen välityksellä. Haastattelu tullaan tallentamaan äänitallenteena, joka liitetään. Haastatteluaineisto on vain opinnäytetyön tekijän käytettävissä ja se tullaan säilyttämään luottamuksellisesti siihen saakka, kunnes valmis opinnäytetyö on julkaistu. Tämän jälkeen haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja haastateltavilta tullaan pyytämään kirjallinen suostumuslomake, joka on tämän kutsukirjeen liitteenä.

Mikäli olet halukas ottamaan osaa fokusryhmähaastatteluun, pyydän ystävällisesti ilmoittamaan sähköpostitse halukkuudestasi mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 1.6.2020 suoraan opinnäytetyöntekijälle, jonka yhteystiedot löydät kutsukirjeen lopusta. Ilmoittautumisen yhteydessä pyydän sinua palauttamaan allekirjoitetun suostumuslomakkeen (skannattuna versiona tai valokuvakopiona). Haastattelut on tarkoitus toteuttaa kesäkuussa 5.-18.6.2020 välisenä aikana ja pyydänkin ilmoittautumisen yhteydessä ilmoittamaan vielä tältä ajanjaksolta kaikki sinulle mahdolliset ajankohdat, jolloin pystyisit ottamaan osaa haastatteluun. Aikaa haastatteluun on hyvä varata 2 tuntia. Haastattelun ajankohta varmistuu heti, kun tiedossani on kaikkien haastatteluun osallistujien aikataulut.

Opinnäytetyöstä heränneissä kysymyksissä annan mielelläni lisätietoja työhön liittyen. Voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse osoitteeseen: janita.peltola@student.laurea.fi tai puhelimitse p. xxx xxx xxxx.

Ystävällisin terveisin,

Janita Peltola

Sosionomi (YAMK)-opiskelija / Laurea-ammattikorkeakoulu

Liite 2. Infokirje varhaiskasvatuksen opettajille.

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja,

Suuritan sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (sosionomi YAMK) Laurea-ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötäni yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa. Opinnäytetyöni liittyy varhaiskasvatuksen kuraattori- ja moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen varhaiskasvatuksen eri toimijoiden kesken. Opinnäytetyössäni olen kiinnostunut niistä toimivista työkäytännöistä ja toimintamalleista, joilla varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia on voitu tukea ja jotka ovat tuottaneet onnistumisen kokemuksia perheen kanssa työskennelleille ammattilaisille. Lisäksi kiinnostuksen kohteena on varhaiskasvatuksen moniammatillisen tuen kehittäminen vastaamaan entistä paremmin asiakasperheiden tuen tarpeisiin. Valmis opinnäytetyö tulee olemaan julkinen ja vapaasti eri toimijoiden hyödynnettävissä. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua syksyn 2020 aikana.

Opinnäytetyön aineisto tulee koostumaan fokusryhmähaastatteluun kerätystä haastatteluaineistosta, mahdollisesti varhaiskasvatuksen palvelualueelle kohdennetusta kyselylomakkeesta sekä osallistuvaan havainnointiin ja työpajatyöskentelyyn pohjaavasta aineiston osasta, joka on tarkoitus kerätä varhaiskasvatuksen kuraattoreille ja psykologeille kohdennetussa kehittämispäivässä syksyllä 2020. Opinnäytetyön koko aineisto tullaan analysoimaan ryhmätasolla ammattiryhmittäin eikä yksittäisten työntekijöiden henkilöllisyys ole tunnistettavissa valmiissa työssä.

Nyt kutsunkin Teitä, hyvät varhaiskasvatuksen opettajat, osallistumaan tutkimushaastatteluun opinnäytetyöni tiimoilta. Pyrkimyksenä on järjestää haastattelu fokusryhmähaastatteluna, oma fokusryhmänne tullaan muodostamaan varhaiskasvatuksen opettajista. Haastattelu on mahdollista toteuttaa myös yksilöhaastatteluna, mikäli ryhmähaastattelun käytännön järjestelyt osoittautuvat liian haastaviksi toteuttaa työyhteisöissä. Haastatteluun osallistuminen tuo teille mahdollisuuden keskustella kollegojenne kanssa työnne kannalta merkittävistä teemoista liittyen asiakasperheiden hyvinvoinnin tukemiseen sekä varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen. Haastattelun tuottaman tiedon on tarkoitus palvella varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittämistä.

Haastattelutavan valinnan kohdalla tullaan noudattamaan Vantaan varhaiskasvatuksen sen hetkisiä voimassa olevia linjauksia hygieniasäädösten sekä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa vierailujen suhteen. Tarpeen mukaan haastattelu on toteutettavissa etäyhteyttä hyödyntämällä, Teams-soveluksen kautta. Haastattelu tullaan tallentamaan äänitallenteena, joka litteroidaan. Haastatteluaineisto on vain opinnäytetyön tekijän käytettävissä ja se tullaan säilyttämään luottamuksellisesti siihen saakka, kunnes valmis opinnäytetyö on julkaistu. Tämän jälkeen haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja haastateltavilta tullaan pyytämään kirjallinen suostumuslomake, joka toimitetaan myöhemmin haastatteluun ilmoittautuneille.

Mikäli olet halukas ottamaan osaa haastatteluun, pyydän ystävällisesti ilmoittamaan sähköpostitse halukkuudestasi mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 17.8.2020 suoraan opinnäytetyöntekijälle, jonka yhteystiedot löydät kutsukirjeen lopusta. Haastattelu on tarkoitus toteuttaa elokuussa 12.-28.8.2020 välisenä aikana ja pyydänkin ilmoittautumisen yhteydessä ilmoittamaan vielä tältä ajanjaksolta kaikki sinulle mahdolliset ajankohdat, jolloin pystyisit ottamaan osaa haastatteluun. Aikaa haastatteluun on hyvä varata 1 tunti.

Opinnäytetyöstä heränneissä kysymyksissä annan mielelläni lisätietoja työhön liittyen. Voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse osoitteeseen: janita.peltola@student.laurea.fi tai puhelimitse p. xxx xxx xxxx.

Ystävällisin terveisin,

Janita Peltola

Sosionomi (YAMK)-opiskelija / Laurea-ammattikorkeakoulu

Liite 3. Infokirje opinnäytetyöstä yhteiskehittämispäivään osallistuville ammattilaisille.

Hei varhaiskasvatuksen kuraattorit ja psykologit,

Suoritan sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (sosionomi YAMK) Laurea-ammattikorkeakoulussa ”Sosiaalialan käytäntöjen asiakaslähtöinen kehittäminen”-nimisessä koulutusohjelmassa. Teen opinnäytetyötäni yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa liittyen varhaiskasvatuksen kuraattorityöhön ja sen kehittämiseen osana varhaiskasvatuksen moniammatillista verkostoa. Opinnäytetyössäni olen kiinnostunut siitä, millaisia hyviä käytäntöjä ja haasteita varhaiskasvatuksen kuraattorit työssään käyttävät ja ovat kohdanneet. Tämän lisäksi kiinnostuksen kohteena on varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen eri ammattitoimijoiden kesken. Valmis opinnäytetyö tulee olemaan julkinen ja vapaasti eri toimijoiden hyödynnettävissä. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua vuoden 2020 loppuun mennessä.

Opinnäytetyöni viimeinen aineiston osa tullaan keräämään osallistuvan havainnoinnin kautta yhteiskehittämispäivässä 29.9.2020. Kuten opinnäytetyön muutkin aineiston osat, tullaan myös yhteiskehittämispäivässä kerätyt havainnot analysoimaan ryhmätasolla eikä yksittäisten työntekijöiden henkilöllisyys ole tunnistettavissa valmiissa opinnäytetyössä.

Opinnäytetyöstä heränneissä kysymyksissä annan mielelläni lisätietoja työhön liittyen. Voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse osoitteeseen: janita.peltola@student.laurea.fi.

Ystävällisin terveisin,

Janita Peltola

Sosionomi (YAMK)-opiskelija

Liite 4. Suostumuslomake haastatteluun.

Suostumus haastatteluun

Opinnäytetyön tekijä	Janita Peltola janita.peltola@student.laurea.fi
Oppilaitos	Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila
Koulutusohjelma YAMK	Sosiaalialan käytäntöjen asiakaslähtöinen kehittäminen, sosionomi
Opinnäytetyön nimi	Varhaiskasvatuksen kuraattorityön kehittäminen osana varhaiskasvatuksen moniammatillista verkostoa
Opinnäytetyön tavoitteet	1. Selkiyttää ja kehittää varhaiskasvatuksen kuraattorin työtä ja työnkuvaa osana varhaiskasvatuksen moniammatillista verkostoa 2. Kehittää varhaiskasvatuksen moniammatillista yhteistyötä
Yhteistyöorganisaatio	Vantaan kaupunki / Opiskeluhuollon yksikkö ja varhaiskasvatuksen palvelualue
Arvioitu valmistumisaika	Marras-joulukuu 2020

Opinnäytetyön aineistoa kerätään fokusryhmähaastatteluilla kesäkuussa 2020. Haastatteluiden fokusryhmät muodostetaan ammattiryhmittäin. Haastattelut suoritetaan etäyhteyden kautta, Teams-sovelluksen välityksellä. Haastattelut tallennetaan äänitallenteina. Haastatteluaineisto on vain opinnäytetyön tekijän käytettävissä ja se hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Haastatteluaineisto analysoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisen haastateltavan henkilöllisyys ole tunnistettavissa valmiissa opinnäytetyössä. Opinnäytetyö noudattaa hyvää tutkimuseettistä käytäntöä ja toimintatapaa.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Haastateltavalla on halutessaan milloin vain oikeus keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen tai kieltäytyä vastaamasta haastattelijan hänelle esittämään kysymyksen. Haastateltavalla on ollut mahdollisuus tutustua haastattelukysymyksiin etukäteen.

Vantaalla 21.5.2020

Janita Peltola

opinnäytetyön tekijä, haastattelija

Tällä lomakkeella annan haastateltavana suostumukseni haastatteluun, sen tallentamiseen äänital-
lenteena sekä osaltani haastatteluaineiston hyödyntämiseen edellä mainitussa opinnäytetyössä.
Olen tietoinen oikeudestani keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen halutessani milloin vain.

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 5. Haastattelurunko.

Haastattelurunko

Perheiden hyvinvointi ja hyvät käytännöt

1. Millaisena varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointi on näyttäytynyt sinulle työssäsi?
2. Millaisia hyviä tai toimivia työkäytäntöjä/toimintatapoja, joilla koet olleen positiivista vaikutusta lasten tai perheiden hyvinvointiin, olet käyttänyt työssäsi itsenäisesti tai yhteistyössä toisen varhaiskasvatuksen toimijan kanssa?
3. Millaisen toiminnan tai työskentelyotteen näkisit edistävän varhaiskasvatuksen asiakasperheiden hyvinvointia?

Moniammatillisen yhteistyön kokemukset

1. Millä tavoin ja missä määrin moniammatillinen yhteistyö koskettaa työsi arkea?
2. Kuvaile millaisena olet kokenut moniammatillisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen sinun ja varhaiskasvatuksen kuraattorin / muiden toimijoiden välillä?
3. Minkä olet kokenut edistävän moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksen kuraattorin / muiden toimijoiden kanssa?
4. Minkä olet kokenut vaikeuttavan moniammatillisen yhteistyön toteuttamista sinun ja varhaiskasvatuksen kuraattorin / muun toimijan välillä?

Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

1. Missä asioissa tai tilanteissa odotuksesi ja toiveesi varhaiskasvatuksen moniammatillisen yhteistyön suhteen ovat mahdollisesti jääneet toteutumatta?
2. Millaisia jo toteutuneita asioita haluat mahdollisesti säilyttää varhaiskasvatuksen moniammatillisessa yhteistyössä?
3. Millaisten asioiden näkisit edistävän tai helpottavan moniammatillisen yhteistyön toteuttamista varhaiskasvatuksen eri toimijoiden kesken?
4. Kerro, millaisista tekijöistä koostuu mielestäsi toimiva moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen eri toimijoiden kesken.

Haluatko kertoa vielä jotain, jonka koet merkittävänä, mutta josta haastattelija ei osannut kysyä?